

A man with a beard, seen from the side and back, is working at a desk in a dimly lit office. He is wearing a dark, long-sleeved shirt. In front of him are several computer monitors. The office has large windows in the background, through which a cityscape is visible. The overall lighting is blue and moody.

Jaarverslag 2023

Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere
Beveiliging

Pensioenfonds

»» Particuliere Beveiliging

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
BESTUURSVERSLAG	
1 Woord van de voorzitter	5
2 Kerncijfers	7
2.1 Kerncijfers	8
2.2 Ontwikkeling kerncijfers in beeld	9
3 Besturing en naleving wetgeving	13
3.1 Algemeen	14
3.2 Bestuursaangelegenheden	18
3.3 Hoofdpunten pensioenregeling	27
3.4 Informatie over toezicht door AFM en DNB	29
3.5 Communicatie	30
3.6 Goed Pensioenfondsbestuur en Code Pensioenfondsen	33
3.7 Gedragscode en nevenfuncties	35
3.8 Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen	36
3.9 Gedragslijn Goed omgaan met klachten	36
3.10 Statuten	37
4 Financiële positie en beleid in 2023	38
4.1 Financiële opzet en positie	39
4.2 Beleid en beleidskeuzes	42
4.2.1 Premiebeleid	42
4.2.2 Toeslagbeleid	43
4.3 Uitvoering pensioenregeling	45
4.4 Actuariële analyse	58
5 Risicoverslaglegging	62
5.1 Governance	63
5.2 Risicomanagementraamwerk	64
5.3 Risicobeoordeling	67

6	Beleggingen	76
6.1	Marktontwikkelingen	77
6.2	De beleggingsportefeuille	79
6.3	Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)	83
6.4	Vooruitzichten 2024	89
7	Verslag verantwoordingsorgaan	90
7.1	Verslag verantwoordingsorgaan	91
7.2	Reactie bestuur op Verslag verantwoordingsorgaan	92
8	Rapport compliance officer	93
8.1	Samenvatting Rapport compliance officer	94
8.2	Reactie bestuur op Rapport compliance officer	95
9	Ondertekening bestuur	96
	Ondertekening bestuur	97
JAARREKENING		
10	Jaarrekening	98
10.1	Balans per 31 december 2023	99
10.2	Staat van baten en lasten over 2023	100
10.3	Kasstroomoverzicht	101
10.4	Toelichting op de jaarrekening	102
10.5	Toelichting op de balans	111
10.6	Risicobeheer	121
10.7	Niet in de balans opgenomen verplichtingen	131
10.8	Verbonden partijen	132
10.9	Gebeurtenissen na balansdatum	133
10.10	Toelichting op de staat van baten en lasten	134
OVERIGE GEGEVENS		
11	Overige gegevens	140
11.1	Actuariële verklaring	141
11.2	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	143

12	Bijlagen	150
12.1	Deelnemersbestand	151
12.2	Begrippenlijst	152
12.3	Overzicht nevenfuncties bestuursleden	158
12.4	Annex IV SFDR	159

Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Particuliere Beveiliging is in 1990 door cao-partijen in de bedrijfstak particuliere beveiliging in het leven geroepen om uitvoering te geven aan de door hen vastgestelde pensioenregeling ten behoeve van werknemers, oud-werknemers en hun eventuele nabestaanden. De bedrijfstak bestaat uit wettelijk erkende particuliere beveiligingsbedrijven, particuliere alarmcentrales en particuliere geld- en waardetransportbedrijven. Het pensioenfonds is een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds.

Het pensioenfonds heeft de ambitie zich voortdurend te verbeteren. De Wet Toekomst Pensioenen biedt mogelijkheden om, voor onze deelnemers, de pensioenregeling te verbeteren en te moderniseren. In een goede samenwerking met sociale partners is een transitieplan opgesteld dat ons naar die toekomst moet leiden. Op basis van dat plan is in 2023 hard gewerkt om de wensen van zowel sociale partners als het bestuur, maar ook de wettelijke eisen en wensen van toezichthouders te implementeren. Daarbij heeft het bestuur gesteund op een goede en effectieve samenwerking met ondersteunende bedrijven, zoals TKP als uitvoeringsorganisatie, Montae & Partners als bestuursondersteuner en projectbegeleider en Colombia Threadneedle Investments als vermogensbeheerder.

Naast haar reguliere rol als intern toezichthouder heeft het niet-uitvoerend bestuur extra toezicht gehouden op de implementatie die gaat leiden tot de nieuwe regeling. Daarbij ondersteund door een audit commissie in een nieuwe bezetting.

In de huidige pensioenregeling is door werkgevers en werknemers een vast premievolume afgesproken. Voor 2023 heeft dat geleid tot een percentage waarmee de pensioenen worden opgebouwd van 1,60 %. Gegeven het afgesproken “premiebudget” wordt in 2024 die opbouw verhoogd naar 1,84% van de pensioengrondslag.

De financiële positie van het pensioenfonds is licht verbeterd. Bij de overgang naar een nieuw stelsel, met een nieuwe pensioenregeling is een stevige financiële positie van belang. De beleidsdekkingsgraad is van 129,0% per 1 januari 2023 gestegen naar 129,5% aan het eind van het jaar. In de huidige situatie met een wereldwijde economische turbulentie geeft dit een goede uitgangspositie.

Op basis van die degelijke financiële positie per ultimo oktober en de regelgeving dienaangaande konden opgebouwde pensioenen op 1 januari 2024 verhoogd worden met 4,53%. Daarbij blijven, bij gelijkblijvende omstandigheden, voldoende buffers aanwezig om bij invaren in het nieuwe stelsel, pensioenen te verhogen.

Het pensioenfonds voert een beleid om haar eigen kosten, zowel die van het beheer van de pensioenen als de daaraan gekoppelde beleggingen, te beheersen. Operationele samenwerking met andere organisaties en waar mogelijk schaalvergroting zijn manieren waarop wij de relatieve kosten willen beheersen om de kosten voor onze deelnemers, vergeleken met soortgelijke fondsen, laag te houden.

De inspanningen die pensioenfondsen doen om het nieuwe pensioencontract te implementeren brengen hoge kosten met zich mee. Ook het komend jaar is dat het geval. Samen met onze uitvoerders streven wij daarom naar standaardoplossingen en goede en eenduidige communicatie, zodat de kosten en investeringen die met de implementatie gepaard gaan, beperkt kunnen worden.

Velen hebben het afgelopen jaar bijgedragen aan het goed functioneren van het pensioenfonds. Daarvoor zijn wij betrokkenen dank verschuldigd.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur,

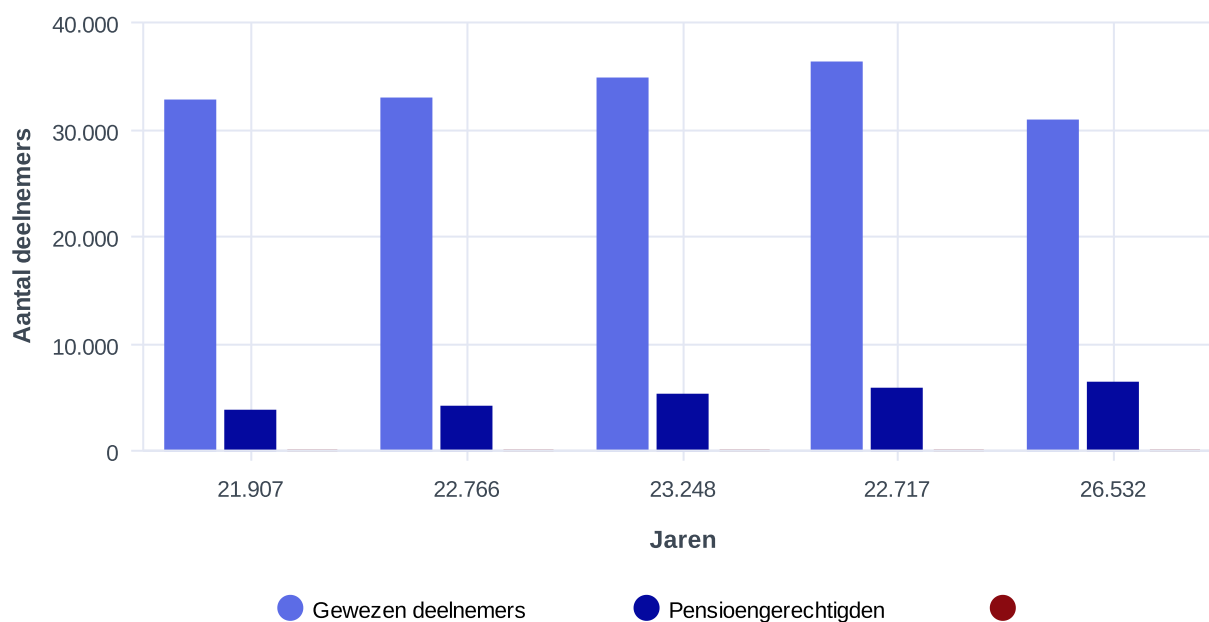
J.C.A. Kestens
Onafhankelijk voorzitter

2.1 Kerncijfers

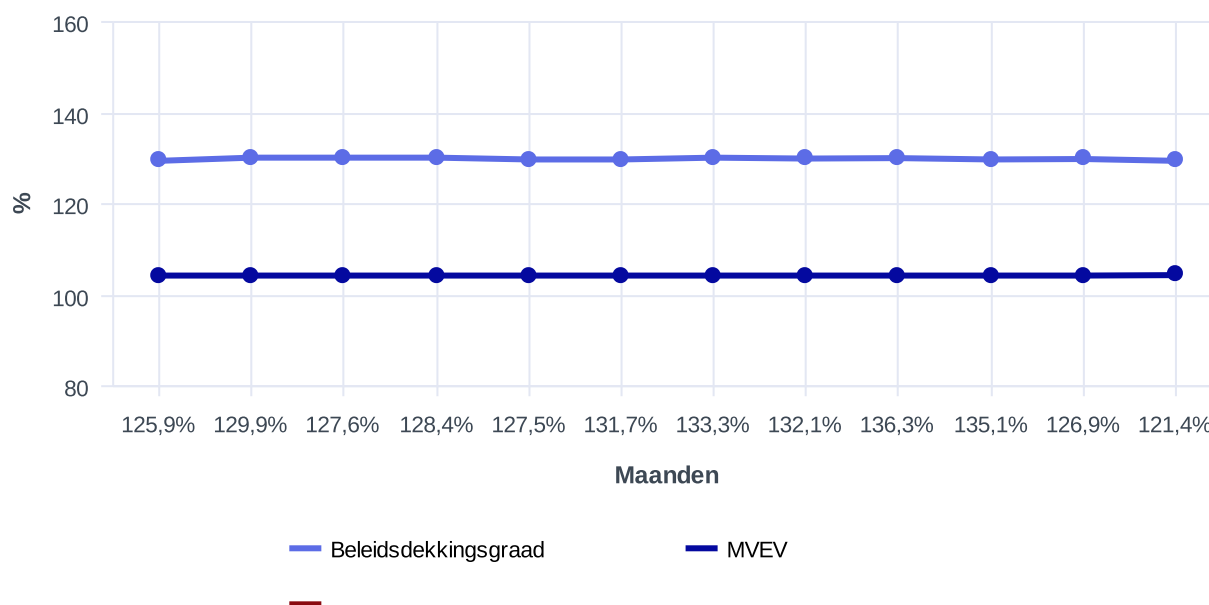
(bedragen x € 1.000)	2023	2022	2021	2020	2019
Vermogen en solvabiliteit					
Aanwezig pensioenvermogen	2.145.480	1.947.297	2.595.287	2.436.544	2.078.608
Resultaat in het boekjaar	-21.909	-100.919	270.300	29.040	150.586
Eigen vermogen	377.698	399.607	500.526	230.226	201.186
Minimaal vereist eigen vermogen	77.161	66.943	90.708	94.772	78.715
Vereist eigen vermogen	393.076	349.976	432.638	440.920	410.028
Technische voorzieningen	1.767.782	1.547.690	2.094.761	2.206.318	1.877.422
Actuele dekkingsgraad	121,40%	125,80%	123,90%	110,40%	110,70%
Beleidsdekkingsgraad	129,50%	129,00%	117,50%	103,30%	106,30%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,40%	104,30%	104,30%	104,30%	104,20%
Dekkingspositie	25,10%	24,70%	13,20%	-1,00%	2,10%
Vereiste dekkingsgraad	122,20%	122,60%	120,70%	120,00%	121,80%
Reservepositie	7,30%	6,40%	-3,20%	-16,70%	-15,50%
Beleggingen					
Belegd vermogen	1.970.648	1.769.925	2.569.210	2.410.100	2.055.170
Rendementspercentage	7,4%	-26,8%	4,2%	14,4%	24,9%
Premies					
Feitelijke premie	88.818	77.954	79.700	76.742	78.206
Zuivere kostendekkende premie	101.380	96.608	102.228	88.237	88.322
Gedempte kostendekkende premie (ex ante)	85.297	55.043	47.620	47.469	76.308
Premiedekkingsgraad	106,00%	95,90%	92,20%	105,10%	107,40%
Toeslagverlening					
Verleende toeslagen actieven	4,53%	7,00%	0,50%	0,00%	0,00%
Verleende toeslagen niet-actieven	4,53%	7,00%	0,50%	0,00%	0,00%
Z-score	-1,43	0,43	1,03	0,11	0,51
Aantal aangesloten werkgevers	600	474	444	412	403
Beheerskosten					
Totale kostenratio (% gem. belegd verm.)	0,70%	0,67%	0,52%	0,48%	0,59%
Pensioenuitvoeringskosten (incl. projecten)	5.966	5.342	4.918	4.176	4.190
Pensioenbeheerskosten (in € per deelnemer)	181,91	187,76	172,31	146,93	155,82
Vermogensbeheerskosten	7.655	10.742	11.315	7.868	9.288
Vermogensbeheerskosten (% gem. belegd verm.)	0,45%	0,51%	0,47%	0,36%	0,49%
Aantallen deelnemers					
Actieven en arbeidsongeschikten	26.532	22.717	23.248	22.766	21.907
Gewezen deelnemers	30.797	36.228	34.831	32.876	32.628
Pensioengerechtigden					
– ouderdompensioen	4.682	4.253	3.891	2.933	2.674
– nabestaandenpensioen	1.452	1.354	1.272	1073	963
– wezenpensioen	130	127	133	122	126
Totaal	63.593	64.679	63.375	59.770	58.298

2.2 Ontwikkeling kerncijfers in beeld

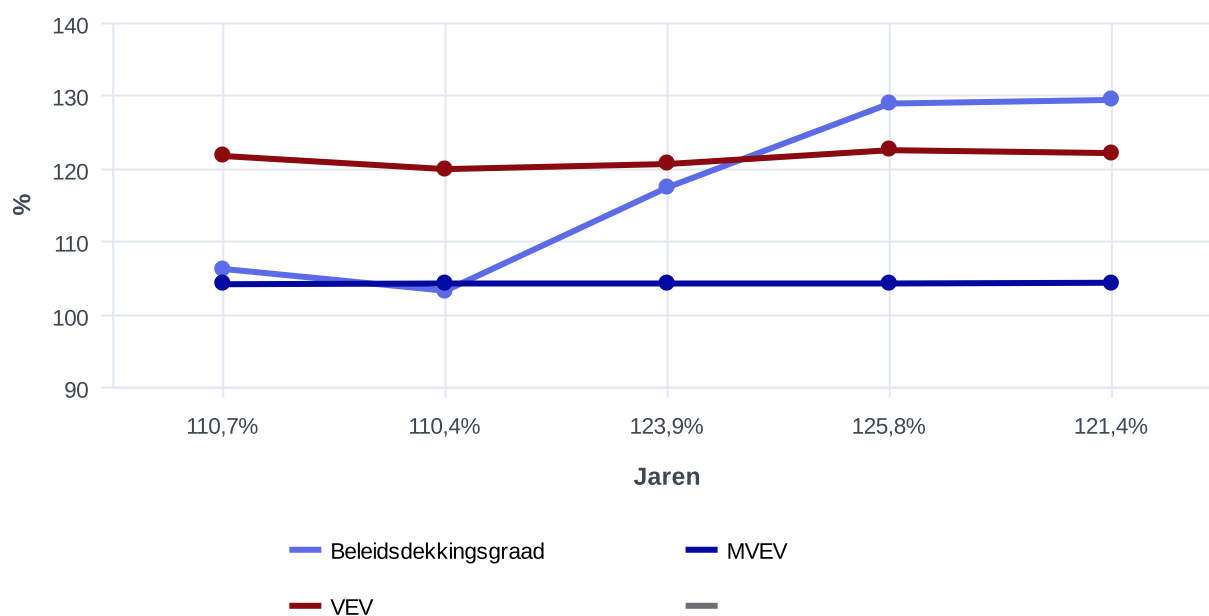
Ontwikkeling aantal deelnemers

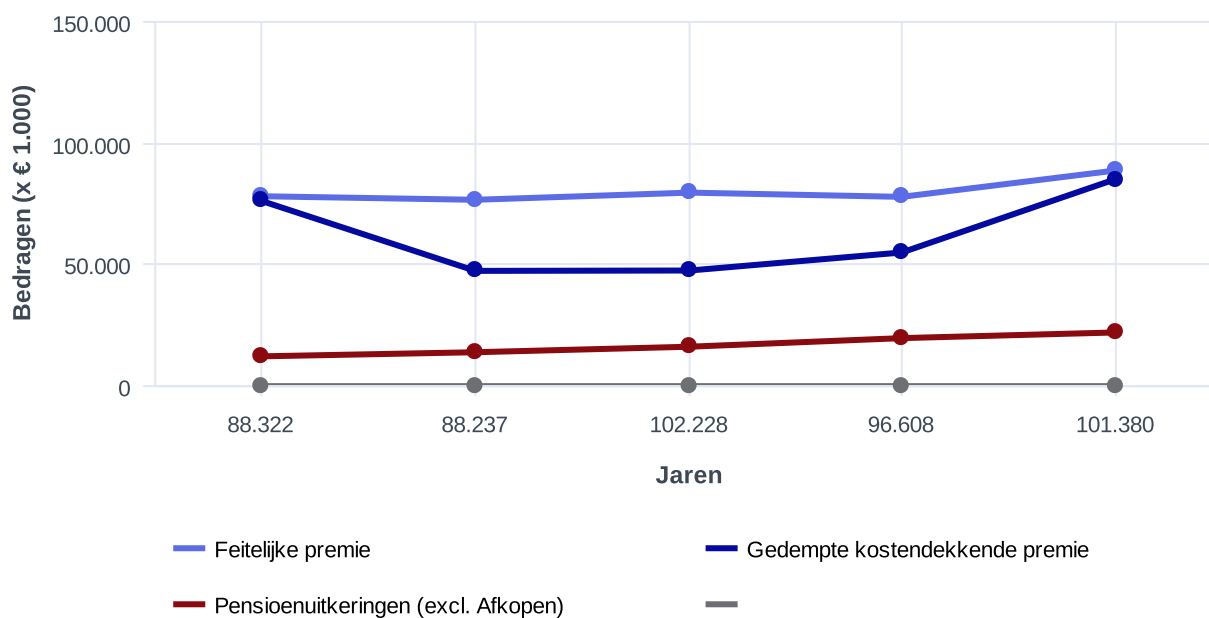
Maandelijks ontwikkeling dekkinggraad in 2023

Ontwikkeling dekkinggraad 2019 – 2023

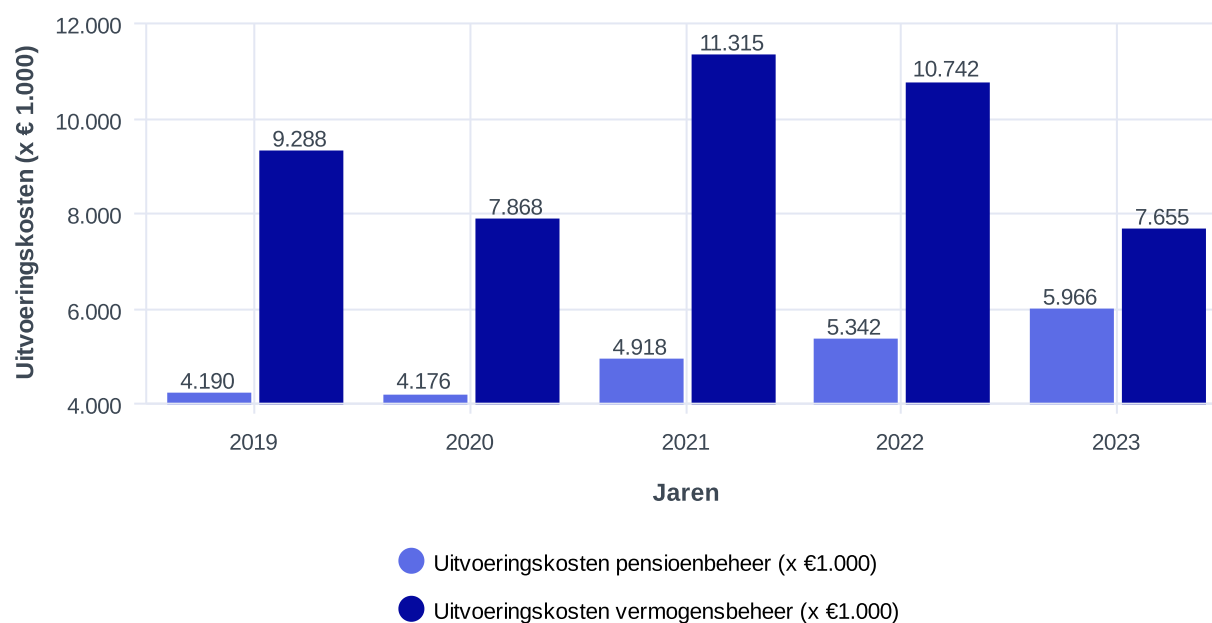

Ontwikkeling premies en uitkeringen (bedragen x € 1.000)*

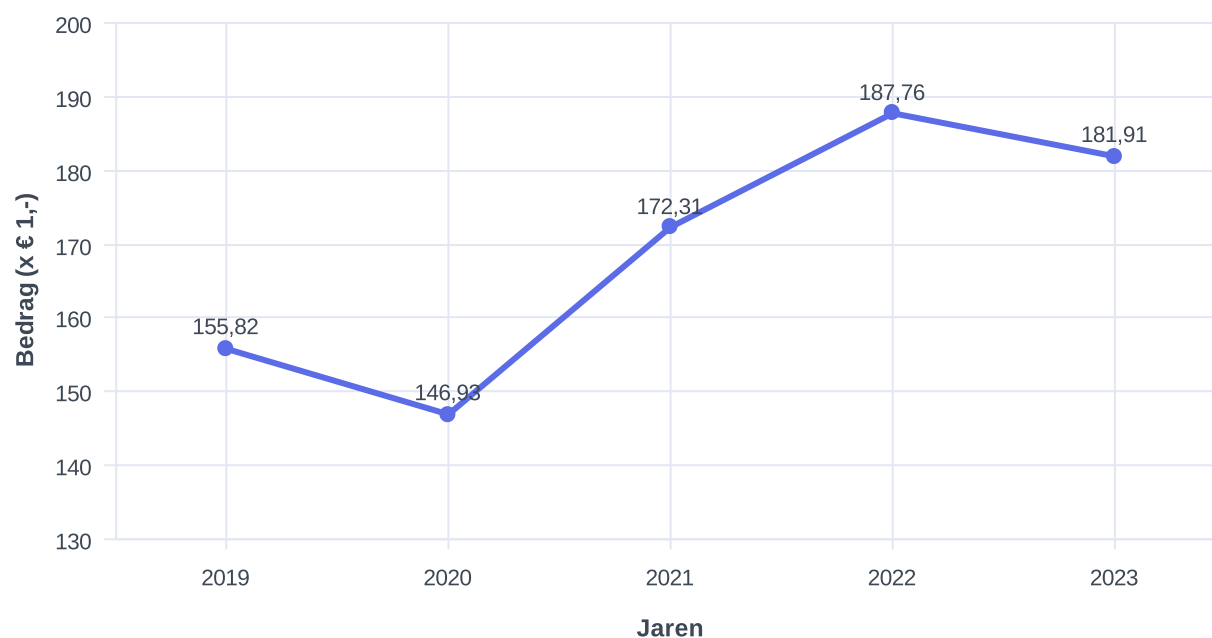

* De feitelijke premie betreft de premie die achteraf (ex post) is vastgesteld. De gedempte kostendeekkende premie betreft de vooraf (ex ante) berekende premie. Deze ex ante gedempte kostendeekkende premie wordt gebruikt bij de toets op kostendeekkendheid van de premie.

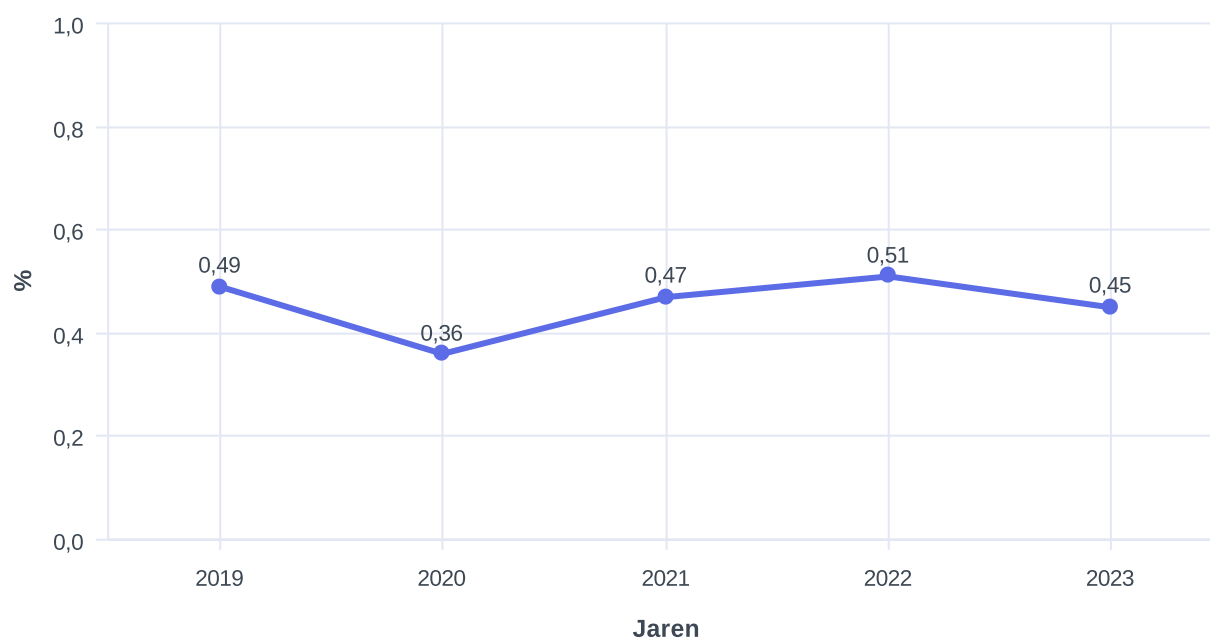
Uitvoeringskosten pensioen- en vermogensbeheer

Uitvoeringskosten pensioenbeheer (in € per actieve deelnemer & arbeidsongeschikten)

Uitvoeringskosten vermogensbeheer (in % van het gemiddeld belegd vermogen)

3.1 Algemeen

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is opgericht op 1 juli 1990 en statutair gevestigd in Amsterdam. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam onder nummer 41209638. De laatste statutenwijziging vond plaats op 20 juni 2022. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

3.1.1 Missie en visie en strategie

Periodiek wordt op basis van een interne en externe analyse gekeken of de Missie, Visie en Strategie van het pensioenfonds nog up-to-date zijn en worden deze, waar nodig, bijgesteld. In het najaar van 2021 is een aantal strategische sessies onder begeleiding van een externe partij gehouden waarna de Missie en Visie zijn geactualiseerd en de Strategie tot en met 2027 ('Roadmap') is opgesteld.

Missie – waar staan we voor?

Beveiligers beschermen elkaar via het pensioenfonds tegen financiële risico's van ouderdom en overlijden. Die bescherming is er ook bij langdurige ziekte omdat de pensioenopbouw wordt voortgezet. Pensioenfonds Particuliere Beveiliging is een fonds waar beveiligers zich thuis voelen: beveiligers, en zij die dat waren, weten dat hun belangen evenwichtig worden gewogen. We waken over de pensioenen van beveiligers, zoals sociale partners dat met ons hebben afgesproken.

Visie – waar gaan we voor?

Pensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is herkenbaar, service gericht, kostenbewust en heeft oog voor de omgeving. Die houding past bij de branche en de mensen die daarin werken. Het veilig beheren en laten groeien van de opgebouwde pensioenen staat voorop. We geven inzicht in de opgebouwde- en te bereiken pensioenen, zijn behulpzaam op de momenten die ertoe doen, handelen voorspelbaar en nemen alleen verantwoorde risico's.

Strategie

Het pensioenfondsbestuur heeft op 15 december 2021 de strategie voor de periode 2022 – 2027 vastgesteld. De eindrapportage met betrekking tot het afgeronde strategietraject is vastgesteld en door het bestuur vertaald in de respectievelijke Jaarplannen waar de portefeuilles verantwoordelijkheid voor dragen. Jaarlijks vertaalt het bestuur de strategie vanuit de Roadmap in de jaarplannen voor het daaropvolgende jaar. Het bestuur neemt ook de 'Early warning signals', die kunnen duiden op een mogelijk gewenste strategiewijziging, mee in de jaarlijks op te stellen bestuurlijke agenda. In 2023 heeft het bestuur vastgesteld dat op basis van de 'Early warning signals' geen noodzaak bestaat om af te wijken van de eerder bepaalde strategie.

3.1.2 Het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor de realisatie van de doelstelling van het pensioenfonds, de strategie en (de uitvoering van) het beleid. De samenstelling van het uitvoerend bestuur in 2023 is als volgt:

Naam	Rol	Zittingstermijn
De heer mr. P. Priester (geboortjaar 1964)	Bestuurslid	Van 01-07-2022 tot 01-07-2026
Mevrouw ir. E.M.C. Eelens MBA FRM CAIA (geboortjaar 1981)	Bestuurslid	Van 10-07-2022 tot 10-07-2025

De samenstelling van het niet-uitvoerend bestuur (NUB) in 2023 is als volgt:

Naam	Rol	Zittingstermijn
De heer drs. J.C.A. Kestens (geboortejaar 1950)	Voorzitter	Van 01-07-2022 tot 01-07-2024

Inmiddels heeft bestuur met behulp van een externe partij een opvolger benoemd voor de heer Kestens per 1 juli 2024. Bestuurslid Chris van Loon treedt per 1 juli af, inmiddels loopt de procedure voor opvolging.

Benoemd namens de werkgevers

Naam	Rol	Zittingstermijn
De heer drs. R.J. de Vries (geboortejaar 1968)	Bestuurslid	Van 25-08-2020 tot 25-08-2024
De heer ir. M. Verbrugge (geboortejaar 1968)	Bestuurslid	Van 15-07-2021 tot 1-10-2023
De heer L.R. van Gelder (geboortejaar 1984)	Bestuurslid	van 14-07-2021 tot 14-07-2025

Benoemd namens de deelnemers

Naam	Rol	Zittingstermijn
De heer C.A. van Loon (geboortejaar 1953)	Bestuurslid	van 01-07-2020 tot 01-07-2024
De heer ir. W.J. Boot (geboortejaar 1957)	Bestuurslid	van 28-12-2017 tot 5-3-2024

De heer Boot en de voordragende partij organisatie hebben aangegeven dat de heer Boot in verband met zijn pensionering aftreedt per 6 maart 2024. Dit heeft inmiddels zijn beslag gekregen. Zijn opvolger is reeds benoemd en door DNB goedgekeurd.

Benoemd namens de pensioengerechtigden

Naam	Rol	Zittingstermijn
Mevrouw E.R. Schuring (geboortejaar 1970)	Bestuurslid	Van 11-07-2022 tot 11-07-2026

Bestuurslid namens werkgevers Mick Verbrugge is per 1 oktober 2023 afgetreden wegens het aanvaarden van een dienstbetrekking buiten de branche. Inmiddels is samen met de NVB een procedure voor opvolging gestart.

Het bestuur streeft naar diversificatie van leeftijd en geslacht. Bij de voordracht en/of de benoeming zijn diversiteit in de samenstelling naar leeftijd en geslacht en complementariteit in geschiktheid belangrijke uitgangspunten. De norm uit de Code Pensioenfonds inzake diversiteit van het bestuur is dat in het bestuur en het verantwoordingsorgaan ten minste één lid onder de 40 jaar zitting neemt. In het verantwoordingsorgaan wordt niet aan deze norm voldaan.

Het bestuur hanteert daarbij steeds de geldende geschiktheidseisen ten aanzien van leden van fondsorganen en leeft deze na.

In het bestuur is de heer Van Gelder jonger dan 40 jaar. In het bestuur hebben twee vrouwen zitting. In het verantwoordingsorgaan heeft geen vrouw zitting.

Bij vacatures geeft het bestuur bij voordragende partijen aan dat het bestuur streeft naar diversiteit en dat het bestuur vraagt of de voordragende partijen hier bij de voordracht aandacht aan willen schenken.

3.1.3 Organen, portefeuilles en gerelateerde partijen

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit vijf leden: drie namens de deelnemers (actieven), één namens de pensioengerechtigden, één namens de werkgevers. Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Naam	Benoemd namens
De heer H.A. Dijksterhuis (geboortejaar 1975)	Werkgevers (voorzitter)
De heer M. Dost (geboortejaar 1964)	Deelnemers
De heer M.L.E. Zeegers (geboortejaar 1968)	Deelnemers
De heer M. de Groot (geboortejaar 1976)	Pensioengerechtigden
De heer A. Hoogendoorn (geboortejaar 1960)	Deelnemers

Portefeuilles binnen het bestuursmodel

Het pensioenfonds stelt zich ten doel conform pensioenreglement en statuten de pensioenregeling uit te voeren die geldt voor werkgevers, werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden in de bedrijfstak. Het bestuur heeft op basis van de opdrachtaanvaarding doelstellingen, risicohouding en beleidsuitgangspunten geformuleerd. Voor het zo optimaal mogelijk nastreven van de doelstellingen hanteert het pensioenfonds met ingang van 1 juli 2014 het Omgekeerd Gemengd Bestuursmodel. In 2018 is dit model geëvalueerd en met ingang van 1 januari 2019 concreter ingevuld door de Portefeuillestructuur toe passen, waarmee de tot dan toe opererende commissies kwamen te vervallen.

Binnen het governance-model worden vier specifieke portefeuilles gehanteerd. Dit zijn de portefeuilles:

1. Balansmanagement (vermogensbeheer & actuarieel/verslaglegging);
2. Risk & Compliance;
3. Pensioenzaken & Communicatie;
4. Governance.

De portefeuilles overleggen minimaal viermaal in een jaar. In de portefeuille overleggen participeren 1 uitvoerend bestuurder, cq. de onafhankelijk voorzitter en 2 niet-uitvoerende bestuurders. Waar wenselijk participeren externe onafhankelijke adviseurs in de portefeuille.

De portefeuilles hebben een duidelijk afgebakend mandaat dat is vastgelegd in jaarplannen, de beleidsbepalende beslissingen worden door het bestuur genomen (in de bestuursvergaderingen). Dit houdt in dat alle informatie en voorstellen vanuit een bepaalde portefeuille uiteindelijk op het hoogste aggregatieniveau worden besproken en dat beleid wordt vastgesteld tijdens een bestuursvergadering. Hierin vindt consultatie plaats tussen de niet-uitvoerende en de uitvoerende bestuurders.

De voorbereiding van de bespreking binnen het bestuur vindt plaats via de portefeuilles, via het overleg tussen de uitvoerend bestuurders onderling of het overleg tussen de uitvoerend bestuurders en de voorzitter of via het niet-uitvoerend bestuur.

Partijen

Pensioenbeheer

TKP Pensioen B.V.
Postbus 501
9700 AM Groningen

Custodian en beleggingsadministrateur

Caceis Investor Services
Postbus 24001
1000 DB Amsterdam

Beleggingsadviseur

Drs. H.A. Kempen
Kempen Management & Consultancy B.V.
Jacob van Lennepaan 53
3743 AP Baarn

Adviserend actuaris

B. Weijers, AAG
Willis Towers Watson Netherlands B.V.
Prof. E.M. Meijerslaan 5
1183 AV Amstelveen

Certificerend actuaris

ir M.W. Heemskerk AAG
Mercer (Nederland) B.V.
Startbaan 6
1185 XR Amstelveen

Bestuursondersteuning

Montae & Partners B.V.
Verrijn Stuartlaan 1F
2288 EK Rijswijk

Fiduciair Manager

Columbia Threadneedle Investments
Postbus 75471
1070 AL Amsterdam

Compliance officer

Mr. H. Pullen
Maatschap Trivu
Akkerwendestraat 7
4761 ZG Zevenbergen

Adviseur SFDR

Drs. R. Hadders
Cardano
Weena 690 - 21e etage
3012 CN Rotterdam

Accountant

Drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer, RA
Forvis Mazars Accountants N.V.
Eurogate II - Watermanweg 80
3067 GG Rotterdam

3.2 Bestuursaangelegenheden

3.2.1 Zelfevaluatie

In 2023 heeft een collectieve zelfevaluatie plaatsgevonden op 31 januari 2023, deze vond plaats onder begeleiding van een externe partij. De individuele gesprekken die de voorzitter in 2022 met de bestuursleden voerde, waren ook input voor deze collectieve zelfevaluatie in 2023.

3.2.2 Intern toezicht (Verslag niet-uitvoerend bestuur)

Intern toezicht

De bijdrage van het niet-uitvoerend bestuur aan het jaarverslag van 2023 heeft tot doel verantwoording af te leggen over het intern toezicht zoals is vastgelegd in de artikelen 103 lid 4, 101a lid 4 en 104 lid 2 van de Pensioenwet. Het niet-uitvoerend bestuur heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het niet-uitvoerend bestuur is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en sociale partners en in het bestuursverslag. Het niet-uitvoerend bestuur staat het bestuur waarvan zij zelf deel uitmaakt met raad ter zijde.

Werkwijze en thema's

Gedurende het verslagjaar is gewerkt met portefeuilles en portefeuillehouders binnen het niet-uitvoerend bestuur, toegespitst op de volgende beleidsgebieden:

- Governance;
- Risk & Compliance;
- Balansmanagement;
- Pensioenzaken & Communicatie.

Ondanks dat er sprake is van een portefeuillevdeling met aandachtsgebieden, houdt het gehele niet-uitvoerend bestuur toezicht op alle beleidsgebieden.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft toezicht gehouden vanuit verschillende invalshoeken:

- De zorg voor het pensioen van de deelnemer is leidend voor het toezichthouden.
- De rol en bijbehorende kwaliteiten van de toezichthouder.
- De jaarplanactiviteiten.

Het volledige verslag intern toezicht is te downloaden via de website van het pensioenfonds. Het niet-uitvoerend bestuur streeft naar continue verbetering. Hierna volgen daarom voor dit bestuursverslag samengevat de bevindingen van de door het niet-uitvoerend bestuur getoetste toezichtgebieden. Aan deze punten werkt het bestuur nadrukkelijk in 2024.

Besturing

Bevindingen

Het bestuur heeft, naar oordeel van het niet-uitvoerend bestuur, fondsorganen in het algemeen en het Verantwoordingsorgaan in voldoende mate bij het beleid betrokken.

Aanbevelingen/actiepunten

Samenwerking tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan behoeft constante aandacht, mede gezien vanuit de rol van het verantwoordingsorgaan in de Wet Toekomst Pensioenen transitie. Het bestuur wordt

daarom uitgedaagd om te blijven investeren in de samenwerking met het verantwoordingsorgaan, bijvoorbeeld door middel van gezamenlijke kennissessies.

Het functioneren van de governance

Bevindingen

De governance in het pensioenfonds werkt goed en effectief. De rollen van het uitvoerend bestuur, het niet-uitvoerend bestuur en de onafhankelijke voorzitter zijn helder omschreven en worden consequent nageleefd.

In het afgelopen jaar is het bestuur geconfronteerd met het (aanstaande) vertrek van enkele leden. In dat kader vraagt het niet-uitvoerend bestuur zich af of het bestuur voldoende proactief is geweest omtrent de opvolging van de vertrekkende leden.

Aanbevelingen/actiepunten

Het niet-uitvoerend bestuur adviseert het bestuur om te kijken of het pro-actiever kan zijn bij de vervulling van voorspelbare vacatures.

Het functioneren van het bestuur inclusief cultuur en gedrag

Bevindingen

Ondanks de bestuurlijke drukte, is het bestuur 'in control'; de kwaliteit van de voorbereiding en besluitvorming staat te allen tijde centraal. Verder is de norm dat de agenda van het bestuur volledig is, zonder onnodige agendapunten en wordt tijdens de vergaderingen het BOB-model (BOB: Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming) toegepast. Echter, het niet-uitvoerend bestuur constateert dat in sommige gevallen deze stappen te ver uit elkaar liggen. Daarnaast kan het vastleggen van deze besluitvorming en de motiveringen die daaraan ten grondslag liggen, verbeterd worden.

Er wordt binnen het bestuur actief aandacht besteed aan kennis en ontwikkeling van individuele bestuursleden en er wordt gezocht naar voortdurende verbetering. Dat vindt het niet-uitvoerend bestuur een positieve ontwikkeling. Verder treden er in 2024 een nieuwe voorzitter en drie nieuwe niet-uitvoerend bestuursleden aan, dat zal resulteren in een impact op de bestuurscultuur en dynamiek.

Er heerst een open cultuur binnen het fonds, waardoor bestuursleden elkaar kunnen en durven aanspreken op hun (professioneel) gedrag. Het niet-uitvoerend bestuur is voorts van mening dat het bestuur handelt op integere wijze. In de Integriteitregeling is het beleid ten behoeve van de beheersing van integriteitsrisico's vastgelegd. Een onafhankelijke externe compliance officer is aangesteld. Over de beleidsuitvoering wordt verantwoording afgelegd.

Aanbevelingen/actiepunten

Het bestuur wordt geadviseerd nog nadrukkelijker aandacht te hebben voor de bestuurlijke discussie, het trekken van gezamenlijke bestuurlijke conclusies, de motivering van bestuursbesluiten – zowel in de voorleggers als in de verslaglegging van de vergadering.

Het verdient voorts aanbeveling om de stappen beeldvorming – oordeelsvorming – besluitvorming in het proces zo dicht mogelijk bij elkaar te organiseren. Binnen WTP is er soms niet aan te ontkomen dat het BOB-model ('Beeldvorming – Oordeelsvorming – Besluitvorming') niet zuiver wordt gevolgd. Wel zou in de voorleggers bij de verschillende fases van "BOB" goed het gevolgde proces, eventueel eerder gevormde beelden of oordelen kunnen worden verwoord.

Het bestuur wordt aanbevolen te werken aan teamvorming en boardroom dynamics in de sterk vernieuwde samenstelling.

Het beleid van het bestuur

Bevindingen

De procedures rondom de beleidsvorming zijn goed gevolgd en het overleg met sociale partners verloopt goed. Ook een goede uitwisseling van standpunten in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen met sociale partners.

Tijdens de gesprekken over strategie waren missie, visie en strategie het uitgangspunt en stond de risicobereidheid van deelnemers aan de basis van het beleid. Ook heeft het niet-uitvoerend bestuur geen inconsistenties geconstateerd tussen de strategie en missie van het fonds, noch tussen het (staande) beleid van het fonds en de strategie. Tevens is de communicatie van het fonds in lijn met het staande beleid.

Mede door de Wet Toekomst Pensioenen discussie is er meer aandacht voor de verwoording van besluiten en het concreet weergeven van de overwegingen die tot het besluit hebben geleid. Het niet-uitvoerend bestuur juicht die ontwikkeling toe.

Naleving Code Pensioenfonds

Bevindingen

Het pensioenfonds voldoet momenteel niet aan de diversiteitsnorm voor al haar organen, zoals is vastgelegd in de code voor pensioenfonds. Zo bestaat het verantwoordingsorgaan volledig uit mannen. Het bestuur is zich hiervan bewust en neemt actief stappen om hier aandacht aan te besteden bij benoemingsprocessen. Wat betreft de andere aspecten van de voornoemde code, voldoet het pensioenfonds wel aan de gestelde normen.

Bij de vervulling van de vacante positie van de voorzitter heeft het bestuur getracht om iemand van buiten de pensioensector te zoeken. Diversiteit was één van de selectiecriteria maar het streven naar kwaliteit had de doorslaggevende factor. Hoewel het niet-uitvoerend bestuur de bestuurlijke keuze kan volgen, wordt met betreffende keuze een kans om beter te voldoen aan het eigen diversiteitsbeleid gepasseerd.

Aanbevelingen/actiepunten

Gelet op de diverse vacatures die dienen te worden vervuld in 2024, beveelt het niet-uitvoerend bestuur aan om samen met de voordragende partijen doelgericht te werken aan een meer divers samengesteld bestuur.

Algemene gang van zaken in het pensioenfonds inclusief specifiek de uitvoeringskosten

Bevindingen

De kosten per deelnemer zijn in het afgelopen jaarverslag duidelijker weergegeven, waarmee de transparantie van het fonds verhoogd is. Zorgelijk zijn echter de hoge kosten per deelnemer, mede als gevolg van de projectkosten die samenhangen met de Wet Toekomst Pensioenen.

Aanbevelingen/actiepunten

Hoewel de kosten per deelnemer in vergelijking met fondsen van gelijke omvang vergelijkbaar zijn, acht het niet-uitvoerend bestuur het van belang om een blijvende focus op kostenbeheersing te houden als belangrijk element om het draagvlak bij deelnemers te behouden.

Het risicomanagement

Bevindingen

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat het fonds de (niet-)financiële risico's in voldoende mate beheerst. Kijkend naar de kwartaalrapportages van de sleutelfunctiehouders, kan geconcludeerd worden dat het fonds een overall gestructureerde aanpak van de risico's hanteert middels effectieve beheersmaatregelen en risico's tijdig worden gesignaleerd en gemonitord. Er ligt aldus volgens het niet-uitvoerend bestuur een sterke focus op risicobeheersing binnen het fonds.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft geconstateerd dat er is sprake van een volledig werkend proces van strategische asset allocatie qua beleidsvorming, uitvoering, evaluatie en bijsturing. Monitoring vindt plaats via maandrapportage vermogensbeheer, kwartaalgewijze integrale bestuursrapportage en kwartaalrapportage vermogensbeheer.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft geconstateerd dat mandaten helder zijn geformuleerd in overeenkomsten. Signalering van overschrijding van richtlijnen vindt plaats door de externe bewaarnemer (Caceis) en de uitvoerend bestuurder monitort de totale uitvoering van het (uitbestede) vermogensbeheer. Er is een in de organisatie verankerd proces voor selectie, monitoring etc. van vermogensbeheerders.

Het fonds belegt volgens een duidelijk en degelijk proces met oog voor de lange termijn. Geconstateerd kan worden dat bij de uitvoering van het (strategisch) beleggingsbeleid en de invulling daarvan wordt voldaan, al lijkt soms alsof zonder diepgaande discussie kennis wordt genomen van belangrijke uitkomsten van zowel de haalbaarheidstoets als de toetsing van het strategisch beleggingsbeleid.

Aanbevelingen/actiepunten

Het bestuur wordt uitgedaagd om na te denken of en hoe balansmanagement onderwerpen meer bestuurlijke aandacht/verdieping kunnen krijgen bijvoorbeeld door in de voorbereidende notities prikkelende, tot discussie uitnodigende vragen te stellen. Ook zou dit meegenomen kunnen worden in een volgende zelfevaluatie.

Met de komst van 4 nieuwe bestuurders zou nagedacht kunnen worden om educatie en verdieping structureel in te plannen in de bestuurlijke agenda.

Toeslagverlening

Het bestuur was gezien de verbeterde financiële positie in staat een toeslag toe te kennen. Per 1 januari 2023 zijn de pensioenen van de pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers met 7% verhoogd. Het niet-uitvoerend bestuur acht het verlenen van toeslag en de hoogte ervan, ook gezien de komende transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, verantwoord. Daarnaast is het niet-uitvoerend bestuur in zijn algemeenheid van oordeel dat ook bij de vaststelling van het opbouwpercentage er sprake is van een solide en prudente financiering.

Duurzaam beleggen

Bevindingen

Het fonds zet, op lange termijn binnen haar begrensde mogelijkheden als relatief klein fonds, ambitieuze stappen ten aanzien van ESG. Deze stappen worden gemonitord en periodiek geëvalueerd en bijgesteld. Echter, de ontwikkelingen ten aanzien van ESG zijn aan constante ontwikkeling onderhevig, wat van het bestuur een meer diepgaande evaluatie en heroriëntatie op het duurzaamheidsbeleid verlangt.

In 2023 heeft het fonds gewerkt aan een landenbeleid. Ook liep het IMVB-Convenant af, maar ging deze door in het beleid rond SFDR. Een bestuurlijke afhechting, evaluatie of eindrapportage van het convenant is er (nog) niet geweest. Het niet-uitvoerend bestuur heeft geconcludeerd dat er sprake is van een positieve ontwikkeling, nu er ten aanzien van SFDR goede stappen zijn gezet die door het fonds als een artikel 8 worden gekwalificeerd.

Aanbevelingen/actiepunten

Binnen het duurzaam beleggen (ESG)-beleid worden – als onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid – stappen gezet. Echter het niet-uitvoerend bestuur beveelt het bestuur aan om ook het (strategisch) beleid periodiek te (blijven) evalueren en de focus te houden op het (middel)lange termijnperspectief ten aanzien van ESG en de daarvoor benodigde kennis en kunde in het bestuur te organiseren.

Ook beveelt het niet-uitvoerend bestuur aan om bestuurlijk de afloop van het IMVB-convenant te markeren middels een eindevaluatie en rapportage.

Uitbestedingsbeleid

Bevindingen

Conform artikel 14 lid 2 Besluit PW besteedt het fonds een groot deel van haar activiteiten (pensioenbeheer en -administratie, communicatie, fiduciair management, bestuursondersteuning) uit aan verschillende partijen waarmee al langjarig wordt samengewerkt. Die langjarige samenwerking zorgt ervoor dat in het transitieproces naar de Wet Toekomst Pensioen terug kan worden gevallen op een betrouwbare relatie waarin partijen precies van elkaar weten wat ze kunnen verwachten. Ook zorgt het ervoor dat deze uitbestede partijen – ondanks de druk op de noodzakelijke stappen op weg naar het nieuwe stelsel – een beheerste en integere bedrijfsvoering kunnen blijven borgen.

Aanbevelingen/actiepunten

Het niet-uitvoerend bestuur vraagt – specifiek voor 2024 – om, ondanks de aandacht die uit moet gaan naar de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, vanuit het oogpunt van risicobeheersing voldoende aandacht te houden bij de strategische uitbestedingspartners om de dienstverlening kwalitatief op het niveau te houden dat nodig en afgesproken is.

Verder beveelt het niet-uitvoerend bestuur aan of – na de transitie naar het nieuwe stelsel – is te evalueren of de (voor de periode na de transitie de huidige) strategische uitbestedingspartners nog steeds passen bij de dan geldende strategische ambities van het fonds.

Datakwaliteit, datamanagement, informatiebeveiliging

Bevindingen

Het niet-uitvoerend bestuur heeft vastgesteld dat het bestuur er in voldoende mate voor zorgt dat de kwaliteit, het onderhoud, de actualiteit, het beheer, de betrouwbaarheid en de veiligheid van de pensioenadministraties en de gegevensverwerking en verstrekking zo hoog mogelijk wordt gehouden en – waar nodig - (verder) wordt verhoogd. In dat kader is onder andere het IT-beleid vastgesteld en audit de sleutelfunctiehouder Risicobeheer in een multi-client aanpak verschillende IT-processen bij TKP.

Aanbevelingen/actiepunten

Grootste uitdaging voor het pensioenfonds ligt in de nabije toekomst op de realisatie van de overgang/implementatie naar het nieuwe pensioenstelsel. Deze transitie naar een nieuwe regeling stelt extra eisen aan IT-systemen, datamanagement en informatiebeveiliging.

De evenwichtige belangenafweging

Bevindingen

Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat het toepassen van het ontwikkelde beleidskader evenwichtige belangenafweging in elk geval leidt tot een gedegen evenwichtigheidsbeoordeling ex artikel 105 lid 2 Pensioenwet. De documentatie van de belangenafweging met vastlegging van de overwegingen is duidelijk verbeterd. De besluitvorming over de indexatie, is mede daardoor op een goede manier verlopen.

Aanbevelingen/actiepunten

Belangrijk is om ook het verantwoordingsorgaan goed mee te nemen in de evenwichtigheidsbeoordeling.

Transparante en begrijpelijke communicatie

Bevindingen

Het niet-uitvoerend bestuur zag toe op een transparante en begrijpelijke communicatie met alle stakeholders. Richting deelnemers betekent dat communicatie op taalniveau B1.

Geen aanbevelingen/actiepunten.

Wet Toekomst Pensioenen

Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat het bestuur en de projectgroep zich bijzonder hebben ingespannen om de aanbeveling van het niet-uitvoerend bestuur na te leven, namelijk te komen tot een consequente vastlegging van alle relevante besluiten en de daarbij aan de grondslag liggende motivering. De benodigde milestones zijn behaald. Het niet-uitvoerend bestuur onderkent echter wel het risico dat, door veelal externe omstandigheden, de kans op het naar achteren moeten doorschuiven van de transitiedatum groter wordt. Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat de (deel)besluitvorming rondom de Wet Toekomst Pensioenen zeer gefaseerd en gestructureerd verloopt waarbij de toepassing van het BOB-model wel wordt gehanteerd, maar dat er soms veel tijd zit tussen beeld- en oordeelsvorming en het uiteindelijke besluit. Het niet-uitvoerend bestuur vraagt zich af of het bestuur door het hanteren van het (vanuit de projectaansturing begrijpelijke) BOB-model, de besluitvorming en de evenwichtigheid daarvan als geheel nog wel goed kan overzien. Gedurende het jaar zijn niet-uitvoerend bestuursleden nadrukkelijker dan strikt passend in de governance – soms vanuit hun expertise – intensiever betrokken geweest bij de beleidsvoorbereiding. Dit past volgens het niet-uitvoerend bestuur bij de majeure transitie die het fonds te doorstaan heeft. Echter, het is wel zaak dat na implementatie Wet Toekomst Pensioenen de governance, de rolverdeling tussen uitvoerend bestuur en het niet-uitvoerend bestuur en de rolvastheid daarbinnen, teruggaat naar hetgeen vanuit het bestuursmodel beoogd is.

Opvolging eerdere aanbevelingen intern toezicht

Het bestuur heeft de aanbevelingen van het intern toezicht adequaat opgevolgd. Resterende acties zijn in het toezichtplan 2024 opgenomen.

3.2.3 Verslag auditcommissie

Conform het omgekeerd gemengd bestuursmodel heeft het bestuur ter ondersteuning van de interne toezichtfunctie een externe auditcommissie ingesteld. In voorjaar 2020 is het reglement van de auditcommissie aangepast om het adviserende karakter van de auditcommissie te verduidelijken (zie jaarverslag 2020). De niet-uitvoerende bestuursleden benoemen en ontslaan de leden van de auditcommissie.

In 2023 bestond de auditcommissie uit twee onafhankelijke leden: de heer W.S. Zeverijn en mevrouw E.J.J. Vlastuin.

In het verslagjaar hebben de leden diverse contacten met de voorzitter en de respectievelijke niet-uitvoerende bestuursleden gehad. Ook hebben de leden twee vergaderingen van het niet-uitvoerend bestuur fysiek bijgewoond.

In het verslagjaar hebben de leden het niet-uitvoerend bestuur onder andere geadviseerd over:

- De invulling en uitvoering van het intern toezicht;
- Het toezichtplan 2023 en 2024 van het niet-uitvoerend bestuur;
- De wijze waarop het niet-uitvoerend bestuur kan steunen op activiteiten van onder andere sleutelfunctiehouders.

De leden hebben gemerkt dat het niet-uitvoerend bestuur open stond voor deze adviezen en hiermee aantoonbaar aan de slag is gegaan.

De leden hebben ervaren dat het niet-uitvoerend bestuur transparant is richting de auditcommissie en de auditcommissie van adequate informatie heeft voorzien.

3.2.4 Geschiktheid van het bestuur

In 2023 heeft het bestuur voornamelijk educatie sessies Wet Toekomst Pensioenen gehouden om de geschiktheid van de bestuursleden, naast individuele opleidingen, mede op peil te houden. In deze sessies is ook het onderwerp "Datakwaliteit" aan de orde gesteld: 'Welke acties kan het bestuur nemen om tot een optimalisatie te komen van data in de administratie?' Dit mede om te zorgen dat het uitgangspunt voor de transitie naar de nieuwe solidaire pensioenregeling geoptimaliseerd kan worden. Daarnaast hebben bestuurders individueel educatie gevolgd.

3.2.5 Beloningsbeleid

In 2023 is het beloningsbeleid aangepast. Vanwege economische omstandigheden ("hoge inflatie") is de hoogte van de beloning geïndexeerd per 1 januari 2023 met 3,8%.

Als basis is genomen het indexgetal CAO-lonen. Ook het beloningsbeleid voor het verantwoordingsorgaan is aangepast. Naast de vier reguliere vergaderingen is een aantal korte vergaderingen gehouden die twee uur of korter hebben geduurd. Het fonds heeft beoordeeld dat voor een dergelijke korte vergadering de helft van de standaard vergoeding aan het VO in rekening kan worden gebracht. Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies gegeven op het aangepaste beloningsbeleid.

Het beloningsbeleid is in te zien via de website van het pensioenfonds.

3.2.6 Vergaderdata, studie/beleidsdagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2023 vijftien keer vergaderd. Acht keer kwam het bestuur bijeen voor een reguliere vergadering, daarnaast vond in januari een zelfevaluatie plaats. Zes vergaderingen zijn specifiek besteed aan de overgang naar het nieuwe pensioencontract.

3.2.7 Actuariële en bedrijfstechnische nota

Op 13 december 2023 heeft een update van de Abtn plaatsgevonden naar de situatie van 1 januari 2024. Deze aanpassing behelzen:

- De verplichtstelling is in lijn gebracht met de door het ministerie gepubliceerde tekst;
- Actualisatie parameters/kerncijfers;
- Actualisatie beleggingsbeleid;
- Actualisatie actuariële grondslagen;
- Verklaring inzake beleggingsbeginselen;
- De heer Verbrugge is geen lid meer van het bestuur namens de werkgever;
- Actualisatie premiebeleid.

3.2.8 Wet- en regelgeving - relevante ontwikkelingen

Wet toekomst pensioenen

Een zeer belangrijk aandachtspunt voor het bestuur in was 2023 de implementatie van de Wet toekomst pensioenen. Het bestuur heeft gemerkt dat er veel op hen afkwam en heeft hier in samenwerking met uitbestedingspartijen, adviseurs en in nauwe afstemming met de externe toezichthouders hard aan gewerkt. Het bestuur heeft in 2023 gestreefd naar voorbereidingen met als doel een transitiedatum per 1 januari 2025.

De Eerste Kamer heeft de wet op 30 mei 2023 aangenomen. De wet is in werking getreden op 1 juli 2023. Het wetgevingstraject, met name de lagere wetgeving verliep helaas langzamer dan gehoopt.

Datakwaliteit

In 2023 is onder leiding van een bestuurlijk aangestelde projectleider in samenwerking met de pensioenuitvoerder conform het kader datakwaliteit een project optimalisatie van de datakwaliteit opgepakt en deels afgerond.

Tekortkomingen in de datakwaliteit zouden kunnen leiden tot foutief vastgestelde pensioenuitkeringen, inefficiënte processen, onjuiste rapportages en extra kosten en daarmee tot financiële schade of reputatieschade. Adequate en aantoonbare beheersing van de datakwaliteit zorgt voor transparantie naar deelnemers en toezichthouders en draagt bij aan een goede reputatie, robuustheid van de pensioenuitvoering, compliance, kostenbeheersing en kan een versneller zijn voor innovatie.

Daarbij was het doel van het bestuur door de focus op de vereiste datakwaliteit bij te dragen aan een beheerste overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. In het kader van de overgang naar een nieuw pensioencontract deden sociale partners het verzoek tot invaren vanuit van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten aan het fondsbestuur. Met het project datakwaliteit is gewerkt aan een belangrijke randvoorwaarde voor het invaren. Optimale datakwaliteit helpt recht te doen aan de reeds opgebouwde aanspraken en rechten en voorkomt mogelijke geschillen met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden daarover. In 2023 zijn onder andere vele sessies gehouden om knelpunten nader te analyseren en in kaart te brengen zodat deze kunnen worden opgelost.

Aanpassing verplichtstelling

Onderdeel van de Wet toekomst pensioenen is dat per 1 januari 2024 de minimum toetredingsleeftijd tot de pensioenregeling wijzigt van 21 jaar naar 18 jaar. Op verzoek van sociale partners heeft het bestuur na inwerkingtreding van de wet een verzoek tot wijziging ingediend bij het ministerie. Het ministerie is akkoord gegaan waardoor ook 18- tot en met 20-jarigen vanaf 1 januari 2024 onder de verplichtstelling vallen.

ZZP als deelnemer in de pensioenregeling

Op verzoek van sociale partners en in samenwerking met hen, heeft het pensioenfonds in 2022 beoordeeld of het brengen van ZZP'ers onder de verplichtstelling een haalbare kaart is. Het bestuur heeft na dit onderzoek geconcludeerd dat het op dit moment niet verantwoord is om ZZP'ers onder de verplichtstelling te brengen. Het bestuur adviseert sociale partners om ZZP'ers vooralsnog niet onder de verplichtstelling te brengen.

In navolging op dit onderzoek heeft het fonds in het najaar van 2023 een seminar gehouden over dit onderwerp. Een spreker van de Pensioenfederatie heeft een overzicht gegeven van de stand van zaken met betrekking tot wetgeving. Een spreker van een uitvoeringsorgaan gaf een overzicht van de vragen waarmee een fonds te maken krijgt als zelfstandigen onder een verplichtstelling vallen. Uit geluiden van de aanwezigen werd duidelijk dat het op dit moment niet passend is om zelfstandigen onder de verplichtstelling te brengen. Dit is een bevestiging van de uitkomsten van het onderzoek in 2022.

3.2.9 Vooruitblik 2024

2024 zal voor het pensioenfonds weer een jaar vol dynamiek zijn. Op basis van het in 2023, samen met Sociale Partners, op gestelde transitieplan zullen we overgaan naar het nieuwe pensioencontract, dat past binnen de kaders van de Wet toekomst pensioenen. Het was de ambitie om aan het eind van 2024 de huidige pensioenen 'in te varen' in het nieuwe stelsel. Bij de overgang spelen meerdere partijen naast het pensioenfonds een belangrijke rol, zoals TKP (onze uitvoeringsorganisatie) maar ook DNB en de AFM. Het bestuur heeft als leidend beschouwd, het belang dat het hecht aan een beheerste en zorgvuldige overgang. Geconcludeerd is dat een overgang per 1 januari 2025 niet mogelijk is. Om een zorgvuldige overgang zeker te stellen, besloot het bestuur op 15 maart 2024 de overgang een jaar uit te stellen, naar 1 januari 2026. De afspraken, gemaakt door en met onze sociale partners, blijven daarbij ongewijzigd.

Ondanks het uitstel verwachten we dat de druk op het fonds en partijen die ons bij de implementatie helpen, niet afnemen. Daarbij is onze verwachting dat, ondanks de turbulentie, de Nederlandse politiek, de huidige wetgeving niet zal wijzigen.

Op grond van hun aflopende bestuurstermijn, zullen 3 bestuursleden, waaronder de voorzitter, medio 2024 aftreden. Omdat deze mutaties voorzien waren, zijn tijdig procedures gestart om in de vacatures te voorzien. De verwachting is dat per 1 juli 2024 het bestuur weer volledig is, zodat continuïteit is verzekerd.

In 2024 zal de branche verdergaand inzetten op publiek-private samenwerking in het veiligheidsdomein. Hierdoor wordt de toegevoegde waarde van particuliere beveiliging in het publieke domein nog zichtbaarder, wat de veiligheid dient. Maar ook samenwerking binnen het domein van private veiligheid is een groot goed waarbij onder andere de verdere integratie tussen mensbeveiliging en beveiligingstechniek verder ontwikkeld gaat worden. Dat is ook nodig om een antwoord te vinden op de uitdagingen die er zijn zoals een krappe arbeidsmarkt maar ook de mogelijke invloed van kunstmatige intelligentie op de sector.

Behalve de onzekere situatie in de binnenlandse politiek, brengen ook buitenlandse crises onzekerheid met zich mee. Vooralsnog verwachten wij dat financiële gevolgen beperkt zullen zijn. Ons beleggingsbeleid blijft op de lange termijn gericht.

Ondanks de geschetste ontwikkelingen in het pensioendomein, blijft onze belangrijkste doelstelling de dienstverlening aan onze deelnemers en werkgevers te continueren en waar mogelijk verder te verbeteren.

3.3 Hoofdpunten pensioenregeling

Pensioensysteem

De pensioenregeling is een middelloonregeling gebaseerd op een CDC (collectieve beschikbare premieregeling) waarbij het maximale opbouwpercentage 1,875% bedraagt. Het beschikbare budget is op basis van het premievolume 2018 door sociale partners vastgesteld op 12,3% van de loonsom. Het opbouwpercentage voor 2023 is vastgesteld op 1,60%. Voor 2024 is het opbouwpercentage vastgesteld op 1,84%.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het pensioenfonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt. Per 1 januari 2024 is deze leeftijd gewijzigd naar 18 jaar.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd in 2023 is 67 jaar. Ondanks dat door de overheid de fiscale pensioenleeftijd in 2018 is verhoogd naar 68 jaar hebben sociale partners de pensioenleeftijd niet gewijzigd.

Belanghebbenden

Het pensioenfonds kent de volgende belanghebbenden:

- actieve deelnemers en arbeidsongeschikten;
- gewezen deelnemers;
- pensioengerechtigden (zowel nabestaanden als wezen);
- werkgevers.

Pensioengrondslag

De grondslag voor het pensioen is een tot een jaarbedrag herleid salaris tot een maximum van € 66.956 (in het jaar 2023) verminderd met een franchise van € 20.938 (in het jaar 2023). Hiermee komt de maximale pensioengrondslag voor 2023 op € 46.018. Onder pensioengevend salaris wordt verstaan het op de datum van vaststelling van de pensioengrondslag voor de deelnemer geldende basissalaris vermeerderd met de daarover berekende vakantietoeslag zoals in het pensioenreglement omschreven.

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

In 2023 wordt 1,60% van de pensioengrondslag opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het opgebouwde ouderdomspensioen. Dit wordt voor actieve deelnemers en arbeidsongeschikten nog vermeerderd met 70% van het ouderdomspensioen dat zij nog hadden kunnen opbouwen tot de pensioendatum. Voor dit deel van het partnerpensioen wordt uitgegaan van een opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875%.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 14% van het opgebouwde ouderdomspensioen. Dit wordt voor actieve deelnemers en arbeidsongeschikten nog vermeerderd met 14% van het ouderdomspensioen dat zij nog hadden kunnen opbouwen tot de pensioendatum. Voor dit deel van het wezenpensioen wordt uitgegaan van een opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875%. Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot 18 jaar of tot 27 jaar voor studerende kinderen. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Premie

De premie in 2023 bedraagt 32% van de pensioengrondslag. De aangesloten werkgever is de premie voor de in zijn dienst zijnde deelnemers verschuldigd aan het pensioenfonds. Van de premie komt 40% voor rekening van de deelnemer.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement (onder voorwaarden) in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

In de communicatie over de pensioenregeling wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan het beschikbare budget, de daling of stijging van het opbouwpercentage en het risico dat deelnemers lopen in verband met een pensioenopbouw die over de jaren heen fluctueert.

Uitvoeringsreglement

Aangesloten werkgevers zijn naast de bepalingen in het pensioenreglement tevens gebonden aan de bepalingen in het uitvoeringsreglement. In dit reglement zijn onder andere afspraken vastgelegd over:

- De wijze van vaststelling van de premie;
- De betaling van de premie;
- De verplichting tot informatieverstrekking door de werkgever;
- Procedure bij niet nakomen betalingsverplichting.

3.4 Informatie over toezicht door AFM en DNB

AFM

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsverspreiders verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid.

Contact met de AFM

Er is in 2023 correspondentie met de AFM geweest over de volgende onderwerpen:

- Op 15 maart 2023 heeft het pensioenfonds van AFM een brief ontvangen over de terugkoppeling onderzoek tijdelijke toeslagverlening. Het fonds is aangesproken op het feit dat informatie omtrent de toeslagverlening niet tijdig heeft plaatsgevonden. De informatie op zich was wel correct.
- Op 29 maart 2023 heeft het AFM de vooraankondiging Toezichtsrapportage Tweedepijlerpensioen aan het fonds gezonden.
- Op 3 mei 2023 heeft het fonds de definitieve aanvraag informatieverzoek Toezichtsrapportage Tweedepijlerpensioen ontvangen.
- Op 28 juni 2023 heeft het fonds het terugkoppelingsrapport Sectorbeeld Pensioen 2023 ontvangen.

DNB

DNB is als toezichthouder belast met het prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het pensioenfonds legt daarom structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, Abtn en de jaarstukken voor aan DNB. Verder informeert het pensioenfonds DNB met de voorgeschreven rapportages periodiek over de financiële situatie van het pensioenfonds.

Er is reguliere correspondentie met de toezichthouder geweest in 2023. Zo ontving het pensioenfonds van DNB verschillende algemene brieven over op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsverspreiders. Dit waren onder andere de toezichtthema's 2023, informatiebeveiliging en publicatie kwartaal- en jaarcijfers op website DNB.

Daarnaast heeft het bestuur diverse malen contact gehad met DNB over Wet Toekomst Pensioenen vraagstukken en de voortgang van de implementatie.

Geen sancties AFM of DNB

In 2023 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd door AFM en/of DNB. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van DNB.

Onderzoeken vanuit DNB

In 2023 heeft geen fondsspecifiek onderzoek vanuit DNB plaatsgevonden.

3.5 Communicatie

Goede pensioencommunicatie is erg belangrijk. Met goede, aantrekkelijke en relevante communicatie activeren we deelnemers om in beweging te komen en gepaste keuzes te maken. We willen ze de juiste inzichten geven, zodat ze zelf actie ondernemen wanneer dat nodig is. Met als doel dat deelnemers zelf de regie te kunnen nemen over hun eigen pensioensituatie. We bouwen aan een sterke en goede relatie met onze deelnemers zodat zij vertrouwen hebben in en tevreden zijn over het pensioenfonds.

Communicatiebeleidsplan 2021-2023

De communicatie van Pensioenfonds Particuliere Beveiliging gebeurt op basis van een communicatiebeleidsplan en een jaarlijkse communicatieplan. Wij stellen het beleidsplan telkens voor een periode van drie jaar vast. Het huidige communicatiebeleidsplan is tot en met 2023 vastgesteld.

De twee beleidsdoelen voor deelnemers en werkgevers zijn:

Zelfredzaamheid:

- Onze deelnemers zijn zelfredzaam: ze hebben inzicht in hun pensioen en komen in actie als dat nodig is;
- Onze werkgever (of administratiekantoor) is zelfredzaam: hij heeft inzicht in de pensioenregeling en weet wanneer hij of zijn werknemers in actie moeten komen.

Relatie:

- Onze deelnemers hebben een sterke relatie met Pensioenfonds Particuliere Beveiliging;
- Onze werkgever (of administratiekantoor) heeft een sterke relatie met het pensioenfonds.

Met communicatie dragen wij bij aan het realiseren van bovenstaande beleidsdoelen.

Eind 2021 is naar aanleiding van het herijken van de missie en visie ook de strategische ambitie verder aangescherpt. Deze strategische ambitie is verwerkt in het communicatiejaarplan 2023.

Nieuw pensioenstelsel

In 2023 zijn we ook gestart met het opstellen van het verplichte communicatieplan in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen. De pensioenuitvoerder TKP is penvoerder van het document. Toezichthouder AFM heeft bepalingen waar het plan aan moet voldoen vastgelegd in een leidraad.

Al in 2022 heeft Pensioenfonds Particuliere Beveiliging op haar website een aparte themapagina 'Nieuwe pensioenregels' gepubliceerd. Deelnemers worden op deze plek geïnformeerd over de voortgang van en de veranderingen door het nieuwe pensioenstelsel. De themapagina wordt continu geactualiseerd.

Website en portaal

Wij bieden veel informatie via de website aan. Voor de deelnemer wordt na inloggen op het persoonlijke portaal specifiek die informatie getoond die voor zijn of haar persoonlijke situatie relevant is. Actieven, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden hebben daarmee rechtstreeks toegang tot hun persoonlijke gegevens, opgebouwde aanspraken en documenten. Via de pensioenplanner kunnen deelnemers zelf eenvoudig online pensioen aanvragen, uitrekenen hoeveel pensioen zij later krijgen, of bijvoorbeeld nagaan wat het betekent als zij eerder met pensioen gaan. Ook kunnen deelnemers hun gegevens controleren en waar nodig aanpassen dan wel aanvullen. Naast digitale dienstverlening biedt het pensioenfonds ook de mogelijkheid om via pensioenconsulenten te worden ondersteund.

Dit sluit goed aan op ons beleid om een open, betrouwbare en toegankelijke organisatie te zijn, waarbij het verkrijgen van een realistische kijk op de eigen pensioensituatie zo eenvoudig mogelijk wordt. Op de website hebben wij specifieke thema-pagina's gemaakt. Informatie over belangrijke actuele onderwerpen zijn makkelijk te vinden voor deelnemers en we kunnen deelnemers ernaar verwijzen.

Campagnes

Onze campagnes zijn laagdrempelig van aard en zoomen zoveel mogelijk in op de fase waarin de werkgever of deelnemer zich bevindt. Dat betekent dat we relevante informatie op het juiste moment in een aansprekende vormgeving aanbieden. We activeren op deze manier deelnemers (eventueel via de werkgever) om meer inzicht te krijgen in hun individuele pensioensituatie en de mogelijkheden die de pensioenregeling biedt. Naast het pensioenregister is het persoonlijk pensioenportaal een belangrijk communicatiemiddel waar een deelnemer zoveel mogelijk op maat wordt bediend. In 2023 waren de belangrijkste campagnes:

- Verkort Jaarverslag 2022 uitgevoerd in een nieuw format – in deze verkorte versie geeft het pensioenfonds een beeld van de belangrijkste cijfers en feiten van 2022. We sturen de e-mailing naar werkgevers en deelnemers met emailadres. Ook berichten we over het (verkort) jaarverslag op onze website;
- Videogesprekken – we nodigen actief deelnemers van 55 jaar en ouder uit om hiervan gebruik te maken. De mogelijkheid voor het maken van een videogesprek staat ook openbaar op de contactpagina van de website;
- Pensioen3daagse – we volgen in onze communicatie het landelijke thema van de Pensioen3daagse. Veel werkgevers, pensioenaanbieders en pensioenadviseurs nemen deel om Nederlanders in beweging te krijgen voor hun pensioen. Het thema van 2023 was net als in 2022: 'Heb jij later goed geregeld? Check het nu!'. De campagne is gestuurd naar alle deelnemers die digitaal bereikbaar zijn en we hebben ook de werkgevers hierover geïnformeerd;
- Campagne e-mailadressen verzamelen – we willen zoveel mogelijk digitaal communiceren en activeren deelnemers om hun e-mailadres te registreren. Deelnemers zonder e-mailadres ontvangen een kaart met activatie om hun e-mailadres te registreren en hun communicatie-voorkeur op digitaal te zetten in hun portaal. Deelnemers 80+ en gewezen deelnemers met kleine pensioenen onder de afkoopsom hebben we geen kaart gestuurd;
- Mijn werknemer gaat met pensioen – we geven de werkgevers concrete handvatten om met de werknemer in gesprek te gaan over pensioen. Met deze campagne helpen we de werkgever en zijn werknemers op weg met het nadenken over met pensioen gaan. De e-mailing is gestuurd naar die werkgevers met werknemers in dienst die maximaal 5 jaar voor pensioendatum zitten.

Naast bovenstaande specifieke campagnes zetten we ook (nieuws)brieven in waarin we meer inzoomen op actualiteit of persoonlijk relevante ontwikkelingen zoals wijzigingen in de regeling, status nieuw pensioenstelsel, verhogen van de pensioenen etc.

Panels

- Werkgevers;
- Deelnemers.

We hebben ook in 2023 digitale panelbijeenkomsten georganiseerd. Doel is om in gesprek te gaan met werkgevers en deelnemers zodat we weten wat er leeft. Met als belangrijkste vraag hoe kunnen wij de werkgevers kunnen ondersteunen. En waar hebben deelnemers behoefte aan, welke communicatie spreekt aan en over welke onderwerpen wil men informatie ontvangen.

Het blijkt lastig te zijn om pensioen op de agenda te krijgen bij werkgevers en deelnemers. Voor 2024 bespreken we de inzet van panels en hoe we hier meer aandacht voor kunnen krijgen.

Relatiemanager

We hebben in 2022 de relatiemanager geïntroduceerd om de binding van het pensioenfonds met de sector en de werkgevers te vergroten. Insteek is om de werkgevers extra aandacht te geven, niet om afwijkende processen op werkgeversniveau af te spreken. De aandacht en de korte lijnen worden erg gewaardeerd: werkgevers weten de relatiemanager te vinden met al hun vragen over pensioen en de pensioenuitvoering.

LinkedIn

Eind 2022 zijn we gestart met de voorbereidingen van de implementatie van de bedrijfspagina Pensioenfonds Particuliere Beveiliging op LinkedIn. Met de inzet van LinkedIn willen we de zichtbaarheid van ons

pensioenfondsen vergroten en de relatie versterken met de werkgevers. We hebben in 2023 goede resultaten geboekt met een toename van het aantal volgers en de mate van engagement.

Doelgroep: werkgevers (direct), deelnemers (indirect), andere stakeholders zoals andere pensioenfondsen (indirect).

Uitbesteding pensioencommunicatie

Wij hebben de uitvoering van de pensioencommunicatie uitbesteed aan TKP. Het door het bestuur vastgestelde communicatiebeleid is uitgevoerd via de Portefeuille Pensioenzaken & Communicatie, die ook de uitvoering door TKP toetst en goedkeurt. Het bestuursbureau heeft een controlerende rol.

Keuzebegeleiding

Op 1 juli 2023 ging de Wet toekomst pensioenen in, met daarin een nieuw artikel: keuzebegeleiding. Pensioenfondsen worden daarmee verplicht om deelnemers te begeleiden bij hun pensioenkeuzes.

Het artikel luidt als volgt:

De pensioenuitvoerder begeleidt de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde op een adequate wijze bij het maken van een keuze binnen de pensioenovereenkomst, zorgt voor de inrichting van de keuzeomgeving en stelt de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde daarmee in staat om een passende keuze te maken.

De AFM publiceerde daarnaast een leidraad die richting en duidelijkheid geeft aan pensioenuitvoerders bij het inrichten, uitvoeren en doorlopend verbeteren van de open norm keuzebegeleiding.

Wij hebben op basis van de nieuwe wetgeving en de leidraad vastgesteld en bevestigd dat de keuzebegeleiding voor ons pensioenfonds compliant is per 1 juli 2023.

Opvolging

We overwegen om de huidige invulling van keuzebegeleiding uit te breiden. Het pensioenfonds wil deelnemers verder ontzorgen en meer begeleiden zodat zij een goede keuze kunnen maken, zoals bij het plannen van hun pensioen.

Voor de uitbreiding van deze dienstverlening kijken we naar externe partijen omdat TKP dit niet kan bieden. We zijn in 2023 gestart met een inventarisatie naar wat voor soort producten er worden aangeboden op het gebied van keuzebegeleiding en dan specifiek de combinatie machine & men: digitale tooling ondersteund met persoonlijke begeleiding.

In 2024 gaan we verder met het selecteren van een geschikte partij met als doel om op een januari 2025 de uitgebreide keuzebegeleiding te kunnen aanbieden aan onze deelnemers.

3.6 Goed Pensioenfondsbestuur en Code Pensioenfondsen

In 2023 heeft het bestuur zich met inachtneming van het onderstaande aan de Code Pensioenfondsen 2018 gehouden. Over deze code dient in het bestuursverslag van 2023 gerapporteerd te worden. Inmiddels is er een nieuw code, namelijk de Code Pensioenfondsen 2024. Het fonds heeft een jaar de tijd om deze nieuwe code te implementeren.

Code Pensioenfondsen 2018.

Het bestuur heeft geconstateerd dat norm 33 “In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er ten minste één vrouw en één man” niet geheel wordt nageleefd. In het bestuur zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar, zoals toegelicht in paragraaf 3.1.2 van het bestuursverslag. In het bestuur zitten twee vrouwen. Eén vrouw is van niet-Nederlandse afkomst. In het VO zit geen vrouw. Er zitten in het verantwoordingsorgaan geen mensen onder de 40 jaar. Het bestuur is van mening dat het bewustzijn inzake diversiteit binnen het bestuur in voldoende mate aanwezig is. Daarnaast wil het bestuur diversiteit binnen de fondsorganen bevorderen. Bij een vacature wordt bij de voordragende en verkiesbare partij het belang van diversiteit onder de aandacht gebracht. De vereiste kwaliteit is een randvoorwaarde.

Ondanks het pas-toe-of-leg-uit karakter van de Code Pensioenfondsen zijn er bepalingen die altijd een toelichting veronderstellen. Deze normen worden hieronder genoemd, met een verwijzing naar de toelichting in het jaarverslag.

Rapportagenorm	Voldoet het pensioenfonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur beschrijft in het bestuursverslag bij de betreffende beleidsonderwerpen het beleid dat het in 2022 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte.
Norm 31 De samenstelling van pensioenfondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in het bestuursverslag over de samenstelling van pensioenfondsorganen en de geschiktheid van de leden en over diversiteit.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	In het bestuursverslag rapporteert het bestuur over de diverse samenstelling van pensioenfondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De niet uitvoerende bestuursleden betrekken de Code bij de uitoefening van hun taak en rapporteren hierover in hun rapportage.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	In het bestuursverslag beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het pensioenfonds.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht in hoofdstuk 'beleggingen' de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In het bestuursverslag rapporteert het bestuur over de naleving van de integriteitregeling en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over de behandeling van klachten en geschillen.

3.7 Gedragscode en nevenfuncties

3.7.1 Compliance officer

Het pensioenfonds heeft met ingang van 2022 mr. H. Pullen van maatschap Trivu als compliance officer aangesteld. Het bestuur heeft in de bestuursvergaderingen van de rapportages van de compliance officer kennisgenomen. Met de compliance officer vindt tevens op kwartaalbasis afstemming plaats via het Vervullersoverleg.

3.7.2 Naleving gedragscode

De compliance officer organiseert tweejaarlijks een uitvraag inzake de naleving van de Gedragscode van Pensioenfonds Particuliere Beveiliging. De compliance officer heeft over het jaar 2023 de bevindingen inzake de beoordeling van de naleving van de gedragsregels door de Verbonden Personen aan het bestuur gerapporteerd. Verbonden personen zijn:

1. Leden van het bestuur;
2. Leden van het verantwoordingsorgaan en de auditcommissie;
3. De externe leden van Portefeuille-overleggen en de externe beleggingsadviseur, alsmede leden van overige organen en externe adviseurs die niet onder het voorgaande vallen;
4. Bestuursondersteuner(s);
5. Sleutelfunctiehouders en sleutelfunctie vervullers.

Het bestuur kan andere (groepen van) personen als verbonden persoon aanwijzen. Medewerkers van uitbestedingspartners zijn geen verbonden personen, tenzij deze op basis van bovengenoemde leden 3 en 4 van dit artikel wel als zodanig door het bestuur zijn aangewezen.

In paragraaf 8.1 is het verslag naar aanleiding van de rapportages van de compliance officer opgenomen.

3.7.3 Nevenfuncties

Jaarlijks worden de hoofd- en nevenfuncties van alle Verbonden Personen in kaart gebracht. Nieuwe nevenfuncties moeten door betrokkenen worden gemeld. Bij het aangaan van contracten met derden wordt in kaart gebracht welke mogelijke tegenstrijdige belangen gepaard kunnen gaan met de opgegeven hoofd- en nevenfuncties. Op grond van de Gedragscode is het aanvaarden van alle nevenfuncties onderworpen aan de goedkeuring van het bestuur en dient dit gemeld te worden aan de compliance officer.

In bijlage 12.3 is een overzicht van de nevenfuncties van de bestuursleden opgenomen.

3.8 Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen

De Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen (hierna: de Gedragslijn) is opgesteld door de Pensioenfederatie en heeft een dwingend karakter voor de pensioenfondsen die als lid zijn aangesloten bij de Pensioenfederatie. Met deze gedragslijn laten pensioenfondsen zien op welke manier zij gegevens van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden of andere aanspraakgerechtigden beheren. De pensioenfondsen rapporteren voor het eerst per 1 januari 2020 over de naleving van de gedragslijn. Deze gedragslijn is geactualiseerd en de "Gedragslijn verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen 2023" geldt per 1 januari 2023. Als lid van de Pensioenfederatie legt pensioenfonds Particuliere Beveiliging door middel van dit jaarverslag verantwoording af over de toepassing van de normen uit de gedragslijn gedurende geheel 2023. Voor zover er mogelijk normen niet (volledig) zijn toegepast wordt dit gemotiveerd toegelicht.

De toepassing van de Gedragslijn is vastgelegd in alle privacydocumenten. Naleving hiervan is in de (uitbestedings)processen geborgd. De Functionaris Gegevensbescherming van het pensioenfonds ziet hier ook actief op toe.

Daarnaast heeft bij alle kritische uitbestedingspartijen van pensioenfonds Particuliere Beveiliging die persoonsgegevens verwerken een uitvraag plaatsgevonden naar de naleving van de Gedragslijn. Hierbij is ook gekeken naar de beschikbare assurance rapportages en is gebruik gemaakt van uitvragen en overleggen met de uitbestedingspartijen van het fonds die tevens als verwerker zijn geclassificeerd. Alle uitbestedingspartijen hebben verklaard de normen van de Gedragslijn na te leven, aanvullend op de geldende AVG-normen. Op basis van deze uitkomsten is vastgesteld dat aan de normen van de Gedragslijn is voldaan.

Pensioenfonds Particuliere Beveiliging verklaart zich in 2023 aan de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens door pensioenfondsen te hebben gehouden.

3.9 Gedragslijn Goed omgaan met klachten

In de 2022 heeft de Pensioenfederatie de gedragslijn "Goed omgaan met klachten" opgesteld. Bij de Pensioenfederatie aangesloten pensioenfondsen dienen per 1 januari 2024 te voldoen aan deze gedragslijn. In 2023 heeft het pensioenfonds de huidige klachtenregeling en geschillenregeling vervangen door een nieuwe klachtenregeling die voldoet aan de gedragslijn. Ook heeft het pensioenfonds in samenwerking met de pensioenuitvoerder van het fonds de gedragslijn verder geïmplementeerd binnen de organisatie van het pensioenfonds. Het pensioenfonds wil leren van ingediende klachten. Daartoe worden klachten een vast agendapunt op de portefeuille Pensioenzaken & Communicatie. Ook bereidt het pensioenfonds op dit moment een klachtenbeleid voor.

In 2023 zijn 9 klachten ontvangen waarvan er 1 niet naar tevredenheid van de deelnemers is afgewikkeld. Onderverdeeld naar onderwerp (AFM classificatie) geeft dat het volgende beeld:

	totaal aantal	waarvan geëscaleerd
o service en klantgerichtheid	0	0
o behandelingsduur	0	0
o informatieverstrekking	0	0
o deelnemersportaal	0	0
o keuzebegeleiding	0	0
o pensioenberekening en -betaling	0	0
o registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	1	0
o toepassing wet- en regelgeving: algemeen	2	0
o toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0
o financiële situatie	6	1
o duurzaamheid	0	0
o overig	0	0
Totaal	9	1

3.10 Statuten

De statuten van het pensioenfonds zijn voor het laatst op 20 juni 2022 gewijzigd. De statuten zijn voor 2024 geagendeerd om opnieuw aangepast te worden. De tekst van de aangepaste verplichtstelling moet worden overgenomen en er is regulier onderhoud.

4.1 Financiële opzet en positie

Het resultaat in boekjaar 2023 bedraagt € 21.909.027 negatief. Dit negatieve resultaat wordt veroorzaakt door het netto effect van het behaalde positieve rendement op de beleggingen van 7,4% en een daling van de rentetermijnstructuur (RTS), waardoor de technische voorziening van het pensioenfonds is gestegen.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is een belangrijke maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Het geeft het pensioenvermogen als percentage van de contante waarde van de pensioenverplichtingen weer. De dekkingsgraad kan wijzigen door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het beleggingsresultaat, verzekeringstechnische ontwikkelingen en de ontwikkeling van de rentetermijnstructuur. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het gemiddelde van de twaalf maanddekkingsgraden naar de meest actuele inzichten.

Ontwikkeling dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is gedaald van 125,8% ultimo 2022 naar 121,4% per 31 december 2022. Het onderstaande verloop van de actuele dekkingsgraad laat zien welke componenten de meeste invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

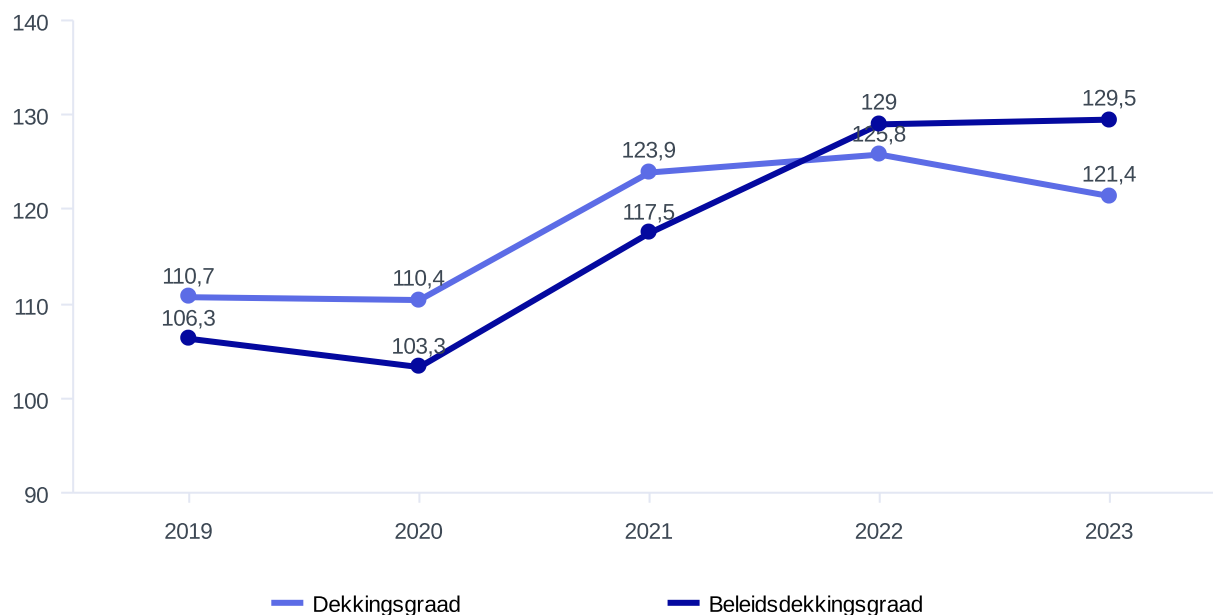
De ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds gedurende het jaar 2023 wordt hieronder weergegeven:

	2023	2022
Dekkingsgraad 1 januari	125,8%	123,9%
Premie	-0,9%	-0,9%
Uitkeringen	0,4%	0,2%
Toeslagverlening	-6,0%	-6,3%
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-3,4%	64,9%
Beleggingsrendementen (exclusief renteafdekking)	5,9%	-32,6%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,5%	0,1%
Wijziging Actuariële grondslagen	-1,2%	-1,6%
Overige oorzaken	0,3%	-21,9%
Dekkingsgraad 31 december	121,4%	125,8%

Beleidsdekkingsgraad

Het bestuur neemt toekomstige beslissingen op basis van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2023 van 129,5%.

Een overzicht met het verloop van de (actuele) dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad in de afgelopen 5 jaar wordt in de volgende grafiek getoond:

Herstelplan

De feitelijke dekkingsgraad per 31 december 2023 (121,4%) is lager is dan de dekkingsgraad behorend bij het vereist vermogen (122,2%). Echter, aangezien de beleidsdekkingsgraad (129,5%) leidend is en deze hoger is dan de dekkingsraad horend bij het vereist vermogen, is geen herstelplan nodig.

Haalbaarheidstoets

Met een haalbaarheidstoets controleert het pensioenfonds of de afgesproken ambities worden gerealiseerd, of het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is en of het pensioenfonds voldoende herstelcapaciteit heeft. Het pensioenfonds voert een "jaarlijkse haalbaarheidstoets" uit.

Het pensioenfonds stelt de volgende drie ondergrenzen vast:

1. De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat precies aan de vereisten van het vereist eigen vermogen wordt voldaan: 100%.
2. De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds op de berekeningsdatum: 90%.
3. De maximale afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario vanuit de feitelijke financiële situatie van het pensioenfonds op de berekeningsdatum: 50%.

Het pensioenfonds heeft in 2023 de verplichte haalbaarheidstoets uitgevoerd en de resultaten hiervan gerapporteerd aan DNB. Hierbij een overzicht van de resultaten:

	Risicohouding (lange termijn)	2022	2023	
Toetsing – verwacht pensioenresultaat	Ondergrens / maximale afwijking	Resultaat	Resultaat	Voldaan?
Vanuit feitelijke financiële positie				
Mediaan	90%	97%	92%	Ja
Slechtweerscenario		68%	63%	
Relatieve afwijking t.o.v. mediaan	50%	30%	32%	Ja

Beleidsuitgangspunten

Voor toepassing binnen ALM-studies heeft het bestuur, tezamen met sociale partners, in 2020 de volgende beleidsuitgangspunten gedefinieerd, uitgaande van een startdekkingsgraad van 104,3% en een horizon van 15 jaar:

Beleidsuitgangspunten	Norm
Toeslagrealisatie (% van maatstaf)	Minimaal 30%
Jaarlijkse kans op verlaging	Maximaal 8%
Omvang verlaging (zonder uitsmeren) (gemiddelde van scenario's met verlaging)	Maximaal 10%
Omvang verlaging (zonder uitsmeren) (1e percentiel)	Maximaal 45%

Periodiek worden de beleidsuitgangspunten, het ambitieniveau en de risicohouding met sociale partners geëvalueerd.

4.2 Beleid en beleidskeuzes

Het bestuur heeft beleid ontwikkeld op het gebied van financiering, beleggingen en toeslagen om de risico's en de financiële positie van het pensioenfonds te beheersen. Bij het maken van beleidskeuzes worden de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig afgewogen. Het beleid moet worden uitgevoerd binnen de kaders van de pensioenovereenkomst zoals die overeengekomen is tussen werkgevers en werknemers.

4.2.1 Premiebeleid

Het reglementaire premiepercentage is 32,0%. In het jaar 2012 is het pensioenfonds overgestapt naar een gedempte kostendekkende premie. Het bestuur is zich ervan bewust dat de dempingsmethode gedurende langere tijd gehanteerd dient te worden. DNB heeft per brief ingestemd met de overstap naar een gedempte kostendekkende premie. Mede uit het oogpunt van evenwichtige belangenbehartiging heeft het bestuur (in samenspraak met sociale partners) vanaf 2016 gekozen voor een rentedemping, waarbij 60 rentetermijnstructuren zijn gemiddeld. Vanaf 2020 is overgestapt op de methode op basis van verwacht rendement met een afslag voor indexatie.

De toetsing van de kostendekkendheid van de premie wordt uitgevoerd op basis van ex-ante cijfers, dus op basis van de vooraf verwachte premie en de vooraf vastgestelde gedempte kostendekkende premie.

De gedempte kostendekkende premie voor het verslagjaar bedraagt vooraf bepaald (ex-ante) € 85.297* en achteraf vastgesteld (ex-post) € 88.055. De samenstelling van de vooraf bepaalde en achteraf vastgestelde gedempte kostendekkende premies is als volgt:

	Ex-ante	Ex-post
Actuarieel benodigd	47.366	48.273
Solvabiliteitsopslag	10.799	10.910
Opslag voor uitvoeringskosten	5.977	6.356
Premie voorwaardelijke onderdelen	21.155	22.516
Totaal	85.297	88.055

De zuivere kostendekkende premie (zonder demping toe te passen) bedroeg in het verslagjaar € 101.380. De samenstelling van de zuivere kostendekkende premie is als volgt:

Actuarieel benodigd	77.507
Solvabiliteitsopslag	17.517
Opslag voor uitvoeringskosten	6.356
Totaal	101.380

De vooraf verwachte premie is € 85.297. Deze premie wordt gebruikt voor de toetsing van de kostendekkendheid van de premie met de vooraf bepaalde (ex-ante) gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie (ex-post) bedraagt € 88.818 (2022: € 77.954).

* Genoemde bedragen zijn x € 1.000.

4.2.2 Toeslagbeleid

De toeslag op de pensioenaanspraken van de (ex-)deelnemers en van de ingegane pensioenen is voorwaardelijk. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslag. Of er toeslag wordt verleend en in welke mate is afhankelijk van de financiële middelen van het pensioenfonds en van het oordeel van het bestuur en de actuaris over de financiële positie van het pensioenfonds. In het verleden verleende toeslagen geven geen zekerheid over toeslagen in de toekomst.

Het bestuur heeft de volgende toeslagmatrix (geldend vanaf 1 juli 2015) vastgesteld:

- Ondergrens voor voorwaardelijke toeslagverlening 110% (wettelijk).
- De bovengrens voor voorwaardelijke toeslagverlening vast te stellen conform de FTK-systematiek (wettelijk).
- Inhaaltoeslagen toestaan vanaf een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens.

Bij het toekennen van toeslagen kijkt het bestuur ook naar de economische situatie en kan worden afgeweken van het toeslagbeleid.

Hieronder een overzicht met de toegekende en gemiste toeslagen vanaf 2006 voor de actieve deelnemers. Hun toeslagverlening volgde tot 1 januari 2020 de loonontwikkeling en vanaf 1 januari 2020 de prijsontwikkeling:

Datum toeslag	Maatstaf (prijsindex)	Toegekend	Gemist
1 januari 2006	1,15%	1,15%	0,00%
1 januari 2007	1,25%	1,25%	0,00%
1 januari 2008	3,10%	3,10%	0,00%
1 januari 2009	3,25%	0,00%	3,25%
1 januari 2010	3,10%	0,90%	2,20%
1 januari 2011	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2012	2,30%	0,00%	2,30%
1 januari 2013	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2014	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2015	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2016	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2017	2,50%	0,00%	2,50%
1 januari 2018	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2019	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2020	1,03%	0,00%	1,03%
1 januari 2021	1,97%	0,00%	1,97%
1 januari 2022	1,21%	0,50%	0,71%
1 september 2022	0,00%	0,71%	-0,71%
1 januari 2023	7,36%	7,00%	0,36%
1 januari 2024	7,60%	4,53%	3,07%

Hieronder een overzicht met de toegekende en gemiste toeslagen vanaf 2006 voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, waarvan het dienstverband op of na 1 januari 2004 is beëindigd:

Datum toeslag	Maatstaf (prijsindex)	Toegekend	Gemist
1 januari 2006	1,02%	1,02%	0,00%
1 januari 2007	1,65%	1,65%	0,00%
1 januari 2008	1,25%	1,25%	0,00%
1 januari 2009	1,91%	0,00%	1,91%
1 januari 2010	1,44%	0,45%	0,99%
1 januari 2011	0,67%	0,00%	0,67%
1 januari 2012	1,90%	0,00%	1,90%
1 januari 2013	2,05%	0,00%	2,05%
1 januari 2014	1,59%	0,00%	1,59%
1 januari 2015	0,99%	0,00%	0,99%
1 januari 2016	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2017	0,52%	0,00%	0,52%
1 januari 2018	1,59%	0,00%	1,59%
1 januari 2019	1,27%	0,00%	1,27%
1 januari 2020	1,03%	0,00%	1,03%
1 januari 2021	1,97%	0,00%	1,97%
1 januari 2022	1,21%	0,50%	0,71%
1 september 2022	0,00%	0,71%	-0,71%
1 januari 2023	7,36%	7,00%	0,36%
1 januari 2024	7,60%	4,53%	3,07%

Hieronder een overzicht met de toegekende en gemiste toeslagen vanaf 2006 voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, waarvan het dienstverband vóór 1 januari 2004 is beëindigd:

Datum toeslag	Maatstaf (prijsindex)	Toegekend	Gemist
1 januari 2006	1,15%	1,15%	0,00%
1 januari 2007	1,25%	1,25%	0,00%
1 januari 2008	3,10%	3,10%	0,00%
1 januari 2009	3,25%	0,00%	3,25%
1 januari 2010	3,10%	0,90%	2,20%
1 januari 2011	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2012	2,30%	0,00%	2,30%
1 januari 2013	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2014	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2015	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2016	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2017	2,50%	0,00%	2,50%
1 januari 2018	0,00%	0,00%	0,00%
1 januari 2019	1,50%	0,00%	1,50%
1 januari 2020	4,52%	0,00%	4,52%
1 januari 2021	1,97%	0,00%	1,97%
1 januari 2022	1,21%	0,50%	0,71%
1 september 2022	0,00%	0,71%	-0,71%
1 januari 2023	7,36%	7,00%	0,36%
1 januari 2024	7,60%	4,53%	3,07%

4.3 Uitvoering pensioenregeling

De taak van het pensioenfonds is het uitvoeren van de pensioenregeling die sociale partners hebben bepaald. Om invulling te geven aan deze taak heeft het pensioenfonds ten behoeve van de uitvoering van de pensioenregeling een pensioenreglement opgesteld. De uitvoering van de pensioen- en werkgeversadministratie is uitbesteed aan TKP. In deze paragraaf wordt ingegaan op de kosten van de uitvoering, de klachten- en geschillenregeling, de incidentenregeling en het communicatiebeleid.

4.3.1 Uitbestedingsbeleid

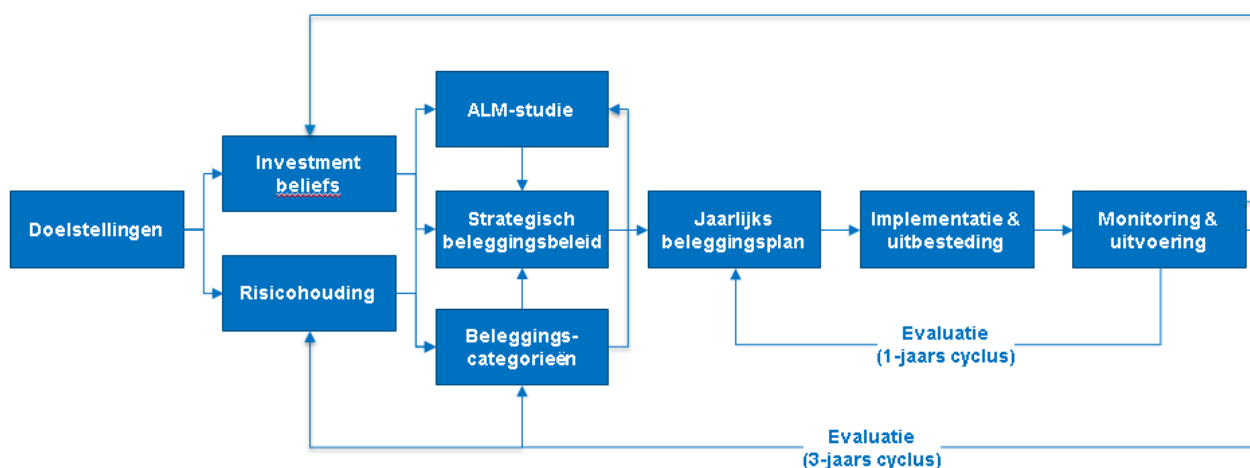
Het pensioenfondsbestuur heeft een uitbestedingsbeleid opgesteld. Hierbij de uitgangspunten die meest recentelijk per november 2022 zijn vastgesteld:

- Het bestuur blijft eindverantwoordelijk voor de uitbestede activiteiten of processen.
- Het bestuur behoudt volledige zeggenschap over de uitbestede activiteiten of processen.
- Het bestuur leeft het uitbestedingsbeleid na, zoals dat door het bestuur is opgesteld conform de wettelijke eisen en op basis van de richtlijnen van DNB.
- Het beleid voldoet aan de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.
- Het bestuur selecteert onafhankelijke uitvoerders op basis van kwaliteit, prijs en marktconformiteit.
- Het bestuur van het pensioenfonds zorgt voor voldoende countervailing power binnen het bestuur zelf of huurt indien noodzakelijk countervailing power in.
- Bij de keuze van de uitvoerder wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen van het pensioenfonds.
- De uitkomst van het selectieproces wordt waar relevant getoetst door een extern adviesbureau, c.q. het proces kan worden uitbesteed aan een extern adviesbureau.
- Het bestuur voert periodiek een controle uit op de marktconformiteit van de uitbestede acties en processen.
- Het bestuur voert periodiek een controle uit op (het proces van) de datakwaliteit van de uitbestede processen.
- Het uitbestedingsbeleid wordt minimaal elke twee jaar door het bestuur geëvalueerd en is laatstelijk updatet vastgesteld in november 2019.
- Er dienen afspraken te worden gemaakt over de wijze waarop een overeenkomst wordt beëindigd, en over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden na beëindiging van een overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren.
- Het bestuur voert jaarlijks evaluatiegesprekken met de uitbestedingspartijen. Bij het afscheid van een uitbestedingspartij wordt een exitgesprek gevoerd.
- Bij het uitbesteden van activiteiten worden minimaal twee offertes opgevraagd.
- Het bestuur onderschrijft het IMVB-convenant Pensioenfonds. Hiermee draagt het pensioenfonds bij aan het realiseren van de doelstellingen van het convenant.

4.3.2 Beleggingsbeleid

Beleggingsbeleid

Het pensioenfonds doorloopt voor de totstandkoming en uitvoering van het strategisch beleggingsbeleid onderstaande beleggingscyclus:

In lijn met de prudent person regel, sluit het strategisch beleggingsbeleid aan bij de doelstellingen, Investment Beliefs en risicohouding van het pensioenfonds:

Doelstellingen

De voornaamste financiële doelstellingen van het pensioenfonds zijn:

- Het waarborgen van de opbouw van de pensioenaanspraken overeenkomstig de in het reglement vastgelegde bepalingen.
- Het minimaliseren van de kansen op een dekkings- en reservetekort, alsmede van de mate van dekkings- en reservetekort.
- Het maximaliseren van het beleggingsrendement (binnen de risicokaders) om de nagestreefde toeslagen te realiseren.

De doelstelling van het beleggingsbeleid (in samenhang met bovenstaande doelstellingen) is:

Het op lange termijn realiseren van een zo hoog mogelijk rendement uitgaande van de strategische asset allocatie bij een acceptabel risico, rekening houdend met en passend bij de verplichtingenstructuur van het pensioenfonds.

Investment Beliefs

Ten aanzien van de gestelde doelen heeft het bestuur Investment Beliefs geformuleerd die - tezamen met de 'prudent person' regel - het kader vormen waarbinnen het beleggingsbeleid wordt uitgevoerd. Het pensioenfonds heeft haar Investment Beliefs in 2020 geactualiseerd.

De Investment Beliefs van het pensioenfonds zijn als volgt:

1. Ambitieniveau en pensioenverplichtingen zijn leidend

De beleggingsportefeuille dient zodanig ingericht te worden dat het rendements-/risicoprofiel op lange termijn zo goed mogelijk aansluit bij het ambitieniveau, de risicobereidheid en de onderhavige verplichtingen van het pensioenfonds.

2. Wij hanteren de strategische vermogensallocatie, inclusief afdekkingstrategieën, als de meest bepalende beleggingsbeslissing voor het rendement en het risico van de portefeuille

3. Diversificatie of spreiding verbetert de verhouding tussen rendement en risico

Het bestuur is van mening dat spreiding over meerdere beleggingscategorieën en risicobronnen bijdraagt aan een stabiele ontwikkeling van de dekkingsgraad. Diversificatie is dan ook een uitgangspunt bij de inrichting van de portefeuille. Hierbij kijkt het bestuur wel kritisch naar de verwachte diversificatievoordelen. Sommige beleggingscategorieën lijken diversificatievoordeel op te leveren, maar zijn in de praktijk sterk afhankelijk van bestaande risicobronnen in de portefeuille. Daarnaast kunnen correlaties oplopen in extreme situaties, waardoor diversificatievoordelen verminderen.

4. Beleggingsrisico wordt beloond

Risicomanagement is geïntegreerd in het beleggingsproces: risico en rendement kunnen niet los van elkaar worden gezien. Er zijn beleggingscategorieën te vinden waarmee, door het nemen van risico, een risicopremie verdiend kan worden. Voor elke beleggingscategorie wordt de afweging gemaakt of tegenover het risico in verwachting een adequate vergoeding staat. Pensioenfonds Particuliere Beveiliging verwacht dat onder andere de risicofactoren aandelen, krediet en illiquiditeit op lange termijn worden beloond met een passend rendement.

5. Rente- en valutarisico worden in hoge mate als onbeloond gezien

Het pensioenfonds gelooft dat rente- en valutabewegingen niet te voorspellen zijn. Vanwege het belang dat wordt gehecht aan risicobeheersing worden deze risico's strategisch afgedekt, waarbij de mate van afdekking afhangt van de specifieke eigenschappen van het risico ten aanzien van verplichtingen en dekkingsgraad en de mogelijkheden om de afdekking efficiënt en beheerst uit te voeren.

6. Individuele beleggingscategorieën moeten voldoende omvang hebben om een materiële bijdrage te kunnen leveren aan de portefeuille en om de toename van complexiteit van de portefeuille te kunnen verantwoorden

7. Passief beheer

Er bestaan inefficiënties in financiële markten, maar het is onzeker of het pensioenfonds hier de voordelen van kan realiseren. Dit komt door de hogere kosten en de twijfel of strategieën die hierop inspelen houdbaar zijn voor de langere termijn. Om deze reden is passief beleggen* het uitgangspunt.

* Hiermee wordt bedoeld beleggen met als doelstelling het halen van een vergelijkbaar rendement als de relevante index. Hierbij worden geen eigen actieve keuzes voor beleggingstitels gemaakt. Doelstelling is tevens de transactiekosten zo laag mogelijk te houden.

8. Maatschappelijk verantwoord beleggen loont

De wereld en daarmee het pensioenfonds is gebaat bij een samenleving, waarin met respect wordt omgegaan met mens en milieu en waarin voldoende aandacht wordt gegeven aan het goed besturen van ondernemingen en andere instituties. Het pensioenfonds is ervan overtuigd dat verantwoord beleggen bijdraagt aan verantwoorde, stabiele en goede beleggingsresultaten en dat het tevens uitdrukking geeft aan de maatschappelijke betrokkenheid van het pensioenfonds.

9. Uitbesteding van delen van het beleggingsproces is noodzakelijk om voor elk onderdeel in het proces de gepaste kennis en expertise in huis te halen

10. Kostenbewustzijn is essentieel bij het inrichten van een beleggingsportefeuille. Verwachte opbrengsten zijn onzeker, maar kosten merendeels niet

Risicohouding

De risicohouding van het pensioenfonds voldoet aan de prudent person regel en komt tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen grenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. Voor de korte termijn vertaalt dit zich in de hoogte van het vereist eigen vermogen en de bijbehorende bandbreedte.

Voor toepassing binnen de in 2023 uitgevoerde ALM-studie zijn de volgende kritische grenzen gedefinieerd:

- Minimaal vereiste dekkingsgraad: 104,3%.
- VEV-bandbreedte: 119,0% - 125,0%.
- Toeslagerealisatie: min 30%, jaarlijkse kortingskans: maximaal 8%, omvang korting: maximaal 10%, omvang korting (1e percentiel): 45%.

Voor toepassing binnen de haalbaarheidstoets zijn de volgende grenzen gedefinieerd:

- Ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat startend vanuit het vereiste vermogen: 100%.
- Ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat startend vanuit de feitelijke financiële positie: 90%.
- Maximale afwijking bij slechtweerscenario: 50%.

Risicohouding korte termijn (tot 3 jaar)

De mate waarin beleggingsrisico's worden gelopen komt terug in het vereist eigen vermogen (VEV), zijnde de omvang van het eigen vermogen waarover een pensioenfonds, gegeven een bepaald risicoprofiel, zou moeten beschikken. Op basis van de uitgangssituatie van 1 januari 2015 is de risicohouding op korte termijn geformuleerd als een bandbreedte voor het strategische VEV ter grootte van 119,0% - 125,0%. Zodra het strategische VEV buiten deze bandbreedte komt, of dreigt te komen, wordt het risicoprofiel van het pensioenfonds, in overleg met cao-partijen heroverwogen. Daarnaast wordt gekeken naar het feitelijke VEV, welke binnen dezelfde bandbreedte van +/- 3% om het strategische VEV moet bewegen. Zodra het feitelijke VEV buiten deze bandbreedtes treedt dan wordt dit besproken met de uitvoerend bestuurders en vervolgens in het bestuur.

Het pensioenfonds brengt op basis van het VEV de financiële risico's in kaart met behulp van de voor het VEV voorgeschreven wegingsmethode. Hieruit blijkt dat het renterisico en marktrisico's de belangrijkste risico's voor het pensioenfonds zijn. Het renterisico wordt deels afgedekt (60%) evenals het valutarisico. Het marktrisico wordt voor zover mogelijk beperkt door voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille aan te brengen.

Strategisch beleggingsbeleid en doorvertaling

Het strategisch beleggingsbeleid wordt ten minste iedere drie jaar geëvalueerd en gedocumenteerd. Het strategisch beleggingsbeleid is tot stand gekomen op basis van de in 2023 uitgevoerde ALM-studie met als input de doelstellingen en ambitie, de Investment Beliefs ten aanzien van risicobronnen, de evaluatie van beleggingscategorieën, de risicohouding van het pensioenfonds en de verwachte rendementen.

De voornaamste uitkomsten van deze ALM-studie zijn:

- Het handhaven van de bestaande match/return-verdeling (35/65%) en niveau van de renteafdekking (60%).
- Het afbouwen van de allocatie naar staatsobligaties opkomende landen ten gunste van de overige categorieën in de liquide returnportefeuille

Het beleggingsplan betreft een jaarlijkse vertaling hiervan met concrete en gedetailleerde normgewichten en bandbreedtes per beleggingscategorie.

Implementatie & uitbesteding vloeit voort uit het beleggingsplan. Er zijn afspraken gemaakt met de fiduciair manager en de vermogensbeheerders via Investment Management Agreements (IMA's) en SLA's. Ten behoeve van de monitoring worden diverse rapportages ontvangen van de relevante partijen. Op een aantal specifieke onderdelen is beleid geformuleerd, namelijk over manager selectie en monitoring, tegenpartijen en securities lending.

4.3.3 Uitvoeringskosten

Het pensioenfonds probeert volledige inzage in de kosten te geven, waarbij de aanbevelingen van de Pensioenfederatie gevolgd worden. De kosten pensioenbeheer worden gerapporteerd in euro per deelnemer. Het aantal deelnemers is het totaal van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden ultimo jaar. Alle bedragen in deze paragraaf zijn in € 1.000, tenzij anders aangegeven.

	2023	2022
Totale kostenratio	0,70%	0,67%
Pensioenuitvoeringskosten		
Totaal pensioenuitvoeringskosten incl. projectkosten	5.966	5.342
Totaal pensioenuitvoeringskosten excl. projectkosten	5.211	4.836
Kosten pensioenbeheer incl. projectkosten per deelnemer (x € 1,-)	181,91	187,76
Kosten pensioenbeheer excl. projectkosten per deelnemer (x € 1,-)	158,89	169,98
Vermogensbeheerkosten		
Totaal vermogensbeheerkosten	7.655	10.742
Totaal beheerskosten	7.140	8.857
Totaal transactiekosten	1.262	1.885
Totaal vermogensbeheerkosten (in % van het gem. belegd verm.)	0,45%	0,51%
Totaal beheerkosten (in % van het gem. belegd verm.)	0,38%	0,42%
Totaal transactiekosten (in % van het gem. belegd verm.)	0,07%	0,09%

De totale kostenratio geeft een totaalinzicht in alle kosten van het beheer van een pensioenfonds, exclusief transactiekosten, als percentage van het belegd vermogen. Hiermee wordt duidelijk welke impact deze kosten hebben op het opgebouwde (pensioen)vermogen. Het kengetal dient als aanvullende, maar tevens als belangrijkste graadmeter voor de beoordeling van de kosten van het pensioenfonds. Dit percentage heeft het pensioenfonds conform aanbevelingen van de Pensioenfederatie opgenomen.

De totale kostenratio van 0,70% bestaat uit 0,32% aan pensioenuitvoeringskosten en 0,38% aan vermogensbeheerkosten.

Uit de benchmark rapportage die het pensioenfonds door Bell Pensioenconsultants en Actuaries in 2023 liet uitvoeren bleek dat in 2022 de totale kostenratio 0,56% bedroeg, terwijl dit in de peer group 0,45% was.

4.3.3.1 Toelichting pensioenuitvoeringskosten

De kosten pensioenbeheer bestaan uit de volgende componenten:

- Kosten deelnemer.
- Kosten werkgever.
- Kosten bestuur en financieel beheer.
- Kosten projecten.

De kosten deelnemer hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administratie van het pensioenfonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers (actieven en niet-actieven) en pensioengerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, pensioen 1-2-3, enzovoorts).

De kosten werkgever hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

De kosten bestuur en financieel beheer hebben betrekking op de bestuurlijke kosten (bestuur, verantwoordingsorgaan en auditcommissie), het voeren van het secretariaat, het opstellen van het jaarverslag en het samenstellen van financiële rapportages, de kosten van het wettelijk toezicht (DNB, AFM) en de advies- en controlekosten (actuaris, accountant, aan derden uitbestede activiteiten).

De projectkosten in 2023 zijn gemaakt in het kader van de Wet toekomst pensioenen.

De algemene kosten betreffen kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de pensioenuitvoering of vermogensbeheer. Deze kosten betreffen kosten voor Bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders. De algemene kosten worden verdeeld over pensioenuitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten. De verhouding van deze verdeling wordt ieder jaar vastgesteld door het Bestuur. Deze toerekening van kosten is niet op de jaarrekening van toepassing. In de jaarrekening worden deze toegerekende kosten onder pensioenuitvoeringskosten verantwoord.

In de volgende tabel is een specificatie opgenomen van de kosten pensioenbeheer die het pensioenfonds in het verslagjaar heeft gemaakt. Tevens worden ter vergelijking de kosten van 2022 weergegeven.

	2023	2022
Kosten werknemer		
Administratie, communicatie en uitvoering	3.318	2.755
Kosten werkgever		
Administratie, communicatie en uitvoering	509	423
Kosten bestuur en financieel beheer		
Ondersteuning en financiële administratie	464	793
Toezichtkosten		
DNB	81	119
AFM	14	37
Verantwoordingsorgaan	14	27
Advies- en controlekosten		
Actuaris	162	146
Accountant en compliance	47	58
Pensioenfederatie	36	36
Kosten bestuur en vergaderingen	328	273
Diverse adviseurs	84	129
Overige kosten	154	40
Projectkosten	755	506
Totaal pensioenuitvoeringskosten incl. projectkosten	5.966	5.342
Totaal pensioenuitvoeringskosten excl. projectkosten	5.211	4.836
Toerekening algemene kosten aan kosten vermogensbeheer		
Kosten accountant/adviseur	149	120
Kosten bestuursondersteuning	228	206
Kosten bestuur	343	300
Overige kosten	359	183
Totaal toegerekend aan kosten vermogensbeheer	1.079	809
Totaal pensioenbeheerskosten in de jaarrekening	7.045	6.151
Actieve deelnemers	26.532	22.717
Pensioengerechtigden	6.264	5.734
Totaal aantal deelnemers	32.796	28.451
Pensioenbeheerskosten incl. projectkosten in euro per deelnemer	181,91	187,76
Pensioenbeheerskosten excl. projectkosten in euro per deelnemer	158,89	169,98

De totale pensioenuitvoeringskosten van 2023 komen uit op € 5.966, dit is een stijging ten opzichte van 2022 met € 624. Deze stijging wordt o.a. veroorzaakt door de kosten werknemer, waarin de administratie-, communicatie- en uitvoeringskosten zijn opgenomen die in 2023 zijn gestegen met € 563. Daarnaast zijn in 2023 de projectkosten voor de Wet toekomst pensioenen gestegen met € 249. De overige kostensoorten zijn in totaliteit nagenoeg gelijk gebleven.

Oordeel bestuur over de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer

Het bestuur heeft conform de Aanbevelingen uitvoeringskosten (de Pensioenfederatie) beoordeeld of de pensioenbeheerkosten passend zijn in relatie tot het serviceniveau, complexiteit van het pensioenfonds en de pensioenregelingen, de communicatiestrategie van het pensioenfonds en de waardeoverdrachten. Het bestuur oordeelt dat dit het geval is.

In november 2023 kwam benchmarkvergelijking over het jaar 2022 via Bell Pension Consultants & Actuaries beschikbaar voor het bestuur. Het bestuur heeft deze in december 2023 in de bestuursvergadering besproken. Een belangrijke conclusie daaruit was dat de deelnemerskosten voor pensioenbeheer in 2022 op basis van de definitie van de Pensioenfederatie onder het gemiddelde van de Peergroup lagen. Het bestuur heeft op basis van het genoemde onderzoek geconcludeerd dat de kosten voor pensioenuitvoering in positieve zin in lijn lagen met de Peergroup.

Het bestuur hanteert de vergelijking op basis van het genoemde benchmarkrapport. De meest recent in de sector bekende benchmark is die over het jaar 2022. De kosten voor pensioenuitvoering per deelnemer bedroegen bij het pensioenfonds over 2022 volgens de rapportage € 188,-. De Peergroup van pensioenfonds waarmee het pensioenfonds kan worden vergeleken, toonde over de genoemde periode een bedrag van € 200,- aan uitvoeringskosten.

Het bestuur vindt de uitvoeringskosten van € 188,- per deelnemer acceptabel. Op basis van de vergelijking in benchmark zijn deze kosten in lijn met, zelfs lager dan die van vergelijkbare pensioenfonds. Daarnaast is het bestuur van mening dat de kosten passen bij de dienstverlening die het pensioenfonds biedt aan zijn stakeholders. De toename van de kosten ten opzichte van voorgaande jaren is verklaarbaar door onder andere projectkosten en gestegen kosten bij uitbestede partijen (indexatie). Er is bij het fonds wel een stijgende lijn waarneembaar ten aanzien van die kosten.

Deze toename is niet wenselijk in de zin dat het bestuur een stabiliserende of zelfs dalende trend in de kosten wil bewerkstelligen. Gezien de wettelijke ontwikkelingen (Wet toekomst pensioenen) blijkt al over het verslagjaar 2023 dat dit een uitdaging vormt met de uitvoeringskosten van € 188,- per deelnemer. Niettemin blijft het bestuur hierop sturen. Hierop wordt in de paragraaf Vooruitblik 2024 nader ingegaan.

4.3.3.2 Toelichting Vermogensbeheerkosten

Het inzicht in en de beheersing van kosten van vermogensbeheer in de pensioensector heeft grote aandacht gekregen. Het beleid is gericht op het verhogen van inzicht, om de kosten nog beter te kunnen beheersen en te reduceren, met behoud van rendement. Het pensioenfonds volgt in de presentatie van de kosten van vermogensbeheer de “Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie” zoals gepubliceerd in november 2011 en de “Nadere uitwerking kosten vermogensbeheer herziene versie met aanvullingen van de Pensioenfederatie” zoals gepubliceerd in februari 2016.

			Transactiekosten		
2023		Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan- verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	
	Beheerkosten				Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	1.081	-956	28	-29	124
Aandelen	384	-	49		433
Alternatieve beleggingen	705	209	108	103	1.125
Vastrentende waarden	964	-	648	54	1.666
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	3.134	-747	833	128	3.348
Kosten overlay beleggingen	-		301	-	301
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	3.134	-747	1.134	128	3.649
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursond.	1.079				1.079
Fiduciair beheer	2.270				2.270
Bewaarloon	99				99
Advieskosten vermogensbeheer	76				76
Overige kosten	482				482
Totaal overige vermogensbeheerkosten	4.006				4.006
Totaal kosten vermogensbeheer	7.140				7.655

			Transactiekosten		
2022		Performance gerelateerde kosten	Transactiekosten excl. aan-verkoopkosten	Aan- en verkoopkosten	
	Beheerkosten				Totaal
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	1.139	1.707	28	-177	2.697
Aandelen	408	-	125	186	719
Alternatieve beleggingen	673	-17	172	144	972
Vastrentende waarden	972	-	786	260	2.018
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	3.192	1.690	1.111	413	6.406
Kosten overlay beleggingen	-		361	-	361
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	3.192		1.472	413	6.767
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuurskosten	809				809
Fiduciair beheer	2.202				2.202
Bewaarloon	101				101
Advieskosten vermogensbeheer	157				157
Overige kosten	706				706
Totaal overige vermogensbeheerkosten	3.975				3.975
Totaal kosten vermogensbeheer	7.167	1.690			10.742

Toelichting op vermogensbeheerkosten

Op totaalniveau zijn de kosten met ruim € 3 miljoen gedaald. Dit betekent een procentuele daling van ruim 28%. Dit terwijl de totale beleggingsportefeuille met een plus van 7,26% in 2023 een positief rendement kende. De sterke daling van de kosten laat zich dan ook vooral verklaren door:

- Een sterke daling van de kosten voor het private vastgoed (van € 2,7 miljoen in 2022 naar ruim € 123.000 in 2023) wat volledig verklaard wordt door de performance gerelateerde fee.

In 2023 zijn weliswaar 2 transities uitgevoerd waarbij posities in de PGGM-beleggingsfondsen voor aandelen opkomende markten en staatsobligaties opkomende markten zijn verkocht ten gunste van posities in fondsen bij respectievelijk BlackRock en State Street maar deze transities zijn zeer kostenefficiënt uitgevoerd.

Hieronder een toelichting op een aantal andere kostenposten in 2023:

- Conform de aanbeveling Pensioenfederatie wordt voor alle categorieën waarbij in een fonds wordt belegd een volledige look through van transactiekosten toegepast. Bij look through is een correctie gemaakt voor de in- en uitstapvergoedingen bij beleggingsfondsen, door het pro rata deel van deze opbrengsten te verdisconteren met de in- en uitstapvergoedingen die door het pensioenfonds zijn betaald. Daarnaast is het pro rata deel van de transactiekosten in een beleggingsfonds aan het pensioenfonds toegerekend.
- De kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursondersteuning & de advieskosten waren in 2023 hoger dan in 2022 door indexering van de tarieven en de extra werkzaamheden rondom de WTP.
- De post bewaarloon en overige kosten bevat kosten voor aanvullende dienstverlening (zoals rapportages, compliance monitoring, bankdiensten, belastingterugvordering) door CACEIS. De kosten van CACEIS zijn gedaald vanwege het lagere aantal transacties. Verder zijn onder overige kosten de aanvullende kosten opgenomen van het Euro Liquidity Funds van Columbia Threadneedle. Deze kosten zijn gedaald, wat zich laat verklaren door de ten opzichte van 2022 gedaalde hoeveelheid transacties in het Liquidity Fund als gevolg van minder sterke rentebewegingen.

In 2023 zijn de totale kosten van het vermogensbeheer € 7.655, wat gesplitst kan worden in € 6.393 aan beheerkosten (inclusief de performance gerelateerde kosten en overige vermogensbeheerkosten) en € 1.262 aan transactiekosten.

Met een gemiddeld belegd pensioenvermogen over 2023 van € 1.978.619 komen de totale kosten vermogensbeheer uit op 0,39% (2022: 0,51%), waarvan 0,32% beheerkosten (2022: 0,42%) en 0,06% transactiekosten (2022: 0,09%) van het gemiddeld belegd vermogen.

Bruto en netto rendement

Het brutorendement van de beleggingsportefeuille bedroeg 7,26% over 2023, versus een benchmarkrendement van 9,50%. Dit betekent dat het pensioenfonds een relatieve 'underperformance' had van 2,05%-punt. Na beheerkosten (12bp) wordt de underperformance van het pensioenfonds nog iets groter.

Rendement op langere termijn en risico

Het pensioenfonds is een passieve belegger en heeft de beleggingsportefeuille dan ook (grotendeels) als zodanig ingericht. De strategische portefeuille is een uitvloeisel van de pensioenambities alsook de beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds. Het pensioenfonds monitort periodiek of de economische uitgangspunten zoals gehanteerd in de ALM-studie nog actueel zijn en of met de huidige strategische portefeuille invulling kan worden gegeven aan de risicohouding (pensioenambities) van het pensioenfonds. Als uit deze periodieke monitoring blijkt dat de strategische portefeuille onvoldoende toereikend is en/of de economische uitgangspunten zoals gehanteerd in de ALM-studie niet langer actueel zijn onderneemt het bestuur van het pensioenfonds, in overleg met de sociale partners, verdere actie.

Prestatie gerelateerde vergoedingen

Het pensioenfonds betaalt een prestatievergoeding voor de beleggingen in zowel Infrastructuur als Privaat vastgoed. De totale prestatievergoeding bedraagt over 2023 ruim - € 747.000,- versus een bedrag van € 1.690.000,- over 2022. Een hogere prestatievergoeding betekent dan ook dat de performance van deze twee categorieën over 2022 significant hoger is geweest.

Benchmarking

Bell Pension Consultants & Actuaries heeft op verzoek van het bestuur van het pensioenfonds een benchmarkonderzoek uitgevoerd naar de door het pensioenfonds gemaakte uitvoeringskosten. Dit benchmarkonderzoek heeft betrekking op de door het pensioenfonds gemaakte kosten over de periode (2020 t/m 2022) in vergelijking met een peergroup van 43 (vergelijkbare) pensioenfondsen. Over de gemeten periode bedragen de gemiddelde vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) 0,34% van het belegde vermogen. Dit is gelijk aan de kosten bij de peergroup.

Voor wat betreft de transactiekosten geldt dat het driejaarsgemiddelde van het pensioenfonds (0,11%) boven het gemiddelde van de peergroup (0,09%) ligt. Dit laat zich vooral verklaren door 2021 waarin enkele transitie binnen de beleggingsportefeuille hebben plaatsgevonden.

Oordeel bestuur over de kosten van vermogensbeheer

Het bestuur heeft conform de “Aanbevelingen uitvoeringskosten (De Pensioenfederatie)” beoordeeld of de vermogensbeheerkosten in relatie tot de assetallocatie en de benchmarkkosten en het rendement op lange termijn en het benchmarkrendement passend zijn. Het bestuur oordeelt dat dit het geval is, waarbij het bestuur zich heeft gebaseerd op de vergelijking met andere pensioenfonds die zijn opgenomen in het benchmarkingrapport 2020 t/m 2022 van Bell. Het bestuur concludeert dat de door het pensioenfonds gemaakte vermogensbeheerkosten in lijn zijn met wat in de markt gebruikelijk is, kijkend naar zowel de strategische allocatie alsook de omvang van het belegde pensioenvermogen.

4.3.4 Klokkenluiders- en Incidentenregeling

Het pensioenfonds beschikt over een Klokkenluiders- en Incidentenregeling. Deze bevat een procedure voor interne en externe meldingen van Incidenten en (potentiële) Misstanden (onregelmatigheden) en de afhandeling daarvan. De regeling bevat waarborgen voor de bescherming van de melder of de klokkenluider volgens deze regeling die te goeder trouw melding maakt van incidenten en (potentiële) misstanden. Het bestuur bevordert dat de dienstverleners van het pensioenfonds een Klokkenluiders- en Incidentenregeling hebben. In 2023 hebben zich geen datalekken voorgedaan. Bij pensioenadministrateur TKP hebben zich in 2023 tien operationele incidenten voorgedaan waarover is gerapporteerd en die zijn vastgelegd in het Incidentenregister. Deze zijn naar behoren opgelost.

De Wet bescherming klokkenluiders is op 18 februari 2023 inwerking getreden. Het doel van deze wet is om melders van een misstand beter te beschermen. In december 2023 heeft de Pensioenfederatie een geactualiseerd model Klokkenluidersregeling gepubliceerd die aan de Wet bescherming klokkenluiders voldoet. Op dit moment is het pensioenfonds bezig met de implementatie van een aangepaste klokkenluidersregeling.

4.3.5 Klachten

Een klacht of een geschil is elke uiting van ontevredenheid over de uitvoering van de pensioenregeling, de bejegening of over een genomen besluit van het pensioenfonds onafhankelijk van plaats, tijd of manier van uiten.

In 2023 zijn 9 klachten ontvangen en 49 telefonische uitingen van ongenoegen.

Luisteren naar deelnemers en daarnaar handelen biedt kansen om onze dienstverlening structureel te blijven verbeteren. Hierbij volgen we de geactualiseerde versie (11 september 2023) van de Gedragslijn Goed omgaan met Klachten. Een vorm van zelfregulering waarmee leden van de Pensioenfederatie hebben vastgelegd wat het basisniveau is van hoe we als pensioenfondssector willen omgaan met klachten. Hiermee sluiten we aan bij de verwachtingen van onze deelnemers en zijn we goed voorbereid op de verwachte toestroom van vragen en klachten door de stelselwijziging. De geactualiseerde versie sluit aan bij de Wet toekomst pensioenen. Daarbij hanteren we de bredere definitie van een klacht, elke uiting van ontevredenheid van een persoon gericht aan de pensioenuitvoerder. Met als vanzelfsprekend gevolg dat het aantal klachten toeneemt.

Ons klachtenreglement en -procedure zijn in lijn gebracht met de nieuwe wetgeving en de gedragslijn. Daarnaast heeft ons bestuur een klachtenbeleid en interne klachtenprocedure vastgesteld. Hierin staat beschreven wat de succesfactoren zijn van goed klachtenmanagement en hoe het bestuur daarop stuurt.

In onderstaand schema staan de aantallen klachten, geëscaleerde klachten en geschillen [over 2023] [over de tweede helft van 2023] toebedeeld aan een aantal vaste rubrieken zoals beschreven in de gedragslijn. [Wij zijn vanaf 1 juli 2023 volgens de nieuwe werkwijze gaan registreren]. Met ingang van 1 januari 2024 verwijzen we door naar de nieuw opgerichte Geschilleninstantie Pensioenfonds.

Op dit moment is onze pensioenuitvoeringsorganisatie bezig met de inrichting van een periodieke meting van de klanttevredenheid over de behandeling van klachten. Deze wordt in de loop van 2024 operationeel. Ook zal dan op een stelselmatige wijze gekeken worden naar mogelijke verbeteringen die wij kunnen doorvoeren op basis van de ontvangen klantsignalen.

	totaal aantal	waarvan geëscaleerd
o service en klantgerichtheid	0	0
o behandelingsduur	0	0
o informatieverstrekking	0	0
o deelnemersportaal	0	0
o keuzebegeleiding	0	0
o pensioenberekening en -betaling	0	0
o registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	1	0
o toepassing wet- en regelgeving: algemeen	2	0
o toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0
o financiële situatie	6	1
o duurzaamheid	0	0
o overig	0	0
Totaal	9	1

4.4 Actuariële analyse

Analyse van het resultaat*

In de volgende tabel staat een analyse van het actuariële resultaat. Hierbij worden de actuariële uitgangspunten van het pensioenfonds vergeleken met de werkelijke actuariële ontwikkelingen over het verslagjaar. De bedragen kunnen afwijken van de bedragen in de jaarrekening, die boekhoudkundig zijn bepaald.

* Genoemde bedragen zijn x € 1.000

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Resultaat op beleggingen	106.948	-681.187
Resultaat op wijziging RTS	-43.823	719.887
Resultaat op premie	5.425	-2.238
Resultaat op toeslagverlening	-77.746	-112.136
Resultaat op waardeoverdrachten	2.213	-719
Resultaat op kosten	-3	42
Resultaat op uitkeringen	-319	-366
Resultaat op kanssystemen	4.994	-4.501
Resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-19.603	-19.634
Resultaat op andere oorzaken	5	-67
Totaal saldo van baten en lasten	-21.909	-100.919

Beleggingen

Onder beleggingsrendementen worden verstaan:

- Alle directe en indirecte beleggingsopbrengsten inclusief kosten van het vermogensbeheer.
- De rentelasten over vreemd vermogen, achtergestelde leningen en rekening courantverhoudingen met andere partijen.
- De benodigde interesttoevoeging aan de technische voorzieningen. Deze wordt vastgesteld aan de hand van de eerstejaars spot rate uit de door DNB gepubliceerde RTS per jaareinde van het vorige verslagjaar.

Het resultaat op beleggingen in het boekjaar bedraagt € 106.948. Hiervan bestaat € 157.040 uit beleggingsopbrengsten en - €50.092 uit de benodigde rentetoevoeging aan de TV. Voor een gedetailleerde onderbouwing van dit resultaat wordt verwezen naar het jaarverslag.

Wijziging rentetermijnstructuur (RTS)

De mutatie van de verplichtingen voor risico pensioenfonds als gevolg van de renteverandering in het boekjaar betreft de mutatie als gevolg van het verschil tussen de forward RTS-curve (inclusief UFR) vanuit de curve ultimo 2022 en de nieuwe RTS-curve (inclusief UFR) per einde van het verslagjaar.

DNB heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode, zoals geadviseerd door de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Deze wijziging is in boekjaar 2023 verantwoord.

De gedaalde rente zorgt voor een stijging van de TV. Dit levert een negatieve bijdrage aan het resultaat in het boekjaar. Het totale resultaat van de wijziging van de rente bedraagt - € 43.823. Hiervan wordt - € 51.556 veroorzaakt door de wijziging van de RTS en € 7.733 door de aanpassing van de UFR.

Premie

Het resultaat op premie wordt vastgesteld door de totaal ontvangen premie af te zetten tegen de actuariële benodigde premie.

Om het resultaat op premie correct vast te stellen wordt de saldering van alle baten en lasten in verband met premie afgezet tegen de mutatie van de technische voorzieningen als gevolg van inkoop van aanspraken.

De lasten in verband met premie bestaan uit het deel van de ontvangen premie dat bestemd is voor dekking van de directe uitvoeringskosten en het deel dat bestemd is voor dekking van de toekomstige uitvoeringskosten horend bij de inkoop van nieuwe pensioenaanspraken in het verslagjaar.

De mutatie van de TV in verband met premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- De inkoop van nieuwe aanspraken, exclusief opslag voor toekomstige uitvoeringskosten.
- De overlijdensrisicokoopsom voor nog niet gefinancierd verzekerd nabestaandenpensioen.
- De risicokoopsom voor arbeidsongeschiktheid.

Het resultaat op premie bedraagt € 5.425.

Toeslagverlening

Het resultaat op toeslagverlening in het boekjaar bedraagt -€ 77.746.

Per 1 januari 2024 zijn zowel aan actieve als aan gewezen deelnemers toeslagen verleend van 4,53%. De verleende toeslagen per 1 januari 2023 zijn onderdeel van het resultaat over 2022. Voor de toekomstige pensioenopbouw van arbeidsongeschikten wordt elk jaar het pensioengevend loon verhoogd. De verhoging van het pensioengevend loon is ook onderdeel van het resultaat op toeslagverlening.

Waardeoverdrachten

Deelnemers hebben (onder voorwaarden) de mogelijkheid de waarde van hun elders opgebouwde aanspraken naar het pensioenfonds over te dragen. De overgedragen waarde wordt, op basis van wettelijk vastgestelde tarieven, omgezet in aanspraken in het pensioenfonds. Visa versa hebben gewezen deelnemers (onder voorwaarden) de mogelijkheid de waarde van hun opgebouwde aanspraken over te dragen naar een ander pensioenfonds of verzekeraar. Doordat de grondslagen waar de wettelijke tarieven op gebaseerd zijn afwijken van de grondslagen zoals die door het fonds zijn vastgesteld, ontstaat een actuariael resultaat bij waardeoverdrachten.

Het resultaat op waardeoverdrachten bedraagt € 2.213

Kanssystemen

Aan het vaststellen van de technische voorzieningen liggen kanssystemen ten grondslag. De belangrijkste zijn sterfte en arbeidsongeschiktheid. Het resultaat op kanssystemen bedraagt € 4.994

Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen

Door gewijzigde grondslagen of andere, incidentele redenen kan de TV een wijziging ondergaan.

Het resultaat door wijziging van de grondslagen van de TV bedraagt -€ 12.849. Een aanpassing van de actuariële grondslagen of methoden in het verslagjaar leidt tot nieuwe eisen ten aanzien van de prudentie van de grondslagen. Het resultaat wordt veroorzaakt doordat de opslag voor excassokosten per ultimo boekjaar is aangepast van 3,0% naar 3,8%.

Tevens is er een resultaat op incidentele mutaties van -€ 6.754.

Deze post bestaat uit:

- De verhoging van het opbouwpercentage per 1 januari 2024 van 1,60% naar 1,84%, hierdoor moet er meer gereserveerd worden voor de toekomstige opbouw van arbeidsongeschikten, het resultaat is -€ 6.110;
- De aanpassing van de extracomptabele correctie voor fictieve opbouw geeft een resultaat van -€ 578;
- De waardering van pensioenaanspraken voor ex-partners die gekozen hebben voor conversie van pensioenaanspraken was gelijk aan de reguliere waardering, dit is aangepast en geeft een resultaat van -€ 66

Het totale resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen bedraagt -€ 19.603

Andere oorzaken

Dit zijn overige actuariële resultaten die ontstaan doordat de feitelijke uitkomsten afwijken van hetgeen actuariael verondersteld is. Deze resultaten zijn niet toe te wijzen aan één van de eerdergenoemde categorieën.

Kostendekkende premie

De (zuivere) kostendekkende premie in enig kalenderjaar bevat de volgende elementen:

1. de actuariële benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen uit het pensioenreglement.
2. een solvabiliteitsopslag die gelijk is aan het streefpercentage vereist eigen vermogen gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid.
3. de opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds

De actuariële benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke elementen uit het pensioenreglement bestaat uit de volgende elementen:

- de in dat jaar benodigde actuariële koopsom voor de opbouw van de pensioenen in dat jaar
- de in dat jaar verschuldigde premie voor het arbeidsongeschiktheidsrisico
- de in dat jaar verschuldigde premie van overlijdensrisico

Deze bedragen zijn inclusief de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 3,0%.

De inkoop van de onvoorwaardelijke pensioenen is bepaald op basis van de rentetermijnstructuur en overige actuariële grondslagen per 31 december 2022.

Premiecomponent	Kostendekkende premie	Gedempte premie (ex post)	Gedempte premie (ex ante)	Feitelijke premie (ex post)
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	66.844	41.334	40.239	
Risicopremie overlijden	1.488	1.229	1.527	
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	7.170	4.470	4.386	
Opslag toekomstige uitvoeringskosten	2.005	1240	1214	
Opslag uitvoeringskosten	6.356	6.356	5.977	
Solvabiliteitsopslag	17.517	10.910	10.799	
Premie voorwaardelijke onderdelen	0	22.516	21.155	
Ontvangen premie				89.702
Afrekening vorig jaar				-884
Totale premie	101.380	88.055	85.297	88.818

Vanaf 2023 nemen oproepkrachten deel aan de pensioenregeling, dit heeft gezorgd voor een stijging van het aantal deelnemers en een hogere (gedempte) premie. Ook de toename van het opbouwpercentage van 1,35% naar 1,60% zorgt voor een premiestijging.

Het pensioenfonds beschikt over een risicomanagementbeleid. Hierin is op hoofdlijnen beschreven hoe het pensioenfonds risico's beheerst en welke kaders hiervoor bij het pensioenfonds en bij alle uitbestedingspartners worden gehanteerd. In het beleid zijn de uitgangspunten opgenomen en wordt beschreven op welke wijze het pensioenfonds invulling geeft aan de risico-governance en aan het risicomanagementraamwerk.

5.1 Governance

Het pensioenfonds werkt volgens het 'three lines model', een methode binnen het risicomanagement die eraan bijdraagt dat de belangrijkste risico's goed beheerst worden zodat de organisatie in control is. De governancestructuur van het pensioenfonds is zodanig ingericht dat de onafhankelijkheid van de tweede lijn respectievelijk derde lijn ten opzichte van de eerste respectievelijk eerste en tweede lijn is gewaarborgd. Dit wordt onderstaand nader toegelicht.

In de risico-governance is het uitvoerend bestuur eerste lijn verantwoordelijk. Vanuit die verantwoordelijkheid bestaat de rol van het uitvoerende bestuur uit:

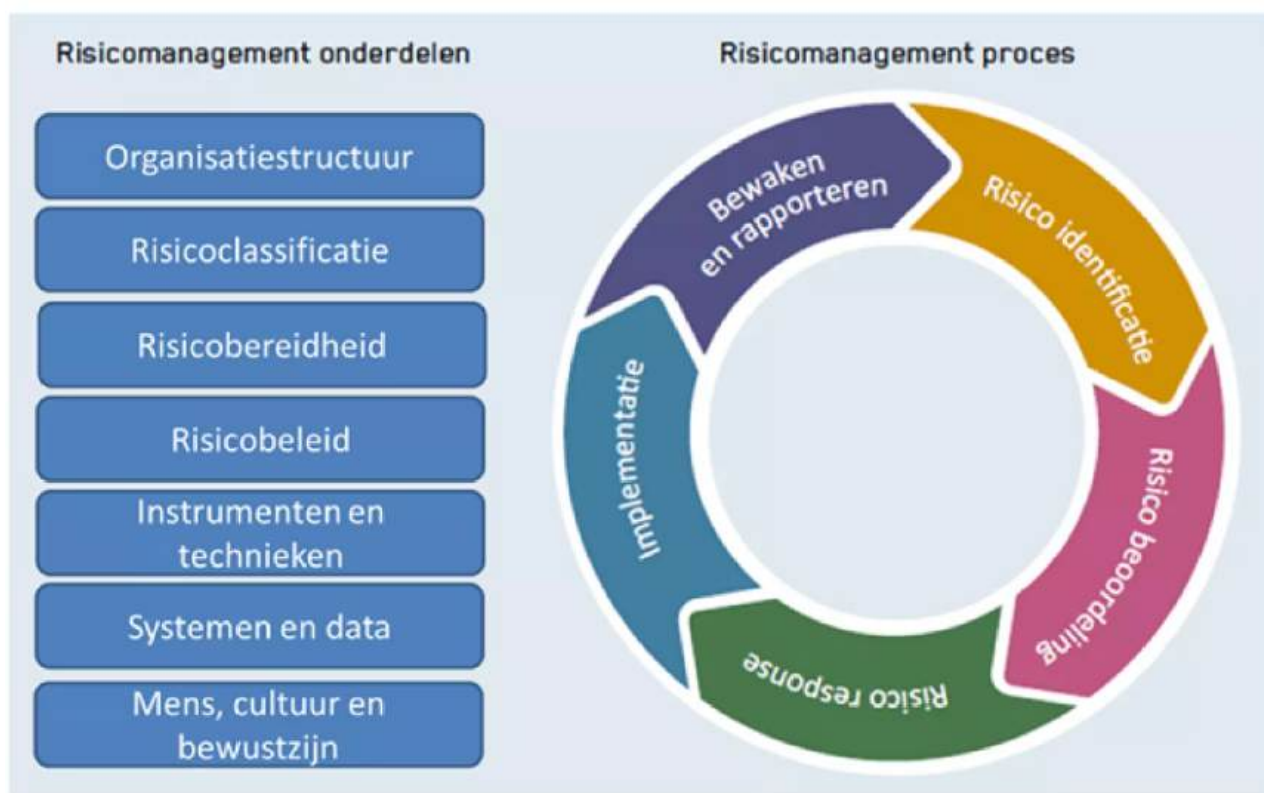
- Implementeren in de dagelijkse bedrijfsvoering en de prioritering van het management van het integraal risicomanagementraamwerk;
- Uitvoeren van het risicomanagementproces bestaande uit het identificeren en beoordelen van risico's, het vaststellen en implementeren van risicobeheersmaatregelen en bewaken en rapporteren van de risico's en de genomen beheersmaatregelen, rekening houdend met de uniformiteit waaronder de risicobereidheid;
- Rapporteren aan zowel het bestuur als andere interne en externe belanghebbenden over de risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld;
- Waarborgen van risicobewustzijn, integriteit, ethisch gedrag en het verkondigen van het belang van risicomanagement.

De sleutelfunctiehouder risicobeheer is tweede-lijn verantwoordelijk en ondersteunt het bestuur bij de vaststelling of alle risico's afdoende worden beheerst en geeft gevraagd en ongevraagd zijn risico-opinie ten aanzien van door het bestuur te nemen besluiten. Dat blijkt uit het periodiek vaststellen of de diverse risicorapportages zijn ontvangen, zijn behandeld en of hiervan een zichtbare beoordeling is geweest (is vastgelegd). De sleutelfunctiehouder risicobeheer stelt op kwartaalbasis een eigen risicorapportage op met daarin onder meer een eigen oordeel over risicobeheersing van het pensioenfonds.

Andere tweede-lijnfuncties zijn de sleutelfunctiehouder actuariael, de compliance officer en de functionaris gegevensbescherming.

De sleutelfunctiehouder interne audit is derde-lijn verantwoordelijk. Hij/zij ondersteunt en adviseert de eerste en tweede lijn en bewaakt of de eerste en tweede lijn hun verantwoordelijkheden ook daadwerkelijk nemen.

5.2 Risicomanagementraamwerk

Risicomanagementonderdelen

Het raamwerk bestaat uit zeven risicomanagementonderdelen:

1. Het risicobeheer is doeltreffend en goed geïntegreerd in de organisatiestructuur en de besluitvormingsprocessen;
2. Het pensioenfonds stelt strategieën, processen en rapportageprocedures vast die noodzakelijk zijn voor het regelmatig onderkennen, meten, bewaken en beheeren van de risico's en het rapporteren hierover;
3. Het pensioenfonds heeft haar risicobereidheid gedefinieerd en heeft daaraan meetbare prestatie-indicatoren gekoppeld;
4. Het pensioenfonds draagt zorg voor de uitvoering van het beleid, evalueert het beleid ten minste driejaarlijks en past het beleid bij belangrijke wijzigingen onverwijld aan;
5. Het pensioenfonds heeft de instrumenten en technieken benoemd ter concrete en praktische ondersteuning van de uitvoering van het risicoproces;
6. Het pensioenfonds beschikt over systemen en data voor het vastleggen, opslaan en analyseren van kwantitatieve en kwalitatieve risicodata;
7. Het pensioenfonds besteedt aandacht aan mensen, cultuur en bewustzijn als essentieel onderdeel van adequaat risicomanagement.

Risicomanagementproces

Voor het borgen van kwaliteit wordt gewerkt met een cyclus voor het beheer van de verschillende onderdelen van het raamwerk. Voor een eenduidige benadering van de beheersing van risico's binnen het pensioenfonds is daartoe een risicomanagementproces gedefinieerd, bestaande uit de volgende onderdelen:

- **Risico-identificatie:** het op basis van de strategie en doelstellingen identificeren van de potentiële risico's die de realisatie van de strategie en doelstellingen kunnen belemmeren.
- **Risicobeoordeling:** het analyseren, beoordelen en mogelijk kwantificeren van de (oorzaken van de) risico's.

- Risicoreactie: het bepalen van de maatregelen om met het risico om te gaan, waarbij opties zijn:
 - risicovermijding (stoppen met activiteiten);
 - risico-acceptatie (geen maatregelen);
 - risicobeheersing (beheersingsmaatregelen / controls); of
 - risico delen (herverzekerden).
- Implementatie: het daadwerkelijk inrichten, implementeren en verankeren van de maatregelen.
- Bewaken & rapporteren: het gedurende het gehele risicomanagementproces bewaken en verantwoording afleggen over de kwaliteit en voortgang.

Eigenrisicobeoordeling

Een wezenlijk onderdeel van het risicomanagementraamwerk is de eigenrisicobeoordeling (ERB). De ERB is een instrument voor het pensioenfonds om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de strategie, de materiële risico's die het pensioenfonds kunnen bedreigen, de mogelijke gevolgen hiervan voor de financiële positie van het pensioenfonds en de pensioenaanspraken en pensioenrechten. De ERB geeft inzicht in de effectiviteit van het risicobeheer inclusief de (feitelijke) beheersmaatregelen. Dit inzicht is van essentieel belang voor de vormgeving van het risicobeheer van het pensioenfonds. Het pensioenfonds voert tenminste driejaarlijks een reguliere ERB uit. Deze frequentie is geënt op de (strategische) beleidscyclus van het pensioenfonds, zodat de ERB een onderbouwing is voor strategische beleidsbesluiten. Eind 2020 heeft het bestuur de eindrapportage ERB vastgesteld van de driejaarlijkse reguliere ERB.

Naast de driejaarlijkse reguliere ERB zijn er twee soorten omstandigheden die om een tussentijdse actualisatie van (een deel van) de ERB vragen:

- a. Een significante wijziging in het risicoprofiel (bijvoorbeeld een significante wijziging in de risicohouding).
- b. Een strategisch besluit met een materiële impact op het risicoprofiel.

In 2019 heeft het bestuur een eerste ERB uitgevoerd als onderdeel van het strategische besluit om over te gaan tot oprichtaanvaarding van de per 1 januari 2020 te wijzigen pensioenregeling naar een pensioenregeling met de CDC-karakter.

Het pensioenfondsbestuur heeft op 15 december 2021 de strategie voor de periode 2022 – 2027 vastgesteld. Een tussentijdse actualisatie van de ERB op basis van de strategie 2022 – 2027 is niet noodzakelijk. Jaarlijks vertaalt het bestuur de strategie vanuit de Roadmap in de jaarplannen voor het daaropvolgende jaar. Voor risicomanagement vindt deze vertaling zijn weerslag in het IRM jaarplan.

IRM-jaarplan

In het IRM-jaarplan worden de thema's vastgelegd en ingepland, waarbij expliciet aandacht zal worden besteed aan de daarmee gepaard gaande risico's. De belangrijkste risico-gerelateerde thema's in 2023 waren:

- kostenefficiëntie integreren in de uitwerking van de transitie;
- de mogelijke risico's die gepaard gaan met de introductie van het Pensioenakkoord in relatie tot:
 - houdbaarheid strategie: de relatie met sociale partners, verantwoordingsorgaan, (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, werkgevers en toezichthouders.
 - interne governance: de implementatie van wet- en regelgeving en de verankering daarvan in beleid.
 - operationeel: de bestuurlijke besluitvormingsprocessen, de ondersteuning daarbij vanuit adviseurs en het overleg met en de uitvoering door de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed.
- verdere uitwerking en invulling van het MVB-beleid (inclusief SFDR);
- afronding transitie van de PGGM fondsen;
- de implementatie van de aanpassing van de verplichtstelling;
- aanpassing van de klachtenregeling;
- datakwaliteit.

Daarnaast zijn in 2023 de analyses van de risicodomeinen levensvatbaarheid bedrijfsmodel, houdbaarheid strategie, interne governance, kredietrisico en operationeel risico integraal herijkt.

Ook in 2024 zal het bestuur aandacht geven aan de mogelijke risico's die gepaard gaan met de introductie van Wet toekomst pensioenen in relatie tot:

- Houdbaarheid strategie: de relatie met sociale partners, verantwoordingsorgaan, (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, werkgevers en toezichthouders.
- Interne governance: de implementatie van wet- en regelgeving en de verankering daarvan in beleid.
- Operationeel: de bestuurlijke besluitvormingsprocessen, de ondersteuning daarbij vanuit adviseurs en het overleg met en de uitvoering door de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed.

De risicoanalyse die specifiek in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen is opgesteld, wordt tweemaal per jaar besproken.

Daarnaast wordt in 2024 risico-gerelateerde aandacht gegeven aan beheersing milieu- en klimaatrisico's, keuzebegeleiding, communicatiecampagnes, evaluatie bestuurswisselingen, evaluatie beloningsbeleid, evaluatie samenwerking bestuur en overige fondsorganen en risicobeheersing bij uitbestedingspartijen.

In 2024 zijn integrale herijkingen gepland van de risicodomeinen verzekeringstechnisch risico, gedrag en cultuur, risicomanagement en integriteit. Ook vindt in 2024 een herijking plaats van de reguliere ERB.

5.3 Risicobeoordeling

Voor het identificeren van risico's is aangesloten op de door DNB onderscheiden risicogebieden in het basisprogramma van de Actualisatie Toezichtsmethodologie (ATM). Het fonds onderscheidt de volgende hoofdrisico-categorieën (hoofdcategorieën zijn verder onder te verdelen naar deelrisico's):

- Bedrijfsmodel en strategie
 - Levensvatbaarheid bedrijfsmodel
 - Houdbaarheid strategie
- Governance, gedrag, cultuur (GGC) en risicomanagement
 - Interne Governance
 - Gedrag en cultuur
 - Risicomanagement
- Integriteit
 - Witwassen
 - Terrorismefinanciering
 - Sancties
 - Corruptie
 - Maatschappelijke onbetamelijkheid
- Prudentiële risico's
 - Kredietrisico (financieel)
 - Marktrisico (financieel)
 - Renterisico (financieel)
 - Operationeel risico
 - Liquiditeitsrisico (financieel)
 - Verzekeringstechnisch risico (financieel)
- Kapitaal
 - Kapitaalpositie (financieel)

Risico's worden kwantitatief en kwalitatief (aan de hand van vooraf in het risicomanagementbeleid vastgestelde referentieschalen) beoordeeld op basis van de waarschijnlijkheid van het optreden van het risico (kans) en de impact daarvan op het behalen van de doelstellingen.

De analyse van de financiële risico's is gemaakt op basis van UFR. Indien deze op basis van marktrente wordt gemaakt, zouden de risico's groter zijn. Bovendien zijn de analyses gemaakt op geïsoleerde risico's waarbij in samenhang het cumulatieve risico nog aanzienlijk is.

Bij de risicoanalyse wordt onderscheid gemaakt tussen het bruto risico, het netto risico en de risicotolerantie (als weergave van de risicobereidheid). Het bruto risico is het risico zonder rekening te houden met eventuele beheersmaatregelen die het bestuur treft om de waarschijnlijkheid en/of impact te beperken. Het bruto risico is afhankelijk van de context waarbinnen het pensioenfonds opereert en de doelstellingen. Het netto risico is het risico dat overblijft nadat is gereageerd op de bruto risico's. Indien het netto risico vanuit de risicobereidheid (nog) niet acceptabel is, worden aanvullende acties gedefinieerd om tot de risicotolerantie te komen.

Bedrijfsmodel en strategie

Levensvatbaarheid bedrijfsmodel

Dit risico is nader onderverdeeld in continuïteit uitbesteding, kosten en productontwikkeling.

Deze risico's zijn zowel intern als extern gedreven. Het uitbestedingsrisico vormt een zeer belangrijk aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer (aan TKP en Montae & Partners B.V.) als het vermogensbeheer (aan Columbia Threadneedle Investments en Caceis) zijn uitbesteed. Het bestuur stelt zich, onder meer door het beoordelen van jaarverslagen, op de hoogte van de (financiële) gezondheid van de

uitbestedingspartners, om zodoende tijdig te kunnen anticiperen op negatieve ontwikkelingen. Het pensioenfonds heeft met de uitbestedingspartners schriftelijke afspraken gemaakt over de opzegging en beëindigingsvoorwaarden, die een goede transitie naar een andere uitvoerder mogelijk maken.

Het bestuur kan afhankelijk van het (meerjarig) resultaat de kostenopslagen in premie en voorziening pensioenverplichtingen aanpassen. Om de werkelijke kosten te bewaken wordt jaarlijks een begroting opgesteld en vindt elk kwartaal een beoordeling plaats of de kosten binnen de begroting blijven. Afwijkingen van de begroting zijn slechts mogelijk indien onderbouwd en door het bestuur geaccordeerd. In de tussen het pensioenfonds en de externe uitvoerders gesloten overeenkomsten zijn afspraken opgenomen over tarieven, kosten en vergoedingen.

De productbepalingen liggen vast in het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement. Het bestuur bewaakt ontwikkelingen in wet- en regelgeving, die van invloed zijn op de reglementen. Relevante wijzigingen in wet- en regelgeving worden afgestemd met werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en de uitvoerders aan wie activiteiten zijn uitbesteed.

Per 31 december 2023 is het netto risico van productontwikkeling op het vlak van keuzebegeleiding nog niet op het geambieerde niveau. Om dat niveau te bereiken zijn plannen van aanpak opgesteld met bijbehorende door de externe dienstverleners in 2024 op te volgen acties.

Houdbaarheid strategie

Dit risico is nader onderverdeeld in concurrentie en reputatie.

Deze risico's zijn met name extern gedreven. Het pensioenfonds volgt ontwikkelingen in de nabije omgeving van het pensioenfonds op de voet. Dit betreft met name ontwikkelingen bij aangesloten werkgevers, media-aandacht voor pensioen in algemene zin en media-aandacht voor het pensioenfonds in het bijzonder. Het pensioenfonds bewaakt in hoeverre wordt voldaan aan het representativiteitscriterium. De beleggingsprestaties van het pensioenfonds worden jaarlijks getoetst met behulp van de Z-score en performancetoets. Het bestuur beheerst dit risico door een naar haar mening voorzichtig beleid te voeren en flexibel te reageren op ontwikkelingen.

Het pensioenfonds stelt eenmaal per drie jaar een communicatiebeleidsplan op. Vanuit het communicatiebeleidsplan wordt jaarlijks een voorstel voor een jaarplan met een begroting ontwikkeld dat door het bestuur wordt vastgesteld. Het bestuur informeert de aangesloten werkgevers, de deelnemers en de pensioengerechtigden via de website en het jaarverslag over het beleid.

Het pensioenfonds heeft bij haar beleggingsbeleid aandacht voor corporate governance en duurzaamheid. Bij het nemen van beleggingsbeslissingen wordt rekening gehouden met ongewenste elementen als wapenproductie, schending van mensenrechten en het bevorderen van strafbare of moreel verwerpelijke gedragingen. Het pensioenfonds onthoudt zich van transacties in dergelijke beleggingsfondsen en/of heeft CTI de opdracht gegeven de dialoog aan te gaan met dergelijke beleggingsfondsen.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Governance, gedrag, cultuur (GGC) en risicomanagement

Interne Governance

Dit risico is nader onderverdeeld in aansprakelijkheid, afdwingbaarheid contracten, naleving, personeel en wet- en regelgeving.

Deze risico's zijn zowel intern als extern gedreven. Het bestuur blijft op de hoogte van wijzigingen in wet- en regelgeving door het volgen van media, vakliteratuur en nieuwsbrieven op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer. Het pensioenfonds maakt bij de opstelling van alle voor het pensioenfonds relevante juridische documenten gebruik van de diensten van daarin gespecialiseerde partijen. Nieuwe producten, initiatieven, projecten worden voorafgegaan door een gedegen analyse van gerelateerde juridische risico's. Voor complexere zaken wordt altijd advies ingewonnen bij gerenommeerde externe juristen. Voorleggers bij bestuursbesluiten bevatten een paragraaf waarin wordt vastgelegd of het gevraagde besluit in overeenstemming is met het beleid van het pensioenfonds. Juridisch risico wordt, indien aanwezig en onderkend, in de bestuursnotities vermeld en wordt daardoor meegenomen in de afwegingen van het bestuur voorafgaand aan de besluitvorming. Het pensioenfonds ziet erop toe dat wijzigingen in relevante wet- en regelgeving door de externe uitvoerders voldoende worden vertaald naar en geïmplementeerd in interne processen en procedures. Voor de bestuursleden is een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.

In de contracten met externe uitvoerders zijn expliciet voorwaarden rondom aansprakelijkheid en wederzijdse verplichtingen rondom uitvoering en eventuele beëindiging vastgelegd. Het pensioenfonds beschikt over een verplichtstellingsbeschikking en wordt door het Ministerie van Justitie en Veiligheid geïnformeerd over afgegeven vergunningen. TKP voert namens het pensioenfonds het handhavingsbeleid uit. De afspraken hierover zijn vastgelegd in een overeenkomst. De verplichtingen van de werkgever zijn onderdeel van het uitvoeringsreglement.

Het bestuur heeft een geschiktheidsplan opgesteld. In het geschiktheidsplan wordt uiteengezet welke deskundigheden, competenties en professioneel gedrag van het bestuur worden verwacht en welke mogelijkheden daartoe worden aangereikt. (Nieuwe) bestuursleden volgen, indien noodzakelijk, een pensioenopleiding. Daarnaast heeft het bestuur minimaal eens per jaar een studiedag en is sprake van een zelfevaluatie door het bestuur.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Gedrag en cultuur

Dit risico is nader onderverdeeld in afhankelijkheid, belangenverstrengeling, cybercrime, externe fraude, fiscale fraude, integriteit uitbesteding en interne fraude.

Deze risico's zijn met name intern gedreven.

Integer handelen is binnen het pensioenfonds verankerd in de totale compliance structuur. Alle betrokkenen bij het pensioenfonds, zowel intern als extern, worden geacht te voldoen aan het geheel van interne en externe wet- en regelgeving, dat op het pensioenfonds van toepassing is. Het pensioenfonds brengt jaarlijks de hoofden nevenfuncties in kaart en nieuwe nevenfuncties moeten door betrokkenen gemeld worden. Bij het aangaan van contracten met derden wordt in kaart gebracht welke mogelijke tegenstrijdige belangen gepaard kunnen gaan met de opgegeven hoofd- en nevenfuncties. Bij het nemen van bestuursbesluiten wordt altijd in ogenschouw genomen of door het besluit mogelijk sprake is van benadeling van derden. Iedere vergadering toetst het bestuur of agendapunten worden besproken waarbij sprake kan zijn van belangenverstrengeling. Daarnaast worden iedere bestuursvergadering als apart agendapunt nevenfuncties/giften besproken. Elke betrokkene dient tweemaal per jaar digitaal te verklaren dat de gedragscode is nageleefd.

Contractueel is vastgelegd dat uitbestedingspartners zijn gehouden aan de uitbestedingsregels ingevolge de Pensioenwet, die van toepassing zijn op het pensioenfonds. De overeenkomsten bevatten aansprakelijkheidsbepalingen. Het pensioenfonds verlangt van haar uitbestedingspartners dat zij een gedragscode voert dan wel beleid heeft dat in de lijn is met haar eigen gedragscode; dit is onderdeel van de jaarlijkse evaluatie. Hierbij besteedt het pensioenfonds tevens aandacht aan beheerst beloningsbeleid, fraudebeleid en belangenverstrengeling bij deze uitbestedingspartners.

Uitbestedingspartners verstrekken periodieke rapportages inzake niet-financiële risico's, waarin aandacht is voor integriteitsrisico's. Het pensioenfonds ontvangt ieder kwartaal in control statements, compliance statements of soortgelijke rapportages van de uitbestedingspartners. Eventuele volmachten zijn contractueel vastgelegd.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Binnen de risicocategorie Gedrag en cultuur volgt het bestuur nadrukkelijk het risico van interne, externe en fiscale fraude. In 2023 is geen fraude geconstateerd. Het bestuur hanteert ter beheersing van frauderisico de volgende maatregelen:

- Het fonds hanteert bij alle bindende handelingen namens het fonds het vier-ogen-principe. In geval van ondertekening geldt een gezamenlijke tekenbevoegdheid.
- Het pensioenfonds heeft een gedragscode ingesteld voor het bestuur en al degenen die voor, namens of in opdracht van het pensioenfonds werken en alle door het bestuur aan te wijzen verbonden personen, ter voorkoming van conflicten tussen het belang van het pensioenfonds en de privébelangen van betrokkenen alsmede ter voorkoming van het gebruik van vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds voor privédoeleinden.
- Een externe compliance officer toetst twee keer per jaar of de gedragscode wordt nageleefd op basis van vragenlijsten. Hiervan wordt een rapport opgesteld.
- Het bestuur heeft een klokkenluidersregeling en een incidentenregeling ingesteld; alle functionarissen hebben de mogelijkheid te rapporteren aan de vertrouwenspersoon over onregelmatigheden, te weten gebeurtenissen van algemene, operationele of financiële aard die een ernstig gevaar vormen of kunnen vormen voor de beheerste en integere bedrijfsvoering van het fonds. De gedragscode, de klokkenluidersregeling en de incidentenregeling maken deel uit van het integriteitsbeleid dat door het fonds is vastgesteld. Tijdens de benoemingsprocedures wordt expliciet aandacht geschonken aan integriteitsaspecten. Onderdeel van de benoemingsprocedures is een toetsing van geschiktheid en betrouwbaarheid door DNB. Fiscale risico's die het gevolg zijn van fouten (zoals de BTW problematiek) worden in de jaarrekening vermeld onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen.
- Het fonds beschikt over een beloningsbeleid en het bestuur toetst tevens het beloningsbeleid bij de uitbestedingspartners. Tijdens de benoemingsprocedures wordt expliciet aandacht geschonken aan integriteitsaspecten. Onderdeel van de benoemingsprocedures is een toetsing van geschiktheid en betrouwbaarheid door DNB.
- Het fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid, waarin het proces rondom een nieuwe uitbesteding is vastgelegd alsmede de eisen die daarbij aan een uitvoerder worden gesteld.
- Betalingen worden getoetst aan vooraf gemaakte schriftelijke afspraken. Bij het ontbreken daarvan wordt navraag gedaan of daadwerkelijk opdracht gegeven is en vindt alsnog schriftelijke vastlegging plaats.
- In de overeenkomsten met de uitbestedingspartners is opgenomen dat zij aansprakelijk zijn voor schade als gevolg van onder andere fraude.
- Het bestuur toetst of uitbestedingspartners beschikken over een procuratieregeling en een (minimaal) 4 ogen principe hanteren.
- De werkgever is verplicht om alle werknemers die aan de pensioenregelingen deel moeten nemen bij het fonds aan te melden. Daarbij dient de werkgever ervoor zorg te dragen dat het fonds de beschikking krijgt over alle door het bestuur nodig geoordeelde gegevens. De werkgever dient ervoor te zorgen dat alle vereiste gegevens volledig, juist en tijdig worden verstrekt. De werkgever is aansprakelijk voor schade die het fonds lijdt als gevolg van het aanleveren van onvolledige, onjuiste of niet tijdige informatie door de werkgever.
- Het pensioenreglement bevat de informatieverplichtingen voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.
- Via SUAG worden maandelijks wijzigingen in arbeidsgeschiktheid gemeld en verwerkt.

De Sleutelfunctie Risicobeheer (SF RB) vervult een zelfstandige en onafhankelijke rol ten opzichte van het bestuur en monitort de risicobeheersing bij de uitvoering en bij het bestuur. De SF RB is verantwoordelijk voor de opzet en de inrichting van het risicobeheersysteem. De SF RB speelt een rol in het realiseren en verder uitbouwen van de ambitie van het bestuur ten aanzien van risicomanagement.

Het doel is een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is en zorgt voor een adequate organisatie van het integrale risicomanagement. De SF RB informeert het bestuur na afloop van een kwartaal over de actuele stand van zaken inzake het risicobeheer van het pensioenfonds. De risicorapportage omvat de belangrijkste strategische, tactische en operationele ontwikkelingen vanuit risicoperspectief en deze worden gerelateerd aan de betreffende risicohouding en risicobereidheid van het bestuur en beoordeeld door de SF RB. De beoordeling is gebaseerd op de besprekingen met de Uitvoerende Bestuursleden, onder andere, aan de hand van hun meest recente rapportages, de daarin benoemde onderliggende rapportages van uitbestedingspartners en de daarin genoemde bevindingen. Het is aan de Uitvoerende Bestuursleden om de risico's te identificeren en te beschrijven. De SF RB geeft onafhankelijk een risico-opinie bij bestuursbesluiten, die nieuw beleid of een wijziging van beleid inhouden.

Integriteit

Witwassen

Op het gebied van witwassen volgt het Bestuur de wet- en regelgeving en ziet erop toe dat de externe uitvoerders deze opvolgen. Per 31 december 2023 bevindt het netto risico zich binnen de door het Bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Terrorismedfinanciering

Op het gebied van terrorismedfinanciering volgt het Bestuur de wet- en regelgeving en ziet erop toe dat de externe uitvoerders deze opvolgen. Per 31 december 2023 bevindt het netto risico zich binnen de door het Bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Sancties

Op het gebied van sanctiewetgeving volgt het Bestuur de wet- en regelgeving en ziet erop toe dat de externe uitvoerders deze opvolgen. Per 31 december 2023 bevindt het netto risico zich binnen de door het Bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Corruptie

Verwezen wordt naar de beheersmaatregelen genoemd onder het risico Gedrag en cultuur. Per 31 december 2023 bevindt het netto risico zich binnen de door het Bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Maatschappelijke onbetamelijkheid

Het bestuur past een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB-beleid) toe. Dit beleid bestaat uit engagement, corporate governance en het uitsluiten van ondernemingen van het belegbaar universum. Het verantwoord beleggingsbeleid wordt vormgegeven binnen de geselecteerde beleggingsfondsen en de discretionaire mandaten. Bij de selectie en evaluatie van (externe) beheerders worden duurzaamheidscriteria door de fiduciair meegenomen. (Externe) beheerders moeten ESG-criteria in hun beleggingsbeslissingen meenemen bij (semi-) actieve strategieën. Tot slot wordt van (externe) (semi-) actieve portefeuillebeheerders verwacht dat zij MVB-beleid handhaven en naleven en hierover in hun rapportage verantwoording afleggen.

Het pensioenfonds rapporteert over MVB in het jaarverslag, via de website en schenkt er aandacht aan in de nieuwsbrieven.

Per 31 december 2023 bevindt het netto risico zich binnen de door het Bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Prudentiële risico's

Kredietrisico

Dit risico is nader onderverdeeld in default probability en loss given default. Deze risico's zijn met name extern gedreven. Het pensioenfonds let scherp op kredietwaardigheid en liquiditeit en stuurt op creditratings. Met betrekking tot onderpand zijn duidelijke afspraken gemaakt en vindt spreiding over meerdere tegenpartijen plaats. Monitoring van het tegenpartijrisico geschiedt dagelijks en de fiduciër heeft de verplichting afwijkende zaken te rapporteren aan het pensioenfonds. Op kwartaalbasis wordt een rapportage geleverd met posities per tegenpartij. Het pensioenfonds heeft kennisgenomen van en maakt gebruik van het beleid van de fiduciër op dit punt. Het pensioenfonds maakt gebruik van central clearing, waarbij het tegenpartijrisico door het Clearing House wordt gedragen. Beheer van liquide middelen vindt op dag basis plaats. Per kwartaal wordt hierover gerapporteerd. Caceis treedt als de tegenpartij op voor het uitlenen van effecten. Hiertoe zijn specifieke afspraken gemaakt over de kwaliteit en de spreiding van het onderpand. Naast rapportages van Caceis zelf zorgt het pensioenfonds op reguliere basis voor controle op die afspraken.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Marktrisico

Dit risico is nader onderverdeeld in prijsvolatiliteit, marktliquiditeit en concentratie en correlatie. Deze risico's zijn met name extern gedreven.

Het pensioenfonds kiest voor spreiding in de beleggingsportefeuille qua risicoprofiel van de achterliggende beleggingen in relatie tot de verplichtingen van het pensioenfonds. Beleggen in risicovollere producten wordt bewust gedaan in de veronderstelling dat daar een hoger rendement tegenover staat.

Keuzes met betrekking tot de asset allocatie worden gemaakt op basis van een ALM-studie. Er wordt voor elk jaar een beleggingsplan vastgesteld. Voor bestaande categorieën wordt ten minste één keer per drie jaar een investment case behandeld. Eventuele opname van nieuwe categorieën gebeurt eveneens middels een investment case. Opname van een nieuwe beleggingscategorie en herziening of beëindiging van bestaande categorieën worden door het bestuur besloten. Hierbij geldt het principe "discretionair waar het kan" (ook gelet op transparantie) waarbij kosten en proportionaliteit worden meegewogen.

Compliance-statements bevatten een overzicht met eventuele overtredingen op mandaten en/of beleggingsrichtlijnen door de vermogensbeheerders zelf. Daarnaast vindt controle van de beleggingsrichtlijnen plaats door de onafhankelijke beleggingsadministrateur Caceis. Columbia Threadneedle Investments rapporteert per kwartaal de risico-inschattingen aangaande balansrisico, allocatierisico en concentratierisico. Daarnaast rapporteert Columbia Threadneedle Investments per kwartaal over de wijze van uitvoering van de mandaten door de onderliggende managers. Afspraken over spreiding in sectoren en geografische gebieden zijn vastgelegd in de mandaten en worden op maandbasis getoetst door Caceis. Derivaten mogen gebruikt worden om op efficiënte wijze een marktpositie in te nemen of af te dekken, maar niet om te speculeren. Het pensioenfonds maakt gebruik van central clearing. Om te allen tijde te kunnen voldoen aan hieruit volgende onderpand verplichting is een kredietfaciliteit bij de bewaarder ingericht. Beheer van liquide middelen vindt op dag basis plaats. Per kwartaal wordt hierover gerapporteerd.

In het kader van het prudent person beginsel zorgt het bestuur op advies van de portefeuille balansmanagement voor een beheerste blootstelling aan minder liquide producten. In de jaarlijkse toetsing wordt hieraan door de certificerend actuaire aandacht besteed.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Renterisico

Het matchingrisico is nader onderverdeeld in rente-, valuta- en inflatierisico. Deze risico's zijn met name extern gedreven.

Het strategisch afdekkingsbeleid ten aanzien van de nominale verplichtingen is afhankelijk van de rente. Het afdekkingsbeleid wordt periodiek getoetst aan de hand van een ALM-studie. Het pensioenfonds kiest bewust om een gedeelte van het renterisico, mede gelet op de samenstelling van het deelnemersbestand, niet af te dekken om herstelcapaciteit te behouden. De rente-overlay wordt uitgevoerd door middel van rentederivaten, hoofdzakelijk renteswaps, staatsobligaties en bedrijfsobligaties. Via maand- en kwartaalrapportages wordt door de vermogensbeheerder verantwoording afgelegd over de rentehedge. Aan de orde komen onder meer: hedgeratio, de rentegevoeligheid van de totale verplichtingen, de hedge per bucket en het ex post hedge percentage.

Het valutarisico wordt afgedekt door de exposure naar vreemde valuta van een aantal beleggingscategorieën af te dekken met vooraf vastgelegde afdekkingspercentages. Voor het afdekken van valuta exposure kan gebruik worden gemaakt van instrumenten met een maximale looptijd van 2 jaar: spot-transacties en forwards. Per kwartaal vindt rapportage door de vermogensbeheerder plaats over hedgeratio en norm.

De beleggingsportefeuille bevat categorieën waarbij bewust wordt gestreefd naar het beperken van het inflatierisico. Het pensioenfonds belegt daarnaast gedeeltelijk in risicovolle beleggingen mede vanuit inflatiematching oogpunt. Het inflatierisico ligt voor een belangrijk deel bij de pensioengerechtigden, gewezen deelnemers en deelnemers via het voorwaardelijke toeslagbeleid van het pensioenfonds. Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenaanspraken en pensioenrechten worden aangepast.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Operationeel risico

Dit risico is nader onderverdeeld in (pre)acceptatie/transactie, informatie, IT-beschikbaarheid bestuur en uitbesteding, IT-integriteit bestuur en uitbesteding, IT-vertrouwelijkheid bestuur en uitbesteding, IT-aanpasbaarheid uitbesteding en kwaliteit uitbesteding en verplichtstelling.

Deze risico's zijn zowel intern als extern gedreven.

De tekenbevoegdheden van het pensioenfonds zijn vastgelegd middels inschrijving bij de Kamer van Koophandel. In de tussen het pensioenfonds en de externe uitvoerders gesloten overeenkomsten zijn afspraken opgenomen over betalingsverkeer en volmachten.

Het bestuur kan haar bevoegdheden delegeren aan één of meer door het bestuur al dan niet uit zijn midden aangewezen portefeuilles, adviseurs of uitbestedingspartners. Deze gedelegeerde bevoegdheden worden echter uitgeoefend onder toezicht en verantwoordelijkheid van het bestuur. De commissie, adviseur of uitbestedingspartner legt voor de uitoefening van haar taken verantwoording af aan het voltallige bestuur. Dit gebeurt aan de hand van de notulen van een commissievergadering en notities dan wel presentaties met adviezen voor het bestuur.

Het pensioenfonds maakt gebruik van een eigen bestuurlijke IT-omgeving. Bij de inkoop van de dienstverlening is een cloud computing risicoanalyse uitgevoerd. De geïdentificeerde risico's bevinden zich, nadat op onderdelen aanvullende mitigerende maatregelen zijn genomen, binnen de tolerantiegrenzen van het pensioenfonds. Leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de auditcommissie zijn verplicht gebruik te maken van de bestuurlijke IT-omgeving. Het pensioenfonds beschikt over een IT-beleid waarin is vastgelegd hoe bestuurs(orgaan)leden dienen om te gaan met IT-middelen die zij ten behoeve van de uitoefening van hun functie bij het pensioenfonds gebruiken. Daarnaast beschikt het pensioenfonds over een datakwaliteitbeleid en monitort de functionaris gegevensbescherming de naleving van privacywetgeving, waaronder de opvolging van datalekken.

Het uitbestedingsrisico vormt een zeer belangrijk aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer (aan TKP en Montae & Partners B.V.) als het vermogensbeheer (aan Columbia Threadneedle Investments en Caceis) zijn uitbesteed. Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsbeleid inclusief selectie- en evaluatieproces opgesteld en heeft commissies ingesteld die onder meer belast zijn met de voorbereiding van selectie- en evaluatietrajecten. De selectie van externe uitvoerders vindt plaats op basis van eisen gesteld door DNB en criteria geformuleerd door het pensioenfonds zelf. De criteria van het pensioenfonds hangen samen met beschikbare deskundigheid, de cultuur van de organisatie, schaalvoordelen en flexibiliteit. Het pensioenfonds legt de selectie en evaluatie van externe uitvoerders vast.

Contractueel is vastgelegd dat uitbestedingspartners zijn gehouden aan de uitbestedingsregels ingevolge de Pensioenwet, die van toepassing zijn op het pensioenfonds. Het pensioenfonds toetst de externe uitvoerders op hun beheersmaatregelen op het gebied van kwaliteit en IT (beschikbaarheid, (data)integriteit, vertrouwelijkheid en aanpasbaarheid), onder andere via jaarlijkse ISAE- of soortgelijke rapporten. Tenminste jaarlijks voert (een delegatie uit) het bestuur evaluatiegesprekken met de externe partijen. Er wordt gewerkt met een Service Level Agreement (SLA) en periodieke rapportages over de in de SLA vastgelegde afspraken. Het pensioenfonds beschikt verder over een IT-beleid, waarin de eisen die door het pensioenfonds aan uitbestedingspartners worden gesteld zijn vastgelegd. Het pensioenfonds heeft haar eigen beschikbaarheids-, (data)integriteits- en vertrouwelijkheidseisen vastgesteld. Uitbestedingspartners hebben een meldplicht ten aanzien van incidenten en rapporteren over de uitkomsten van doorlopen testen (bijvoorbeeld penetratie, patch en uitwijk). Het pensioenfonds heeft verwerkersovereenkomsten met de uitbestedingspartners.

Het pensioenfonds kent een verplicht gestelde pensioenregeling voor werkgevers en hun werknemers als omschreven in de verplichtstelling.

Het pensioenfonds voert de door werkgevers en werknemers overeengekomen pensioenregeling uit.

Per 31 december 2023 is het netto risico van IT: BIVA bij TKP nog niet op het geambieerde niveau. Om dat niveau te bereiken monitort het pensioenfonds in 2024 de risicobeheersing door TKP op de transitie Plexus (inclusief standaardisatie handmatige aanpassingen) en de risicobeheersing door TKP op de transitie AWS.

Liquiditeitsrisico

Het fonds zorgt voor afdoende liquiditeit van de portefeuille als geheel. Het bestuur heeft inzicht in de verwachte liquiditeitsbehoefte, zowel voor wat betreft de pensioenverplichtingen als voor wat betreft de beleggingsverplichtingen. De hoeveelheid beleggingen in illiquide beleggingscategorieën is tot een prudent niveau beperkt.

In het kader van central clearing wordt op dagbasis de benodigde cash voor derivaten gemonitord en worden de derivatenposities dagelijks direct afgerekend. In de kwartaalrapportage is een liquiditeitstoets in stress per ultimo kwartaal opgenomen.

Per 31 december 2023 bevinden alle nettorisico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Verzekeringstechnisch risico

Dit risico is nader onderverdeeld in sterfte-, arbeidsongeschiktheids- en concentratie- & correlatierisico. Deze risico's zijn met name extern gedreven.

De belangrijkste risico's voor het pensioenfonds zijn de levensverwachting en arbeidsongeschiktheid. Wanneer ontwikkelingen op deze gebieden de noodzaak geven tot aanpassing van de grondslagen zal het pensioenfonds hiertoe direct overgaan. De adviserend actuaris ondersteunt bij de vaststelling van de actuariële grondslagen. Jaarlijks doet de waarmede actuaris verslag via een certificeringsrapport over de financiële positie van het pensioenfonds. Het actuariële rapport wordt opgesteld door TKP Pensioen. Op basis hiervan monitort het bestuur het verzekeringstechnisch risico.

Per 31 december 2023 bevinden alle netto risico's zich binnen de door het bestuur vastgestelde risicotolerantie.

Kapitaal

Kapitaalpositie

De periodieke rapportages vanuit de verschillende uitbestedingspartners waarin de kapitaalpositie van het pensioenfonds en risico's die de kapitaalpositie bedreigen zijn opgenomen, worden beoordeeld door de Uitvoerende Bestuursleden. De belangrijkste bevindingen worden besproken binnen de portefeuilles en het bestuur.

6.1 Marktontwikkelingen

Economische ontwikkelingen

2023 begon met enig groei-optimisme, gestimuleerd door de sterke arbeidsmarkt in de VS, dalende gasprijzen in Europa en de heropening van de economie in China. Dat optimisme werd echter aan het einde van het eerste kwartaal getemperd door problemen in de banksector (o.a. het faillissement van SVB en de neergang van Credit Suisse). In de daaropvolgende kwartalen nam het economisch momentum iets af, zoals weergegeven door de 'Purchasing Manager Indices (PMIs)'. Vooral de gepubliceerde macrocijfers in de eurozone en China stelden teleur ten opzichte van verwachtingen, terwijl de cijfers in de VS de consensus gemiddeld bleven overtreffen. Bovendien bleef de toestand van de economie onzeker met zowel positieve signalen (sterke arbeidsmarkt, herstel consumentenvertrouwen) als negatieve krachten (hoge rente, huizenmarkt en verslechterende overheidsfinanciën).

Na een piek in 2022 daalde de inflatie in 2023 aanzienlijk, zowel in de eurozone als in de VS. De 'headline' inflatie in de eurozone daalde op jaarbasis van 9,2% in december 2022 naar 2,9% in december 2023. In de VS daalde de inflatie van 6,5% in december 2022 naar 3,1% in november 2023. Dit kwam door lagere energieprijzen en basiseffecten. De kerninflatie daalde ook in zowel de eurozone als in de VS, maar in mindere mate tot respectievelijk 3,4% en 4,0%. Het risico van 2^e-orde inflatie-effecten via hogere huren en lonen is nog steeds aanwezig.

Zowel de Fed als de ECB bleven aanvankelijk agressief verkrappen in 2023. In de loop van het jaar namen het tempo en de omvang van de verhogingen echter af en in het derde kwartaal bereikten beide centrale banken het einde van de verkrappingscyclus. De Fed-rente bedraagt 5,25%-5,50% (1%-punt hoger dan aan het begin van het jaar) en de ECB-rente bedraagt 4,5% (2%-punt hoger dan aan het begin van het jaar). In de rest van 2023 ging de discussie over hoeveel de rente in 2024 weer zal worden verlaagd. Dit werd gevoed door een dalende inflatie, pessimisme over de groei en "dovish" uitspraken van centrale bankiers.

Financiële markten

Ondanks monetaire verkrapping, tijdelijke onrust in maart door het omvallen van verschillende banken, problemen met het Amerikaanse schuldenplafond, een aanhoudende oorlog in Oekraïne, de oorlog in Gaza/Israël en geopolitieke spanningen, boekten de aandelenkoersen in 2023 per saldo een indrukwekkende rally, vooral in de ontwikkelde markten. De belangrijkste verklaringen zijn de sterker dan verwachte daling van de inflatie, een veranderde kijk op het toekomstige monetaire beleid en optimisme over 'Artificial Intelligence (AI)'. De MSCI World Index steeg maar liefst 21% in lokale termen. De MSCI 'Information Technology' was de best presterende sector. De MSCI Emerging Markets Index steeg met 7% in lokale termen.

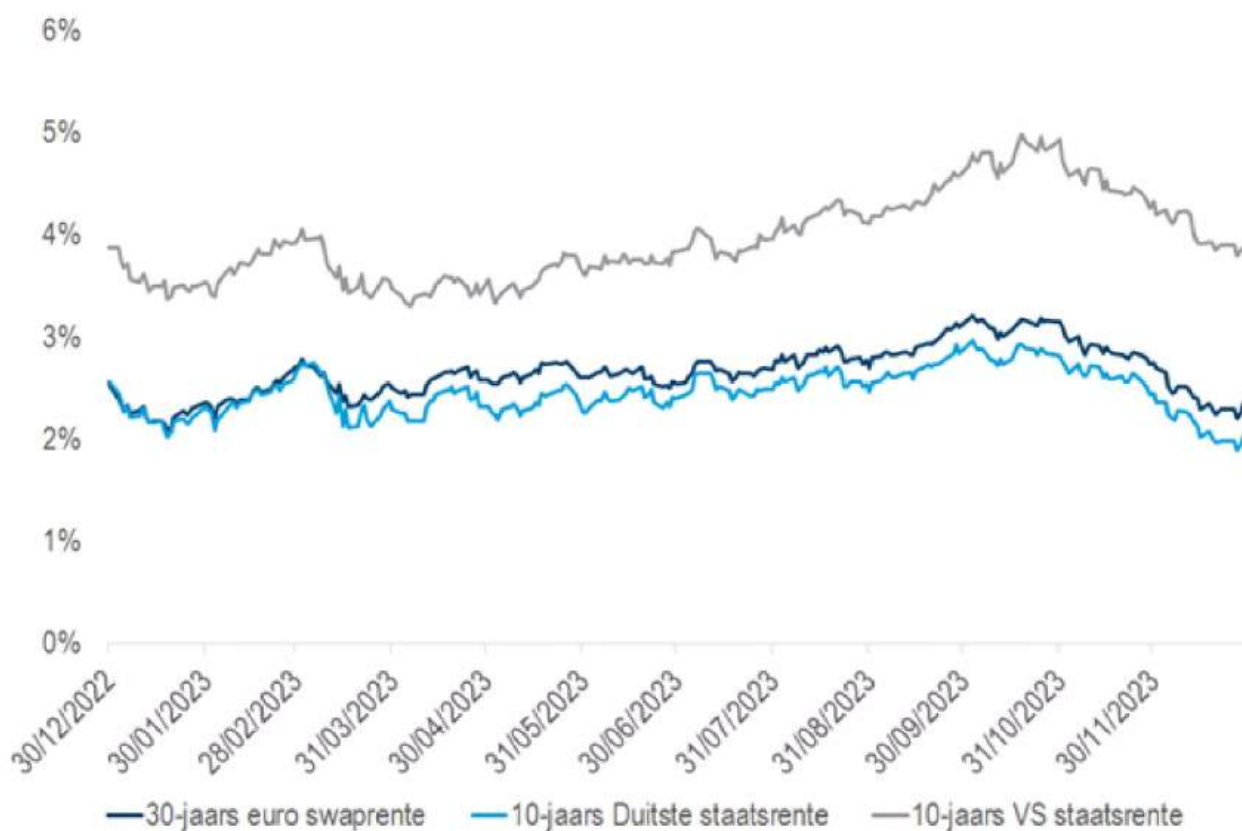
Gedurende het grootste deel van het jaar lieten rentes een stijging zien, gedreven door een strikter monetair beleid. Deze trend kwam in de laatste paar maanden tot stilstand, toen een lagere inflatie en 'dovish' uitspraken van ECB- en Fed-leden ervoor zorgden dat de markten een veel soepeler monetair beleid gingen inprijzen voor 2024. Als gevolg hiervan eindigde de 30-jaars euro swaprente 2023 lager (2,34%) dan aan het begin (2,53%).

De nominale 30-jaars swaprente is samengesteld uit een 30-jaars reële swaprentecomponent (-0,10%) en een 30-jaars inflatieswaprentecomponent (2,44%).

Aandelenmarkten 2023

Renteontwikkeling 2023

De beleggingsportefeuille

6.2 De beleggingsportefeuille

De totale beleggingsportefeuille van het pensioenfonds kwam eind 2023 uit op een vermogen van €2,117 miljard wat een stijging is van bijna €200 miljoen ten opzichte van ultimo 2022. Dit is vooral te verklaren door de gestegen aandelen markten en de gedaalde rentes.

De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds bestaat uit een matchportefeuille (met als doel het verminderen van het (rente)risico versus de verplichtingen en daarnaast het betalen van een deel van de verplichtingen) en een returnportefeuille (met als doel het betalen van een deel van de verplichtingen, en daarnaast het genereren van extra rendement ten behoeve van herstel van de dekkingsgraad, het creëren van goede indexatie kansen en het betaalbaar houden van de regeling).

De liquide returnportefeuille behaalde in 2023 een positief rendement. Dit werd vooral veroorzaakt door de stijgende aandelenkoersen. Ook de vastrentende waarde beleggingen lieten een positief rendement zien door de gedaalde rente. Zo begon de 30-jaars euro swaprente in 2023 op 2,53% en daalde naar 2,34%. De illiquide portefeuille lieten een daling zien vanwege herwaarderingseffecten.

Het rentebeleid van het pensioenfonds is in 2023 ongewijzigd gebleven. De renteafdekking is blijven staan op 60%.

De tabel toont de beleggingen eind 2023 in procenten:

De tabel toont de beleggingen eind 2023 in procenten en in euro's (x € 1.000):

CATEGORIE	Belegd Vermogen (%) 31-12-2023	Belegd Vermogen (* € 1.000) 31-12-2023
Returnportefeuille	62,01%	1.313.071
Matchingportefeuille	37,99%	804.314
Totaal Portefeuille	100,00%	2.117.385
Liquide return portefeuille		
Vastrentende waarden	30,69%	267.725
Beursgenoteerd vastgoed	2,76%	24.089
Aandelen	65,75%	573.554
Grondstoffen	0,00%	0
Liquiditeiten	0,80%	6.980
<i>Totaal Liquide returnportefeuille</i>	<i>100,00%</i>	<i>872.348</i>
Illiquide return portefeuille		
Particuliere hypotheke	33,55%	147.845
Zakelijke hypotheke	0,00%	0
Privaat vastgoed PGGM	40,61%	178.991
Privaat vastgoed SAREF	0,00%	0
Infrastructuur	25,72%	113.365
Valuta overlay	0,12%	522
<i>Totaal Illiquide returnportefeuille</i>	<i>100,00%</i>	<i>440.723</i>
<i>Totaal Returnportefeuille</i>		1.313.071
Matching Portefeuille		
Euro staatsobligaties	49,05%	394.545
Euro bedrijfsobligaties	38,75%	311.675
Rente swaps	-18,79%	-151.142
Liquiditeiten	30,99%	249.236
<i>Totale matching portefeuille</i>	100,00%	804.314

Aanpassingen in de beleggingsportefeuille

De belangrijkste wijzigingen die gedurende 2023 in de portefeuille van het pensioenfonds hebben plaatsgevonden, zijn:

- Het gebruik van klimaatindices voor de beleggingscategorieën Ontwikkelde Markten aandelen, Opkomende Markten aandelen en bedrijfsobligaties
- Het wijzigen van de beleggingsvehikels voor Opkomende markten aandelen en Staatsobligaties opkomende landen

Rendementen van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille van het pensioenfonds wordt afgezet tegen een benchmark. Dit gebeurt om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille in 2023 was 7,26%. De benchmark was 9,50%. Dit betekent dat het pensioenfonds een 'underperformance' had van 2,05%. Na beheerkosten (17bp) wordt de underperformance van het pensioenfonds nog iets groter. In de tabel hieronder staan de rendementen (voor aftrek van management fee, maar na aftrek van de transactiekosten) per categorie en van de totale portefeuille in 2023.

De totale beleggingsportefeuille van het BPF-PB haalde in 2023 een positief rendement van 7,26%. Dit rendement werd vooral door de vastrentende waarden (incl de Match portefeuille) en de aandelenportefeuilles gerealiseerd. De illiquide assets lieten een negatief rendement zien vanwege diverse herwaarderingen.

BPF-PB zet het rendement van de portefeuille af tegen een meetlat. Zo'n meetlat heet een benchmark. Dit gebeurt om de resultaten goed te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille in 2020 was 7,26% en het rendement van de benchmark 9,50%. Dit betekent dat BPF-PB een 'underperformance' had van

2,05%. Het BPF-PB heeft dus minder rendement gehaald dan de benchmark.

De relatieve performance van de liquide assets laten over het algemeen een outperformance zien, wat opvalt is de underperformance van aandelen opkomende markten. Vorig jaar stond hier een outperformance van 4,4% en nu een underperformance van 3,25%. Is dit vooral te verklaren door een verschillende benchmark die het beleggingsfonds en BPF-PB hanteert.

De underperformance op totaal niveau wordt vooral verklaard door de illiquide assets. Deze laten een underperformance zien vanwege de herwaarderingen die hebben plaatsgevonden, door de negatieve markten in 2023. Bij het Vastgoed van SAREF is nu ook de laatste belegging afgewikkeld en is de portefeuille nu leeg.

Liquide Returnportefeuille	Year to Date		
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Aandelen			
Ontwikkelde Markten	20,02%	19,25%	0,65%
Opkomende Markten	2,23%	5,66%	-0,33%
Obligaties			
Opkomende Markten Lokale valuta	9,26%	8,81%	0,41%
High Yield	9,61%	9,57%	0,04%
Illiquide Returnportefeuille	Year to Date		
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Infrastructuur	-3,45%	4,28%	-7,42%
Privaat Vastgoed PGGM	-10,26%	3,70%	-13,45%
Privaat Vastgoed SAREF	-48,10%	-4,06%	-45,91%
Particuliere hypotheke	2,26%	7,19%	-4,60%
Valuta Overlay*	1,06%	1,30%	-0,24%
Matchportefeuille	Year to Date		
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Euro staatobligaties	8,63%	8,64%	0,00%
Euro Bedrijfsobligaties	8,18%	8,26%	-0,07%
Rente swaps & liquiditeiten*	-4,12%	-4,13%	0,00%
Totaal Portefeuille	Year to Date		
	Portefeuille Return	Index Return	Relatief
Totaal Portefeuille	7,26%	9,50%	-2,05%

* Contributie-effect

Z-score 2023 van de beleggingsportefeuille

De z-score wordt ieder jaar berekend. Deze score laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark. Een positief getal betekent dat de beleggingen van het pensioenfonds het beter deden dan de markt. Een negatief getal betekent dat de beleggingen van het pensioenfonds het slechter deden dan de markt. Bij de berekening worden de kosten meegenomen. Daarnaast wordt een performancetoets gedaan. Deze toets berekent de z-scores over een periode van vijf jaar. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 staat dat vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds mogelijk is als de performancetoets lager is dan 0%.

De z-score voor 2023 is -1,43%. De performancetoets is 0.29% waarmee het pensioenfonds boven de toegestane norm zit, wat wil zeggen dat op basis van de performancetoets er geen vrijstelling van de verplichte deelname aan het pensioenfonds mogelijk is.

6.3 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Inleiding

2023 was een uitdagend jaar voor verantwoord beleggen, grotendeels dankzij renteverhogingen en stijgende olieprijsen. Ook zagen we in de Verenigde Staten groeiende oppositie – zowel politiek als in de publieke opinie – tegen verantwoord beleggen.

Tegelijkertijd zijn inzicht in milieu-, sociale en governance factoren (ESG) meer dan ooit essentieel voor risicobeoordelingen en risicobeheersing. Neem klimaatverandering: wetenschappers verwachten dat 2023 het warmste jaar ooit zal worden. Extreme hittegolven, dodelijke bosbranden en verwoestende overstromingen herinnerden ons eraan dat het steeds duidelijker wordt om fysieke klimaatrisico's en -kansen mee te nemen in de beleggingsbeslissingen. Er zijn gelukkig ook positieve ontwikkelingen. In bijna alle landen op het noordelijk halfrond daalden de broeikasgasemissies per hoofd van de bevolking, ook in China, waar de emissies in 2024 waarschijnlijk verder zullen dalen als gevolg van de enorme investeringen in koolstofarme energie. De VS zitten ook op een neerwaarts pad, met als belangrijke factoren de sterke afname van elektriciteitsopwekking met kolen en verbeteringen in energie-efficiëntie.

De natuur is ondertussen de basis van de wereldeconomie, maar gaat snel achteruit door ontbossing en vervuiling. Zowel ondernemingen als beleggers moeten hun afhankelijkheid van en invloed op de natuur beter begrijpen en leren hoe ze het beste rekening kunnen houden met natuur gerelateerde risico's en kansen, bijvoorbeeld water. Door de groeiende vraag, klimaatverandering en vervuiling neemt de druk op waterbronnen toe, wat risico's met zich meebrengt voor bedrijven en de maatschappij.

Op sociaal gebied blijven mensenrechten in de toeleveringsketen belangrijk en zullen we ons blijven richten op het bevorderen van een meer systematische aanpak voor het identificeren en beheren van risico's door bedrijven. Menselijk kapitaal is een belangrijk bedrijfsmiddel, waarmee zorgvuldig moet worden omgesprongen.

Tot slot blijft corporate governance van fundamenteel belang voor goed geleide ondernemingen en effectief risicotoezicht. Diversiteit van de raad van bestuur is daarbij cruciaal en we sturen dan ook aan op een passende mix van vaardigheden, achtergronden en expertise.

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

De SFDR heeft als doel om de informatieverstopping over duurzame beleggingen binnen de financiële sector te verbeteren. Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van de ontwikkelingen op het MVB-beleidsvlak gedurende 2022 besloten om per 1 januari 2023 de pensioenregeling als een artikel 8-pensioenregeling te classificeren in het kader van SFDR. Ook is per die datum gekozen voor een "opt in" aangaande artikel 4 SFDR. Concreet betekent dit dat het pensioenfonds uiterlijk per 1 juli 2024 zal rapporteren over de impact van het beleggingsbeleid op duurzaamheidsfactoren. Ook verstrekt het pensioenfonds uiterlijk per 1 juli 2024 een periodieke artikel 8-rapportage. Deze is als bijlage toegevoegd aan dit jaarverslag.

Engagement, stemmen, uitsluitingen in 2023

Het engagementprogramma speelt een belangrijke rol in de uitwerking van ons streven naar lange termijn waarde creatie door ondernemingen aan te moedigen om in situaties waar duurzaamheidsproblemen zijn gesignaleerd, verbeteringen door te voeren in beleid, toezicht en praktijk. Het is een belangrijk instrument waarmee ESG due diligence wordt vormgegeven: identificatie, beoordeling en mitigatie van duurzaamheidsrisico's van de portefeuille op maatschappij en milieu én van duurzaamheidsrisico's die mogelijk een materiële impact hebben op de beleggingsportefeuille.

Identificatie en beoordeling van materiële daadwerkelijke en potentiële negatieve impacts is het startpunt van het engagementprogramma waarmee Columbia Threadneedle Investment namens het pensioenfonds invulling geeft aan het mitigatieproces. Mitigatie vindt plaats binnen vier werkstromen van het engagementprogramma:

Ondernemingen met prioriteit
Intensieve en frequente dialoog met ondernemingen met hoge risico's

Thema-engagement op specifieke projecten

Reactieve engagement
Snelle actie op controverses en schendingen

Het programma voor **ondernemingen met prioriteit** richt zich op potentiële negatieve impact en strategische ESG-risico's. Jaarlijks worden ondernemingen geselecteerd die als risicovol worden beoordeeld en die een groot gewicht hebben in de portefeuille. Startpunt is een beoordeling van prestaties van ondernemingen op belangrijke duurzaamheidsthema's zoals CO₂-uitstoot, arbeidsomstandigheden en corruptie. Daarnaast richt de analyse zich op kernpunten van corporate governance, zoals onafhankelijkheid van bestuur en belangen van minderheidsaandeelhouders. Vervolgens worden de prestaties en strategie van ondernemingen kwalitatief beoordeeld, onder andere op basis van engagementervaring uit het verleden. Daarbij wordt beoordeeld of engagement succesvol kan zijn en of engagement de juiste mitigatiestrategie is. Met de geselecteerde ondernemingen wordt een intensieve dialoog gevoerd op strategisch niveau.

In 2023 zijn 10 **engagementprojecten** uitgevoerd, verdeeld over vijf hoofdthema's klimaatverandering, milieuzorg, arbeidsomstandigheden, mensenrechten en corporate governance. Naast ESG-risico's op het niveau van ondernemingen, worden ieder jaar ESG-thema's, trends en risico's geïdentificeerd die van invloed zijn op groepen ondernemingen, bijvoorbeeld binnen sectoren of regio's. Deze thema's worden uitgewerkt in projecten die ter stemming worden voorgelegd aan klanten. Ook dit jaar heeft het pensioenfonds zijn stem gebruikt om invloed uit te oefenen op de projectkeuze.

Het **reactief engagement** programma richt zich op het mitigeren van daadwerkelijke negatieve impacts van ondernemingen op maatschappij en milieu. Ieder kwartaal worden schendingen van de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de Global Compact van de Verenigde Naties door ondernemingen in portefeuille beoordeeld door Columbia Threadneedle, mede op basis van onderzoek door gespecialiseerde dataleveranciers. Daarbij wordt geprioriteerd naar ernst van de schending (wat wordt bepaald door heftigheid, schaal en onomkeerbaarheid van de impact) en de reactie van de onderneming op de schending. Engagement met geselecteerde ondernemingen richt zich op het beëindigen van de schending, aanpak van de negatieve effecten door herstel en/of verhaal en het voorkomen van schade in de toekomst.

In 2023 was de **specifieke strategie** Net Zero. Binnen het klimaatprogramma is in 2023 wederom ingezet op 'net zero'-toezeggingen van bedrijven en het ontwikkelen van strategieën om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te worden. Van bedrijven wordt verwacht dat zij tussendoelen formuleren voor het verminderen van hun CO₂-emissies die voldoende ambitieus zijn. Ook dringen we aan op het ontwikkelen van een concrete strategie, op het lobbyen voor passend klimaatbeleid en op het ontwikkelen van de juiste governance structuur. Het doel van dit langlopende strategische programma is bijdragen aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs en invulling geven aan toezeggingen om als belegger klimaatneutraal te worden. Met name bedrijven in de mijnbouw en de nutssector zijn aangesproken.

In 2023 zijn 366 ondernemingen in 34 landen aangesproken, hierbij hebben wij **599 engagements** meegevoerd en dit heeft 115 keer aantoonbaar resultaat opgeleverd en wel op de volgende onderwerpen:

Aangesproken ondernemingen naar onderwerp *

Behaalde milestones naar onderwerp

* Bedrijven kunnen op meerdere beleidspunten zijn aangesproken.

Bron: Columbia Threadneedle, BPF BP Annual 2023 ROAR rapport

*bedrijven kunnen op meerdere beleidspunten zijn aangesproken.

Wij beoordelen de engagement activiteiten en -resultaten ook naar bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. In 2023 zijn de grootste bijdragen behaald SDG 13 – klimaatverandering, SDG 12 - duurzame consumptie en productie, SDG 8 – fatsoenlijk werk en SDG 5 – diversiteit.

Voorbeeld van engagement (Klimaatverandering):

Klimaatverandering: Uitfaseren van kolen (SDG 7, 9, 13)

In 2023 is engagement gevoerd met energiebedrijven en mijnbouwbedrijven over uitfasering van thermische kolen.

In veel ontwikkelde markten werd het jaar gekenmerkt door een voortzetting van de daling in het verbruik en de productie van thermische kolen, na een kleine opleving in de productie van kolengestookte elektriciteitscentrales in 2022 als gevolg van bezorgdheid over de energiezekerheid door de Russische invasie van Oekraïne.

Verschillende landen hebben dit jaar datum sluiting van kolencentrales naar voren gehaald, zoals Spanje: van 2030 naar 2025. Tijdens COP28 sloten de VS en acht andere landen zich aan bij de Powering Past Coal Alliance en zegden toe kolencentrales zonder mogelijkheid voor het afvangen van CO2 niet meer te bouwen en uit te faseren.

We hebben met verschillende Europese en Amerikaanse nutsbedrijven gesproken over de voortgang van de uitfasering van kolencentrales, waarbij we opriepen tot meer openheid over hun plannen voor het einde van de levensduur.

In de loop van het jaar hebben we bijvoorbeeld zeven keer contact gehad met RWE, een van de grootste Europese elektriciteitsbedrijven. Het bedrijf heeft de uitfaseringsdatum voor de opwekking van thermische kolen vervroegd naar 2030. Met de plannen om hun drie bestaande bruinkoolmijnen te sluiten, was de 'just transition' een belangrijk onderwerp van de gesprekken en het was positief om te zien dat ze overeenkomsten hebben gesloten met de lokale overheden en vakbonden over vervroegde uittreding en omscholing van werknemers.

We zijn ook in gesprek geweest met verschillende Aziatische bedrijven, die nog steeds nieuwe kolencentrales in gebruik nemen. Omdat de gemiddelde leeftijd van de centrales onder de 15 jaar ligt, zijn de gesprekken met deze bedrijven meer gericht op hun plannen om deze centrales aan te passen met afvang en opslag van CO2, of om bij te stoken met ammoniak of biomassa.

Voorbeeld van engagement (mensenrechten)

Mensenrechten due diligence (SDG 8, 12)

In 2022 zijn we gestart met dit project, waarbij we ons in eerste instantie richtten op bedrijven uit zowel ontwikkelde als opkomende markten in de sectoren mijnbouw, auto's, ICT, supermarkten, landbouw en kleding. We richtten ons daarbij op de bedrijven die het laagst scoren op de due diligence-indicator voor mensenrechten van de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) van de World Benchmarking Alliance.

Over het geheel genomen constateert de benchmark vooruitgang op het gebied van risicobeheer met betrekking tot mensenrechten, aangezien het aantal bedrijven met de laagste score op belangrijke mensenrechtenindicatoren is gedaald sinds de start van de benchmark in 2017. Toch zijn er duidelijke verschillen in progressie.

Consumentenbedrijven verbeterden het meest, vooral dankzij betere informatieverschaffing over risicobeheersing. Verbeterde prestaties bij alle voedingsmiddelen- en drankenbedrijven waren vooral te danken aan een betere transparantie over verantwoordelijkheid voor mensenrechten binnen het bedrijf.

Een van de belangrijkste lessen uit het project is dat bedrijven de effectiviteit van hun aanpak moeten aantonen, met aandacht voor de stap van beleid naar actie. Daarbij kunnen bedrijven niet alleen vertrouwen op externe audits om risico's op het gebied van mensenrechten en arbeidsnormen te identificeren.

Stemmen

Wij zien stemmen als een belangrijk onderdeel van actief aandeelhouderschap. We zoeken voor en na het stemmen contact met ondernemingen. We leggen onze verwachtingen uit, vragen om commentaar en lichten eventueel toe waarom we tegen de directie hebben gestemd. De verwachtingen van de ondernemingen waarin wordt belegd en de uitvoering van ons stembeleid, vloeien voort uit de Nederlandse Corporate Governance Code en de OESO en ICGN (International Corporate Governance Network) principes van goed ondernemingsbestuur.

Voor het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen onderschrijven wij de corporate governance richtlijnen, waarin rekening wordt gehouden met duurzaamheid op het gebied van milieu en sociale factoren, mede gebaseerd op de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN mensenrechten-richtlijn. Door middel van stemmen op afstand (proxy voting) zijn wij in staat wereldwijd van ons stemrecht gebruik te maken.

De belangrijkste aandachtsgebieden bij het stemmen in 2023 waren beheersing van sociale- en milieurisico's inclusief klimaatverandering en biodiversiteit; onafhankelijkheid en diversiteit van bestuur; beloningsverschillen binnen ondernemingen. In 2023 hebben wij via het stembeleid ondernemingen actief aangespoord bij te dragen aan verlaging van de wereldwijde uitstoot van CO2. Niet alleen door aandeelhoudersvoorstellen die hierom vroegen te steunen, maar ook door tegen voorstellen van het bestuur, zoals herbenoemingen te stemmen bij bedrijven die door de stemuitvoerder als klimaatachterblijver werden beoordeeld in hoog risico-sectoren, zoals energie, mijnbouw en transport.

In totaal hebben wij 15.943 stemmen uitgebracht. Bij 13,8% van alle vergaderingen (1.109) hebben wij minstens 1 keer tegen het advies van het bestuur gestemd. Vooral op het punt van bestuursbenoeming en beloning stemden wij relatief vaak tegen.

bron: Columbia Threadneedle, BPF BP Annual 2023 ROAR rapport

* Een vergadering/stemming/voorstel wordt beschouwd als 'niet gestemd' als de stemming wordt afgewezen door de tussenpersoon (bijv. niet de juiste documentatie); als de instructie 'Niet stemmen' is afgegeven (bijv. in markten met aandelenblokkering); of als er geen instructies zijn afgegeven.

Stemresultaten: *

Aantal AVA's	1448
Aantal stemmen	19906
Voor stemmen	78.5%
Tegen stemmen	19.1%
Blanco	0.3%
Onthoudingen	2.0%
Geen stem uitgebracht	0.1%

Stemmen tegen en onthoudingen naar onderwerp

Bestuurssamenstelling	52.4%
Bezoldiging	28.3%
Kapitaal	2.8%
Aandeelhoudersmoties	9.9%
Overig	10.4%

Uitsluitingen

Voor controversiële wapens is besloten om alle genoemde soorten controversiële wapens en vormen van betrokkenheid van ondernemingen uit te sluiten. Hieronder vallen ABC-wapens (Atomair, Biologisch, chemisch), wapens met verarmd uranium, verblindende wapens, niet-traceerbare wapens, ontvlammende wapens, cluster-munitie en landmijnen. Voor tabak is besloten om alle producenten uit te sluiten, om alle grondstoffenleveranciers uit te sluiten, voor distributeurs en licentiehouders een omzetsdrempel van 10% te hanteren en voor verkopers ook een omzetpercentage van 10% te hanteren. Daarnaast worden landen die op de sanctielijst van de VN Veiligheidsraad staan, uitgesloten.

Landen of ondernemingen waarin op basis van wetgeving (zoals de EU sanctielijst) niet mag worden belegd worden door de vermogensbeheerders van het pensioenfonds uitgesloten. Op onze website wordt de uitsluitingen lijst gepubliceerd. Deze lijst wordt twee keer per jaar geactualiseerd en bij wijzigingen aangepast.

MVB vooruitblik

Het tegengaan van klimaatverandering en het beschermen van biodiversiteit blijven ook in 2024 prioriteiten. Naast deze belangrijke milieukwesties zal de nadruk liggen bij mensenrechtenkwesties en diversiteit van besturen. In 2024 richten we ons vooral op de kwaliteit van transitiestrategieën. Als gevolg van gezamenlijke engagement en strenger overheidsbeleid, zien we dat veel bedrijven wel doelstellingen hebben geformuleerd, maar dat het vaak ontbreekt aan implementatie. Wij we dringen aan op concrete plannen met stevige tussendoelen en een duidelijke strategie met investeringsplannen die bijdragen aan de doelstelling om klimaatneutraal te worden. We hebben in 2024 ook aandacht voor de druk die de elektrificatie van transport en veel industriële processen zal leggen op de elektriciteitssector en op de toeleveringsketens van batterijen. Bij een scenario in lijn met een toekomst 'ver onder de 2 graden' zou de vraag naar kritieke mineralen kunnen verviervoudigen. Dit is een van de vele potentiële knelpunten die we verder zullen onderzoeken. Naast de meer voor de hand liggende risico's van overstromingen of droogte, zien we ook dat bedrijven hun processen in toenemende mate moeten aanpassen om de veiligheid van werknemers, bijvoorbeeld door extreme hitte, te waarborgen. Daarnaast krijgen bedrijven meer onzekerheden in hun toeleveringsketen als gevolg van onvoorspelbare weersomstandigheden. In 2024 zullen we ons richten op waterrisicobeheer als een belangrijke oorzaak van klimaatrisico. We gaan in gesprek met bedrijven in de landbouw- en mijnbouwsector om beter te begrijpen hoe zij huidige en toekomstige waterrisico's beoordelen en beperken. Dit zal nauw aansluiten bij ons engagement op het gebied van biodiversiteit en voedselsystemen. Engagement over voedselsystemen zal zich richten op de sociale- en milieurisico's in de keten en dringen we aan op het aanpakken van plasticvervuiling en uitstoot van broeikasgassen, het beheersen van waterstress en uitputting van de bodem, het waarborgen van arbeidsomstandigheden en het uitbannen van ontbossing bij de inkoop van grondstoffen. Ten slotte houden we aandacht voor corporate governance, waarbij we speciale aandacht zullen besteden aan onafhankelijke evaluatie van het functioneren van de raad van bestuur van bedrijven in portefeuille.

6.4 Vooruitzichten 2024

Ondanks het aanzienlijk strakkere monetaire beleid in de ontwikkelde markten blijven de arbeidsmarkten in zowel de eurozone als de VS relatief sterk. Daarom acht de consensus een 'zachte landing' waarschijnlijker dan een 'harde landing'. De consensusraming voor de groei in de eurozone in 2024 is 0,5%, gevolgd door een groei van 1,3% in 2025. Voor de VS gaat de consensus uit van respectievelijk 1,3% en 1,7%. Voor China gaat de consensus uit van een groei van respectievelijk 4,6% en 4,4%.

In lijn met de gerealiseerde inflatie zijn de inflatieverwachtingen aanzienlijk gedaald. De inflatieswapmarkt prijst in dat de inflatie in de eurozone de komende jaren rond de 2-2¼% zal liggen en daarna weer licht zal stijgen naar 2,5% op een horizon van 15 jaar. De consensusverwachting van economen en analisten voor de inflatie in de eurozone is 2,5% in 2024, gevolgd door 2,1% in 2025.

Gedreven door een lagere inflatie en pessimisme over de groei is de consensus dat zowel de Fed als de ECB de rente in 2024 aanzienlijk zullen verlagen. De markt gaat ervan uit dat de Fed-rente eind 2024 ongeveer 1¼%-punt lager zal zijn en die van de ECB zelfs ongeveer 1¼%-punt lager dan eind 2023.

Belangrijke thema's en drijvers in 2024 zullen net als in 2023 nog steeds zijn: de geopolitieke fragmentatie, de oorlog in Oekraïne, een conflict tussen de VS en China, klimaatverandering en Artificial Intelligence. Daar is politieke onzekerheid bij gekomen, met de Amerikaanse presidentsverkiezingen in november 2024.

7.1 Verslag verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennis genomen van het concept bestuursverslag 2023, de beoordelingslijst Prudent Person, het actuariel rapport van TKP en het rapport van de waarmede actuaris. Het verantwoordingsorgaan heeft nog geen kennis kunnen nemen van de controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

In haar vergaderingen heeft het verantwoordingsorgaan kennis genomen van het in 2023 gevoerde bestuursbeleid en de behaalde resultaten.

Bevindingen

Bezetting verantwoordingsorgaan en bestuur

In 2023 bestond het verantwoordingsorgaan uit vijf leden: de heren Dost, De Groot, Zeegers, Hoogendoorn en Dijksterhuis (voorzitter).

Bij toekomstige vacatures is diversiteit ook een aandachtspunt voor het verantwoordingsorgaan. De agenda voor de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan wordt in een call door het verantwoordingsorgaan, ongeveer twee weken voor de vergaderdatum, vastgesteld. De vergaderingen van het verantwoordingsorgaan bestaan uit twee gedeelten, namelijk een gedeelte zonder het bestuur en een gedeelte met het bestuur. In het gezamenlijke deel geeft het bestuur een toelichting op het gevoerde beleid en de belangrijkste *high - lights*. Het verantwoordingsorgaan waardeert de transparantie van het bestuur in haar besluitvorming.

Opleiding

In 2023 heeft de opleiding voor de leden van het verantwoordingsorgaan zich toegespitst op de Wet Toekomst Pensioenen. De projectleider WTP van het pensioenfonds heeft tijdens vergaderingen van het VO diverse malen aandacht geschonken aan kennisoverdracht op het gebied van WTP.

Wet toekomst pensioen (Pensioenakkoord)

Een belangrijk aandachtspunt voor het verantwoordingsorgaan de komende jaren is de implementatie van de Wet Toekomst Pensioenen. Het verantwoordingsorgaan ontvangt de maandelijkse rapportage van de regiegroep. De leden van het verantwoordingsorgaan beseffen dat er de komende jaren veel op hen afkomt. Geregeld worden de leden van het verantwoordingsorgaan bericht over de ontwikkelingen. De projectleider van de regiegroep informeert de leden over de planning en wanneer het verantwoordingsorgaan gevraagd wordt een advies uit te brengen. Het verantwoordingsorgaan steunt het door het bestuur genomen besluit tot uitstel met een jaar vanuit het belang voor een beheerste en zorgvuldige overgang.

Jaarverslag

Het verantwoordingsorgaan toetst of besluiten genomen door het bestuur voor alle betrokken belanghebbenden evenwichtig zijn genomen. Het verantwoordingsorgaan vindt het belangrijk dat bestuursbesluiten voldoende gemotiveerd worden. Het verantwoordingsorgaan heeft vastgesteld dat het bestuursverslag en het overleg met de bestuursleden voldoende inzicht geeft in de gedachtegang van het bestuur die tot grondslag lag aan die besluitvorming.

Financiële positie van het fonds

Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat in 2023 de beleidsdekkingsgraad van het fonds ten opzichte van 2022 licht is gestegen (van 129% naar 129,5%) en dat geeft een mooie uitgangspositie voor de transitie. De financiële positie gaf ook de ruimte om in 2024 een toeslag te verlenen van 4,53%.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het fonds de risico's goed in kaart heeft gebracht en in het jaarverslag heeft opgenomen.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van de resultaten van het beleggingsbeleid 2023.

Uitvoeringskosten

De totale uitvoeringskosten zijn een regelmatig terugkerend onderwerp tussen bestuur en verantwoordingsorgaan in de overleggen. Ook in het oordeel 2022 hadden wij hierover een opmerking gemaakt. Het verantwoordingsorgaan begrijpt dat er extra projectkosten gemaakt moeten worden, maar in 2023 zijn ook de reguliere uitvoeringskosten (administratie, communicatie en uitvoering) fors gestegen. Daarentegen zijn de kosten voor het vermogensbeheer gedaald. Het verantwoordingsorgaan is er van overtuigd dat ook het bestuur streeft naar een stabiliserende en liefst dalende trend, maar blijft hier extra aandacht van het bestuur voor vragen.

Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel:

- het bestuur afdoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen over het gevoerde beleid in 2023;
- dat de samenwerking tussen bestuur en verantwoordingsorgaan goed is en door de leden van het verantwoordingsorgaan wordt gewaardeerd;
- dat de ontwikkeling van uitvoeringskosten en beheerskosten van het vermogensbeheer een zorg blijft;
- dat het verantwoordingsorgaan de bestuursleden erkentelijk is voor hun inzet.

7.2 Reactie bestuur op Verslag verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur is verheugd over het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur is ook verheugd over het feit dat het verantwoordingsorgaan in 2023 uitgebreid aandacht schonk aan het onderwerp Wet toekomst pensioen. Met name dat het verantwoordingsorgaan zijn steun gaf aan het door het bestuur genomen besluit tot uitstel met een jaar vanuit het belang voor een beheerste en zorgvuldige overgang.

Het verantwoordingsorgaan blijft het bestuur aandacht vragen voor de uitvoeringskosten, het verzoek is om deze kosten te blijven bewaken, zeker nu mede als gevolg van de Wet toekomst pensioen de kosten oplopen. Het bestuur heeft op dit onderwerp verhoogde aandacht en blijft de kosten middels haar 'cost control' activiteiten nadrukkelijk bewaken. Een verantwoording van de kosten is in het jaarverslag opgenomen.

Voor de toekomst wenst het bestuur een continuering van de prettige samenwerking met het verantwoordingsorgaan. Partijen werken in het kader van de uitwerking van het pensioenakkoord nu, zoals ook was verwacht, nog nauwer met elkaar samen. Om hieraan invulling te geven worden de leden van het verantwoordingsorgaan onder andere actief geïnformeerd en betrokken bij de ontwikkelingen bij sociale partners op het gebied van de nieuwe pensioenregeling en de activiteiten die het bestuur onderneemt rondom de implementatie van het nieuwe pensioencontract. Het bestuur blijft het verantwoordingsorgaan informeren over de ontwikkelingen en draagt er zorg voor dat het verantwoordingsorgaan zijn belangrijke rol kan blijven spelen in de beoogde transitie.

8.1 Samenvatting Rapport compliance officer

De compliance officer heeft op verzoek van het bestuur over 2023 gemonitord hoe de gedragscode van het pensioenfonds is nageleefd door de Verbonden Personen. Daarnaast heeft de compliance officer in 2023 een oordeel gegeven over de naleving van het beleid inzake integriteit en compliance. Het doel is bij te dragen aan de gewenste continue verbetering en te zorgen dat het beleid actueel en effectief is en blijft.

De beoordeling is gebaseerd op de volgende bronnen:

- Gedragscode versie 13 december 2023.
- Klokkenluiders- en Incidentenregeling.
- Integriteitsrisicoanalyse.
- Geschiktheidsplan.
- IT-beleidsplan.
- IT-beleid.
- Compliance charter.
- Privacyreglement.
- Uitbestedingsbeleid.
- Reglement van de geschillencommissie.
- Procedure datalekken.
- Overzicht Verbonden Personen en Insiders.
- Nalevingsverklaringen van medewerkers van het bestuursbureau.
- Verklaring naleving Gedragscode van de Verbonden Personen.
- Overzicht bijeenkomsten en seminars bestuur 2023.
- Overzicht zakelijke relaties van het pensioenfonds in 2023.
- Beleggingsoverzichten verstrekt over 2023.

De compliance officer heeft het volgende verklaard:

“Naleving van de Gedragscode over het jaar 2023 en monitoring integriteit

De externe compliance officer – die toeziet op de naleving van de Gedragscode van het pensioenfonds en hierover halfjaarlijks rapporteert – heeft geconstateerd dat de Gedragscode in 2023 is nageleefd. De compliance officer heeft een paar kleine bevindingen geconstateerd met betrekking tot het tijdig invullen van de vragenlijst met betrekking tot de naleving van de gedragscode, feitelijke tijdsbesteding en beperkte aanpassingen van de gedragscode en het compliance charter.

Naar aanleiding van de bevindingen van de compliance officer zijn een paar aanbevelingen in de rapportages opgenomen die zien op de onderwerpen die hiervoor zijn genoemd.

Zevenbergen, 26 maart 2024

De bevingen en aanbevelingen over het verslagjaar 2023 zijn door het bestuur als onderstaand samengevat:

De compliance officer toetst de naleving van de gedragscode en rapporteert eventuele bevindingen aan de hand van de naleving van de navolgende gedragsregels:

Aanvaarden en geven van relatiegeschenken, aanvaarden van uitnodigingen:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Bevindingen

Nevenfuncties:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd. Bij één verbonden persoon is – gezien het aantal nevenactiviteiten – de feitelijke tijdsbesteding een punt van aandacht. Wij gaan ervanuit dat met het pensioenfonds is besproken dat voldoende tijd beschikbaar blijft voor de werkzaamheden bij het pensioenfonds.

Financiële belangen in zakelijke relaties:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Fondsleveranciers, aannemers e.d.:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Fondseigendommen:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Acceptatie giften:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Melding van (potentiële) belangenconflicten:

- Deze gedragsregel is over geheel 2023 nageleefd.

Ondertekening Gedragscode en verklaring:

- In 2023 heeft de compliance officer van alle verbonden personen een Verklaring naleving van de Gedragscode ontvangen. Wel is het tijdig invullen van deze verklaring van belang.

Aanbevelingen

De compliance officer deed in 2023 de navolgende aanbevelingen:

- Een aantal verbonden persoon heeft pas na diverse rappels de vragenlijst ingevuld. Wij vragen uw aandacht voor het tijdig invullen van de vragenlijst door alle verbonden personen.
- Er is één verbonden persoon die – naast de bestaande, naar het lijkt omvangrijke, nevenactiviteiten – vanuit een eigen onderneming nog een aantal nevenactiviteiten heeft gemeld. Wij gaan ervanuit dat met het pensioenfonds is besproken dat voldoende tijd beschikbaar blijft voor de werkzaamheden bij het pensioenfonds.
- Wij raden u aan om de gedragscode aan te passen aan de gewijzigde model gedragscode van de Pensioenfederatie en te toetsen of het compliance charter nog aanpassing nodig heeft naar aanleiding van het nieuwe model van de Pensioenfederatie.

8.2 Reactie bestuur op Rapport compliance officer

Het bestuur is van oordeel dat de monitoring door de compliance officer bijdraagt aan het in control zijn en blijven ten aanzien van integriteit door eventuele integriteitsrisico's tijdig te signaleren en adequaat af te handelen. Het bestuur herkent de bevindingen en constatering van de compliance officer en pakt de aanbevelingen op.

Ondertekening bestuur

Hoofdstuk 1 tot en met hoofdstuk 8 betreft het bestuursverslag over 2022. In hoofdstuk 10 is de jaarrekening 2022 opgenomen met daarin de financiële gegevens over het boekjaar 2022 vermeld. De verklaringen van de certificeerders zijn opgenomen in hoofdstuk 11 en tenslotte zijn in hoofdstuk 12 de bijlagen met overige gegevens opgenomen.

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging,

Kamerik, 12 juni 2024

De heer drs. J.C.A. Kestens
Voorzitter

De heer mr. P. Priester
Bestuurslid

Mevrouw ir. E.M.C. Eelens MBA FRM CAIA
Bestuurslid

De heer drs. R.J. de Vries
Bestuurslid

De heer C.A. van Loon
Bestuurslid

De heer L.R. van Gelder
Bestuurslid

Mevrouw E.R. Schuring
Bestuurslid

De heer drs. M.W. van Rossum
Bestuurslid

10.1 Balans per 31 december 2023

(bedragen x € 1.000)		31-12-2023	31-12-2022
	Ref.		
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Vastgoed beleggingen		203.080	222.874
Aandelen		665.080	611.593
Vastrentende waarden		1.129.125	955.762
Derivaten		77.084	105.917
Overige beleggingen		122.328	119.831
		2.196.697	2.015.977
Vorderingen en overlopende activa	2	196.882	178.859
Overige activa	3	13.967	10.989
TOTAAL ACTIVA		2.407.546	2.205.825
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	4	377.698	399.607
Technische voorzieningen	5	1.767.782	1.547.690
Derivaten	6	226.049	246.053
Overige schulden en overlopende passiva	7	36.017	12.476
TOTAAL PASSIVA		2.407.546	2.205.825

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans in paragraaf 10.5.

10.2 Staat van baten en lasten over 2023

(bedragen x € 1.000)		2023	2022
	Ref.		
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	8	89.529	78.370
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	9	157.040	-691.381
Overige baten	10	220	5
TOTAAL BATEN		246.789	-613.006
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	11	23.443	19.773
Pensioenuitvoeringskosten	12	7.045	6.151
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	13		
Pensioenopbouw		77.927	75.067
Toeslagverlening		73.482	112.136
Rentetoevoeging		50.092	-10.194
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-23.816	-19.993
Wijziging marktrente		43.823	-719.887
Wijziging actuariële uitgangspunten		18.959	19.634
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten		-20.289	-8.336
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-86	4.502
		220.092	-547.071
Saldo overdrachten van rechten	14	18.076	9.055
Overige lasten	15	42	5
TOTAAL LASTEN		268.698	-512.087
SALDO VAN BATEN EN LASTEN		-21.909	-100.919
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		-65.009	-18.257
Weerstandsreserve		43.100	-82.662
Totaal saldo van baten en lasten		-21.909	-100.919

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten in paragraaf 10.10.

10.3 Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	90.639	76.442
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	14.197	14.858
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars		0
Overig ontvangsten	271	5
	105.107	91.305
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-23.361	-19.820
Betaald in verband met overdracht van rechten	-32.298	-23.913
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-7.858	-6.410
	-63.517	-50.143
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	41.590	41.162
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1.236.218	2.070.928
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	36.699	39.556
	1.272.916	2.110.484
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-1.309.273	-2.149.550
Betaalde kosten vermogensbeheer	-2.256	-3.692
	-1.311.528	-2.153.242
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-38.612	-42.758
Netto kasstroom	2.978	-1.596
Mutatie liquide middelen	2.978	-1.596
Liquide middelen per 1 januari	10.989	12.585
Liquide middelen per 31 december	13.967	10.989
Mutatie liquide middelen	2.978	-1.596

10.4 Toelichting op de jaarrekening

10.4.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41209638.

Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht gestelde aangesloten werkgevers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) van het pensioenfonds.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds.

Het bestuur heeft op 12 juni 2024 de jaarrekening vastgesteld.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

10.4.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in € 1.000, mits anders is aangegeven. De grondslagen zijn ongewijzigd ten opzichte van vorig boekjaar, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de

waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

	31 december 2023	Gemiddeld 2023	31 december 2022	Gemiddeld 2022
USD	1,1046	1,8012	1,0673	1,1011
GBP	0,8666	0,8696	0,8873	0,8628
JPY	156,2500	151,5152	140,8183	135,7073

Schattingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de

schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Schattingswijzigingen

Met ingang van 1 januari 2024 is het opbouwpercentage verhoogd van 1,60% naar 1,84%. Hierdoor wordt de toekomstige opbouw van arbeidsongeschikten ook hoger. Omdat arbeidsongeschikten zijn vrijgesteld van premiebetaling, wordt dit in de voorziening opgenomen. De technische voorziening stijgt hierdoor en dit zorgt voor een negatief resultaat van € 6.110 en daardoor een negatief effect op de dekkingsgraad van 0,5%

In december 2023 heeft het bestuur besloten de opslag voor toekomstige excassokosten op de voorziening te verhogen van 3,0% naar 3,8%. Dit leidt tot een negatief resultaat van nog eens € 12.849 en daardoor een negatief effect op de dekkingsgraad van 1%.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Hierbij wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

De (actuele) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden (inclusief negatieve derivatenpositie) te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde.

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vorderingen, schulden en liquide middelen uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden als vorderingen dan wel schulden opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Participaties in vastgoedfondsen die beleggen in vastgoed worden gewaardeerd tegen reële waarde per 31 december van het boekjaar welke is bepaald op basis van het aandeel in de nettovermogenswaarde van het vastgoedfonds.

De reële waarde van de Nederlandse vastgoedfondsen is bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Per kwartaal wordt een kwart van het aantal registergoederen op basis van "full valuation" getaxeerd door externe taxateurs, conform de richtlijnen ROZ/IPD. De beheerder bepaalt aan het begin van ieder jaar welke registergoederen in welk kwartaal worden getaxeerd. Dit dient een representatieve doorsnede te zijn van de gehele portefeuille. Het deel dat niet extern wordt getaxeerd zal door de externe taxateur een markttechnische update krijgen. De waarde wordt vastgesteld op basis van de externe taxatie welke eerder in het jaar is verricht en wordt opnieuw uitvoerig bekeken en herberekend met de laatste marktgegevens, verhuringen, leegstanden en andere object specifieke omstandigheden.

De reële waarde van de vastgoedfondsen die in internationaal vastgoed beleggen (AREA Funds) worden gewaardeerd op basis van de door de onderliggende vastgoedfondsen opgegeven beleggingswaarden van die fondsen, zoals deze op het moment van waardering aan de Beheerder ter beschikking staan. Overige vermogensbestanddelen van het pensioenfonds worden gewaardeerd volgens algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen. De internationale beleggingen zijn allemaal in een fund-to-fund structuur opgezet en afhankelijk van het onderliggende fonds wordt de taxatie 1x per kwartaal, 1x per jaar, of anders uitgevoerd. Hier is geen algemene afspraak over. Wel analyseert de vermogensbeheerder te allen tijde de waarde mutaties elk kwartaal en zal bij grote sprongen altijd navraag worden gedaan bij het betreffende onderliggende fonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de officiële slotkoersen per balansdatum.

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in aandelen worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde obligaties waarbij sprake is van een actieve markt worden gewaardeerd tegen de officiële slotkoersen, verhoogd met de lopende rente.

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd op reële waarde, hiervoor wordt nettovermogenswaarde gehanteerd zoals gepubliceerd door de fondsbeheerder.

Derivaten

De valutaderivaten en niet-beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd op basis van een model waarbij de variabelen uit actieve markten worden afgeleid of waarbij een of meerdere variabelen niet uit een actieve markt zijn af te leiden.

Creditposities in derivaten, voor zover niet voldaan aan salderingsvereisten, worden separaat verantwoord aan de passiva zijde van de balans.

Overige beleggingen

Infrastructuurfondsen

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in infrastructuur worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds zoals gepubliceerd door de fondsbeheerder.

Securities lending

Het pensioenfonds neemt deel aan een securities-lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord in de beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, de weerstandsreserve, op het gewenste niveau zijn gebracht.

Weerstandsreserve

De hoogte van de weerstandsreserve is minimaal gelijk aan nul en maximaal gelijk aan de grens die in het Financieel ToetsingsKader is gesteld voor het vereist vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen.

Voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds worden de opgebouwde pensioenaanspraken contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur, zoals door De Nederlandsche Bank gepubliceerd per de datum van vaststelling.

Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen in 2023 is gebaseerd op grondslagen van ultimo 2022, met uitzondering van de volgende wijzigingen:

- Met ingang van 1 januari 2024 is het opbouwpercentage verhoogd van 1,60% naar 1,84%. Hierdoor wordt de toekomstige opbouw van arbeidsongeschikten ook hoger. Omdat arbeidsongeschikten zijn vrijgesteld van premiebetaling, wordt dit in de voorziening opgenomen.
- In december 2023 heeft het bestuur besloten de opslag voor toekomstige excassokosten op de voorziening te verhogen van 3,0% naar 3,8%.

Gelijk gebleven grondslagen:

- Voor de overlevingskansen van mannen en vrouwen wordt gebruik gemaakt van de gepubliceerde AG Prognosetafel AG2022 opgesteld door het Koninklijk Actuarieel Genootschap.
- Voor de correctiefactoren op de sterftekansen is gebruik gemaakt van de fondsspecifieke ervaringssterfte op basis van het Ervaringssterftemodel 2022 van Willis Tower Watson.
- De voorziening pensioenverplichtingen wordt berekend als de contante waarde van de op de balansdatum opgebouwde pensioenen inclusief de eventueel op 31 december toe te kennen verhoging in verband met toeslagverlening.
- Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt de voorziening pensioenverplichtingen voor het arbeidsongeschikte deel berekend als de contante waarde van de op de pensioendatum, of de AOW-datum als deze eerder is, in uitzicht gestelde pensioenen bij een tot die datum voorgezette pensioenopbouw.
- De leeftijd wordt in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld, waarbij is aangenomen dat deelnemers zijn geboren op de eerste dag van de geboortemaand.
- Voor niet gepensioneerde deelnemers is een leeftijdsverschil gehanteerd van 3,5 jaar, waarbij de man ouder is dan de vrouw.
- Vóór de pensioenleeftijd wordt het systeem van onbepaalde partner gehanteerd met daarbij horende partnerfrequenties. Op pensioenleeftijd is de partnerfrequentie 100% en wordt overgeschakeld naar het systeem van bepaalde partner.
- Voor latent wezenpensioen is de voorziening pensioenverplichtingen voor latent nabestaandenpensioen, ten behoeve van (huwelijks)partners van verzekerden jonger dan 67 jaar, verhoogd met 1,5%.
- Voor de wezen zijn geen sterftekansen in aanmerking genomen.
- Voor toekomstige uitvoeringskosten wordt 3,8% van de netto voorziening pensioenverplichtingen opgenomen in de stand ultimo 2023.
- Om rekening te houden met revalidatie wordt de voorziening pensioenverplichting voor de premievrije toekomstige opbouw bij arbeidsongeschiktheid verlaagd met 10%.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve en niet actieve deelnemers per 31 december jaarlijks te verhogen op 1 januari met de stijging van het consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen, afgeleid. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter, die afhankelijk is van de financiële positie van het pensioenfonds. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is opgerent met 3,264% (2022: -0,486%), op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het einde van het voorgaande verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan onder andere door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten

Overige baten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

10.5 Toelichting op de balans

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	222.874	611.593	955.762	-140.136	119.831	1.769.925
Aankopen	5.262	161.927	1.132.462		11.076	1.310.727
Verkopen	-3.250	-205.983	-1.013.940	-14.203	-105	-1.237.481
Herwaardering	-21.806	97.543	54.841	5.374	-4.140	131.812
Mutatie liquide middelen					-4.334	-4.334
Stand per 31 december 2023	203.080	665.080	1.129.125	-148.965	122.328	1.970.648
Schuldpositie derivaten (credit)						226.049
Totaal						2.196.697

In bovenstaand overzicht is het verloop van de derivaten per saldo (positief en negatief) opgenomen ad - € 148.965. De positief gewaardeerde derivaten ad € 77.084 zijn opgenomen onder de activa; de negatief gewaardeerde derivaten ad € 226.049 zijn opgenomen onder de passiva.

In het overzicht zijn de aankopen en verkopen van valuta afdekking gesaldeerd opgenomen.

Het bedrag aan negatieve derivaten van € 226.049 bestaat voor € 223.536 uit rentederivaten en voor € 2.529 uit valutaderivaten. Een toelichting inzake de derivatenposities is weergegeven in paragraaf 10.6 Risicobeheer bij de 'Derivaten'.

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	206.783	1.034.712	1.244.179	165.805	91.258	2.742.737
Aankopen	12.274	134.690	1.648.391	0	15.433	1.810.788
Verkopen	-9.022	-436.628	-1.703.810	80.064	-1.533	-2.070.928
Herwaardering	12.839	-121.182	-232.998	-386.005	3.870	-723.477
Mutatie liquide middelen	0	0	0	0	10.804	10.804
Stand per 31 december 2022	222.874	611.593	955.762	-140.136	119.831	1.769.925
Schuldpositie derivaten (credit)						246.053
Totaal						2.015.977

Vastgoedbeleggingen

	31-12-2023	31-12-2022
Participatie vastgoedbeleggingsfondsen	178.991	198.985
Indirect vastgoedbeleggingen, beursgenoteerd	24.089	23.889
Totaal	203.080	222.874

Aandelen

	31-12-2023	31-12-2022
Beusgenoteerde aandelen	573.394	529.331
Aandelen beleggingsfondsen	91.686	82.262
Totaal	665.080	611.593

Vastrentende waarden

	31-12-2023	31-12-2022
Obligaties beursgenoteerd	697.401	588.463
Hypotheckenfondsen	147.845	144.628
Obligatiebeleggingsfondsen	283.879	222.671
Totaal	1.129.125	955.762

Derivaten

	31-12-2023	31-12-2022
Valutaderivaten	3.029	12.538
Rentederivaten	74.055	93.379
Totaal	77.084	105.917

Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 143.913 (2022: € 136.127) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten en € 133.357 aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats) obligaties als initial margin als gevolg van de negatieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking. De verstrekte (staats)obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

Voor de toelichting op de derivaten wordt verder verwezen naar paragraaf 10.6 Risicobeheer bij de 'Derivaten'.

Overige beleggingen

	31-12-2023	31-12-2022
Infrastructuurfondsen	113.365	106.533
Liquide middelen	8.963	13.298
Totaal	122.328	119.831

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bepaalde vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

31 december 2023	Directe markt-noteringen	Afgeleide markt-noteringen	Waarderings-modellen	Totaal
Vastgoed beleggingen	24.089		178.991	203.080
Aandelen	665.080			665.080
Vastrentende waarden	981.280		147.845	1.129.125
Derivaten		-148.965		-148.965
Overige beleggingen		122.328		122.328
Totaal per 31 december 2023	1.670.449	-26.637	326.836	1.970.648

31 december 2022	Directe markt-noteringen	Afgeleide markt-noteringen	Waarderings-modellen	Totaal
Vastgoed beleggingen	23.842	0	199.032	222.874
Aandelen	529.331	82.262	0	611.593
Vastrentende waarden	643.713	167.421	144.629	955.762
Derivaten	0	-140.136	0	-140.136
Overige beleggingen	0	119.831	0	119.831
Totaal per 31 december 2022	1.196.886	229.378	343.660	1.769.925

Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingsmodellen en -technieken bestaat alleen uit indirect vastgoed. De waarde is gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft volledig hypotheek.

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2023	31-12-2022
Beleggingsvorderingen	179.200	159.949
Vorderingen werkgevers	17.644	18.776
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	3	117
Overige vorderingen en overlopende activa	35	17
Totaal	196.882	178.859

Voor de specificatie van de beleggingsvorderingen is onderstaand een tabel opgenomen.

De vorderingen op werkgevers betreffen de premies voor november en december van € 10.815 (2022: € 12.131). Daarnaast nog openstaande premie over het huidig jaar van € 7.229 (2022: € 6.930) en voorgaand jaar van € 219 (2022: € 230). De voorziening dubieuze debiteuren van € 619 is hierop in mindering gebracht. Zie voor de specificatie hiervan de onderstaande tabellen

De overige vorderingen en overlopende activa bestaan uit vooruitbetaalde verzekeringskosten.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Beleggingsvorderingen

	31-12-2023	31-12-2022
Nog af te wikkelen transacties	1.295	1.624
Te vorderen dividend	1.400	1.309
Te vorderen dividendbelasting	1.536	1.237
Lopende interest	31.028	19.009
Collateral	143.913	136.127
Overige beleggingsvorderingen	28	643
Totaal	179.200	159.949

Vordering werkgevers

	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen op werkgevers	18.263	19.291
Voorziening dubieuze debiteuren	-619	-515
Totaal	17.644	18.776

Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren

	31-12-2023	31-12-2022
Stand per 1 januari	515	505
Afgeschreven vorderingen	-69	-23
Dotatie ten laste van de rekening van baten en lasten	173	33
Stand per 31 december	619	515

3. Overige activa

	31-12-2023	31-12-2022
Liquide middelen	13.967	10.989
Totaal	13.967	10.989

Onder de overige activa worden opgenomen de tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk danwel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder, zijn onder de betreffende beleggingscategorieën gerubriceerd.

Er is geen kredietfaciliteit van toepassing.

PASSIVA

4. Stichtingskapitaal en reserves

	Algemene reserve	Weerstands- reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2022	67.888	432.638	500.526
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	-18.257	-82.662	-100.919
Stand per 31 december 2022	49.631	349.976	399.607
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	-65.009	43.100	-21.909
Stand per 31 december 2023	-15.378	393.076	377.698

Het weerstandsreserve wordt meegenomen in de berekening van de (actuele) dekkingsgraad.

Dekkingsgraden, vermogenspositie en herstelplan

De dekkingsgraden zijn ultimo jaar als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Nominale dekkingsgraad	121,4%	125,8%
Beleidsdekkingsgraad	129,5%	129,0%

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden (inclusief de negatieve derivatenpositie) te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De beleidsdekkingsgraad is het rekenkundig gemiddelde van de nominale dekkingsgraden van de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaard model van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in paragraaf 10.6 Risicobeheer.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	31-12-2023		31-12-2022	
Stichtingskapitaal en reserves	377.698	122,1%	399.607	125,8%
Minimaal vereist eigen vermogen	77.161	104,4%	66.943	104,3%
Vereist eigen vermogen	393.076	122,2%	349.976	122,6%

Als het eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimaal vereist eigen vermogen, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort. In 2023 is sprake van een reservetekort.

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan als gevolg van bovenstaande worden gekarakteriseerd als een toereikende solvabiliteit (2022: idem).

Herstelplan

Per 31 december 2023 is de beleidsdekkingsgraad (129,5%) hoger dan de vereiste dekkingsgraad per 31 december 2023 (123,8%), waardoor het indienen van een herstelplan niet aan de orde is voor het pensioenfonds.

Voorstel tot resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel van de verdeling van het negatieve resultaat over boekjaar 2023 van € 21.909 is als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Algemene reserve	-65.009	-18.257
Weerstandsreserve	43.100	-82.662
	-21.909	-100.919

5. Technische Voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	31-12-2023	31-12-2022
Stand per 1 januari	1.547.690	2.094.761
Pensioenopbouw	77.927	75.067
Toeslagverlening	77.746	112.136
Rentetoevoeging	50.092	-10.194
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringkosten	-23.816	-19.993
Wijziging marktrente	43.823	-719.887
Wijziging actuariële uitgangspunten	18.959	19.634
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-20.289	-8.336
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-4.350	4.502
Stand per 31 december	1.767.782	1.547.690

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddelde gewogen discontovoet 2,26% (2022: 2,43%).

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling. Het opbouwpercentage is verhoogd van 1,35% per 1 januari 2022 naar 1,60% per 1 januari 2023.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve en niet actieve deelnemers per 31 december jaarlijks te verhogen op 1 januari met de stijging van het Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen, afgeleid. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter, die afhankelijk is van de financiële positie van het pensioenfonds. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend van 4,53% (2022: 7,00%) aan de actieve en niet actieve deelnemers. Er zijn geen inhaaltoeslagen verleend.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is opgerent met 3,264% (2022: -0,486%), op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het einde van het voorgaande kalenderjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de voorziening pensioenverplichtingen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Met ingang van 1 januari 2024 is het opbouwpercentage verhoogd van 1,60% naar 1,84%. Hierdoor wordt de toekomstige opbouw van arbeidsongeschikten ook hoger. Omdat arbeidsongeschikten zijn vrijgesteld van premiebetaling, wordt dit in de voorziening opgenomen. De technische voorziening stijgt hierdoor en dit zorgt voor een negatief resultaat van € 6.110. Dit heeft een verlagend effect op de dekkingsgraad van 0,5%.

In december 2023 heeft het bestuur besloten de opslag voor toekomstige excassokosten op de voorziening te verhogen van 3,0% naar 3,8%. Dit leidt tot een negatief resultaat van € 12.849. Dit heeft een verlagend effect op de dekkingsgraad van 1,0%.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	31-12-2023	31-12-2022
Toevoeging aan de technische voorziening	16.351	15.294
Onttrekking aan de technische voorziening	-36.640	-23.630
Totaal	-20.289	-8.336

Overige mutaties voorziening.pensioenverplichtingen

	31-12-2023	31-12-2022
Resultaat op kanssysteem:		
- Sterfte	-2.505	-4.314
- Arbeidsongeschiktheid	-3.225	8.331
- Mutaties	1.380	485
- Overige technische grondslagen	644	

Het resultaat op sterfte is een gevolg van het feit dat de werkelijke sterfte afwijkt van de veronderstelde sterfte.

Actuariële resultaten op arbeidsongeschiktheid ontstaan doordat de werkelijke schade als gevolg van invalidering afwijkt van de in de premiestelling veronderstelde invalidering.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Voorziening	Aantallen	Voorziening	Aantallen
Actieven deelnemers	649.802		760.769	22.717
Pensioengerechtigden	345.224		285.117	5.734
Gewezen deelnemers	772.756		501.804	36.228
Totaal	1.767.782	0	1.547.690	64.679

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling van het pensioenfonds betreft een middelloonregeling.

Het ouderdomspensioen is gelijk aan 1,60% (2022: 1,35%) van de pensioengrondslag, waarover premie aan het pensioenfonds is betaald. De pensioengrondslag is gelijk aan het (gemaximeerde) pensioensalaris minus de franchise. Onder het pensioensalaris vallen alle elementen in het loon die meetellen bij het bepalen van de op te bouwen aanspraken. Het bijbehorend partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen. Tevens is het wezenpensioen verzekerd.

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om toeslagen op de opgebouwde pensioenen te verlenen. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslagverlening.

De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toezegging voor toekomstige toeslagverlening voorwaardelijk is.

Het bestuur van het pensioenfonds hanteert de volgende leidraad voor het verlenen van toeslagen:

- bij een beleidsdekkingsgraad onder de 110% wordt geen toeslag verleend;
- bij een beleidsdekkingsgraad tussen de 110% en circa 135% (bovengrens) wordt gekeken welke toeslag kan worden toegekend op basis van de wettelijke voorschriften voor toekomstbestendige toeslagverlening;
- bij een beleidsdekkingsgraad boven de circa 135% wordt volledige toeslag toegekend en wordt gekeken in hoeverre extra toeslagen kunnen worden toegekend.

Bij het toekennen van toeslagen kijkt het bestuur ook naar de economische situatie en kan worden afgeweken van het toeslagbeleid.

Het bestuur heeft op basis van de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad besloten een toeslag te verlenen per 1 januari 2024 van 4,53% aan de actieve en inactieve deelnemers van het pensioenfonds (1 januari 2023: 7,0%). In het boekjaar zijn geen inhaaltoeslagen verleend.

6. Derivaten

	31-12-2023	31-12-2022
Derivaten	226.049	246.053
Totaal	226.049	246.053

Het bedrag aan negatieve derivaten bestaat voor € 223.536 (2022: € 245.409) uit rentederivaten en voor € 2.513 (2022: € 644) uit valutaderivaten.

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2023	31-12-2022
Schulden m.b.t. beleggingen	32.463	9.352
Te verrekenen premies	977	977
Pensioenuitkeringen	7	9
Belastingen en premie sociale verzekeringen	512	442
Vermogensbeheerkosten	1.375	1.016
Administratiekosten	51	315
Overige schulden en overlopende passiva	632	365
Totaal	36.018	12.476

De schulden m.b.t. beleggingen bestaan uit de lopende interest (€ 23.959), nog af te wikkelen transacties (€ 1.841) en overige schulden uit beleggingen (€ 6.664).

De te verrekenen premies betreffen opgelegde ambtshalve facturen, waar geen opbouw tegenover staat in de voorziening pensioenverplichtingen, maar wel zijn opgenomen onder de premiebatens.

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

10.6 Risicobeheer

In dit Hoofdstuk zijn tabellen opgenomen met betrekking tot risico's inzake de beleggingen. De genoemde bedragen zijn gebaseerd op het *look through principe*, waardoor de totalen van deze tabellen beperkt afwijken van de bedragen genoemd in de balans.

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het pensioenfonds.

Het bestuur heeft de mogelijke risico's van het pensioenfonds in kaart gebracht en bepaald hoe het bestuur met deze risico's om wil gaan. Op basis van een actueel en volledig beeld van alle relevante risico's kan het bestuur gepaste beheersmaatregelen nemen en is het bestuur in control. Dit vormt mede de basis voor het beleid van het pensioenfonds en toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de ABTN van het pensioenfonds. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de risico's.

Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de Asset Liability Management-studie (ALM-Studie) die in 2020 is uitgevoerd. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	125,8%	123,9%
Premie	-0,9%	-0,9%
Uitkeringen	0,4%	0,2%
Toeslagverlening	-6,0%	-6,3%
Wijziging rentetemijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-3,4%	64,9%
Beleggingsrendementen (exclusief renteaftrekking)	5,9%	-32,6%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,5%	0,1%
Wijziging Actuariële grondslagen	-1,2%	-1,6%
Overige oorzaken	0,3%	-21,9%
Dekkingsgraad per 31 december	121,4%	125,8%

De overige mutaties bestaan hoofdzakelijk uit zogenaamde kruiseffecten. De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn conform de richtlijnen van DNB allen uitgedrukt ten opzichte van de primo dekkingsgraad. Dit zorgt ervoor dat de optelling van de primo dekkingsgraad plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de ultimo dekkingsgraad. Het verschil tussen deze twee wordt verantwoord onder de noemer 'overige oorzaken' en betreft de kruiseffecten. In het algemeen geldt dat deze post groter wordt naarmate de verschillende effecten in de afzonderlijke resultaatcomponenten groter worden.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de pensioenfonds specifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2023	2022
S1 Renterisico	93.209	88.619
S2 Risico zakelijke waarden	298.724	261.804
S3 Valutarisico	75.477	64.172
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	59.396	54.536
S6 Verzekeringstechnische risico	53.735	47.874
S7 Liquiditeitsrisico	0	0
S8 Concentratierisico	0	0
S9 Operationeel risico	0	0
S10 Actief beheerrisico	5.094	55
Diversificatie-effect	-187.396	-167.084
Vereist Eigen Vermogen per 31 december	393.076	349.976

	2023	2022
Vereist pensioenvermogen	2.160.858	1.897.666
Voorziening pensioenverplichting	1.767.782	1.547.690
Vereist eigen vermogen	393.076	349.976
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	377.698	399.607
Surplus	-15.378	49.631

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaardmodel van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

Onderstaand in deze risicoparagraaf worden per risico een aantal cijfermatige overzichten getoond. De totalen per beleggingscategorie in deze overzichten sluiten niet in alle gevallen aan bij de beleggingsstanden in de balans. De reden hiervoor is dat de gegevens in de risicoparagraaf op basis van look through op detailniveau (2022: idem) zijn gepresenteerd. Dit geeft een getrouw beeld van de werkelijke risico's.

Marktrisico (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, vastgoed en private equity (risico zakelijke waarden) of grondstoffen (grondstoffenrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het marktrisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Op balansdatum is de duratie van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duratie van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur); waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het bestuur monitort de renteafdekking ultimo iedere maand. Indien het renteafdekkingspercentage zich buiten de bandbreedte van +/- 3%-punt bevindt wordt geherbalanceerd. De renteafdekking ultimo jaar bedraagt 60% (portal DNB) (2022: idem).

De duratie en het effect van de renteafdekking kan per 31 december 2023 als volgt worden samengevat:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Vastrentende waarden (excl. derivaten)	1.285.823	7,3	976.612	7,0
Vastrentende waarden (incl. derivaten)	1.134.731	21,6	963.788	22,5
(Nominale) pensioenverplichtingen	1.767.782	22,2	1.547.690	22,9

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 1 jaar	135.803	12,1%	63.706	6,8%
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	319.685	28,5%	320.481	34,0%
Resterende looptijd > 5 jaar en < 10 jaar	179.347	16,0%	172.173	18,3%
Resterende looptijd > 10 jaar en < 20 jaar	294.875	26,3%	247.657	26,3%
Resterende looptijd > 20 jaar	190.425	17,0%	137.409	14,6%
Totaal	1.120.135	100,0%	941.426	100,0%

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 5 jaar	152.342	8,6%	126.484	8,2%
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	203.841	11,5%	166.597	10,8%
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	481.841	27,3%	402.571	26,0%
Resterende looptijd > 20 jaar	929.758	52,6%	852.038	55,1%
Totaal	1.767.782	100,0%	1.547.690	100,0%

Risico zakelijke waarden (S2)

Risico zakelijke waarden is het risico van waardewijzigingen van aandelen en vastgoed als gevolg van onzekerheid in de marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het risico zakelijke waarden wordt beheerst door het pensioenfonds, met als belangrijkste beheersmaatregel een weloverwogen spreiding van de onderliggende beleggingen. Voor deze beleggingen wordt verwezen naar de tabellen onder het prijsrisico.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat niet in euro's wordt belegd bedraagt ultimo 2023 € 1.005.215 (2022: €964.332). Van dit bedrag is 54% (2022: 53%) afgedekt door valutaderivaten.

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	964.912	538.684	1.503.596
GBP	37.266	-17.649	19.617
JPY	45.318	-31.060	14.258
USD	602.847	-420.202	182.645
Overige	319.782	-69.250	250.532
Totaal	1.970.125	523	1.970.648

Onder de overige zijn onder andere de Hong Kong dollar, de australische dollar, de canadese dollar en de Zwitserse frank opgenomen.

De valutapositie per 31 december 2021 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	793.664	523.578	1.317.242
GBP	38.758	-19.722	19.036
JPY	43.354	-32.231	11.123
USD	569.475	-385.349	184.126
Overige	312.746	-74.346	238.400
Totaal	1.757.997	11.930	1.769.927

In de solvabiliteitstoets van het pensioenfonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

Naast de strategische mix heeft het pensioenfonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximaal percentage dat namens het pensioenfonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd. Naleving van deze richtlijnen vindt plaats door de beleggingscommissie op basis van onafhankelijke rapportages van de custodian.

De segmentatie van de aandelen naar regio is per 31 december 2022 als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	72.629	10,9%	63.018	10,4%
Europa (niet EU)	38.204	5,8%	43.580	7,2%
Noord-Amerika	412.619	62,2%	372.374	61,3%
Midden- en Zuid-Amerika	9.700	1,5%	9.030	1,5%
Pacific	50.388	7,6%	50.411	8,3%
Azië	70.472	10,6%	57.170	9,4%
Overige	9.436	1,4%	11.828	1,9%
Totaal	663.448	100,0%	607.411	100,0%

De segmentatie van aandelen naar sectoren per 31 december 2022 is als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
Energie	25.245	3,8%	23.176	3,8%
Bouw- en grondstoffen	23.942	3,6%	23.016	3,8%
Industrie	70.552	10,6%	68.892	11,3%
Duurzame consumentengoederen	113.157	17,1%	111.185	18,3%
Gezondheidszorg	80.645	12,2%	87.238	14,4%
Financiële dienstverlening	121.684	18,3%	109.162	18,0%
Informatietechnologie	160.074	24,1%	124.610	20,5%
Telecommunicatie	49.927	7,5%	43.275	7,1%
Nutsbedrijven	16.432	2,5%	15.750	2,6%
Overige	1.790	0,3%	1.107	0,2%
Totaal	663.448	100,0%	607.411	100,0%

Grondstoffenrisico (S4)

Grondstoffenrisico is het risico van prijsfluctuaties in de grondstoffen als gevolg van veranderingen in de marktomstandigheden.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

Het kredietrisico ten aanzien van de te ontvangen pensioenpremies is gespreid over een groot aantal verschillende werkgevers.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's per 31 december 2023 kan als volgt worden samengevat:

	31-12-2023		31-12-2022	
Europa EU	856.249	76,4%	698.783	74,2%
Europa (niet EU)	40.880	3,6%	36.980	3,9%
Noord-Amerika	140.005	12,5%	127.615	13,6%
Midden- en Zuid-Amerika	19.301	1,7%	18.623	2,0%
Azië	37.876	3,4%	37.707	4,0%
Pacific	16.519	1,5%	10.376	1,1%
Overige	9.305	0,8%	11.342	1,2%
Totaal	1.120.135	100,0%	941.426	100,0%

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren per 31 december 2023 is als volgt:

	31-12-2023		31-12-2022	
Bouw en grondstoffen	6.104	0,5%	4.885	0,5%
Industrie	15.979	1,4%	11.181	1,2%
Duurzame consumentengoederen	21.950	2,0%	25.140	2,7%
Informatietechnologie	7.993	0,7%	7.019	0,7%
Telecommunicatie	12.395	1,1%	10.741	1,1%
Nutsbedrijven	15.829	1,4%	16.305	1,7%
Overheid en overheidsinstellingen	539.600	48,2%	414.485	44,0%
Financiële instellingen	95.912	8,6%	70.426	7,5%
Niet-gespecificeerd binnen beleggingsfondsen	393.801	35,2%	370.861	39,4%
Overige	10.571	0,9%	10.383	1,1%
Totaal	1.120.135	100,0%	941.426	100,0%

Voor de bepaling van de kredietwaardigheid wordt afhankelijk van beschikbaarheid gebruik gemaakt van Standard & Poor's, Moody's of Fitch.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt per 31 december 2023 het volgende overzicht gegeven:

	31-12-2023		31-12-2022	
AAA	216.887	19,4%	323.055	34,3%
AA	232.744	20,8%	165.540	17,6%
A	161.276	14,4%	149.740	15,9%
BBB	169.274	15,1%	174.979	18,6%
Lager dan BBB	75.550	6,7%	76.103	8,1%
Geen rating	264.404	23,6%	52.009	5,5%
Totaal	1.120.135	100,0%	941.426	100,0%

De vastrentende waarden waarvoor geen rating geldt, betreffen met name vorderingen en liquide middelen inzake vastrentende waarden.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevenrisico

Het langlevenrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Uit 2023 zijn de technische voorzieningen van het pensioenfonds vastgesteld op basis van de Prognosetafel AG2022.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het beleid van het pensioenfonds is om het arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het pensioenfonds voert periodiek stress scenario's van haar liquiditeitspositie uit gedurende het verslagjaar. Hiermee is beoordeeld in hoeverre het pensioenfonds, ten tijde van stress op financiële markten, in staat is om aan haar financiële verplichtingen op korte termijn te voldoen. Op basis van de uitgevoerde stress scenario's is geconcludeerd dat het pensioenfonds in staat is haar financiële verplichtingen na te komen in geval van stress op financiële markten. Bij de bepaling van het vereist vermogen is het liquiditeitsrisico vooralsnog op nihil gesteld.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Per 31 december 2023 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Vastrentende waarden

	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	295.865	12,3%	229.772	10,4%
Totaal	295.865	12,3%	229.772	10,4%

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij SSgA, BlackRock, SAREF, PGGM Vermogensbeheer B.V. en Columbia Threadneedle Investments. Caceis is de custodian van het pensioenfonds. De pensioenuitvoering is uitbesteed aan TKP Pensioen B.V. Het niveau van de dienstverlening van zowel Caceis als TKP Pensioen B.V. is vastgelegd in een Service Level Agreements (SLA). Op basis van periodieke rapportages wordt de kwaliteit van de dienstverlening door het bestuur getoetst.

Aanvullend tonen zowel de pensioenbeheerder als de vermogensbeheerders met een ISAE3402-type II verklaring aan dat zij de operationele risico's van de uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer op een adequate wijze beheersen.

Het bestuur is van mening dat hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's, en heeft besloten om geen buffers aan te houden voor het operationeel risico in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

De mate waarin het actieve beleggingsbeleid bijdraagt aan het totale risico van de beleggingen is mede afhankelijk van de correlatie die verondersteld wordt te bestaan tussen het benchmark rendement en het extra rendement als gevolg van actief beheer. Het bestuur is van mening dat er geen sprake is van een actief beleggingsbeleid van het pensioenfonds, heeft besloten om hiervoor geen buffers aan te houden voor het actief beheer risico in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- Aandelenderivaten / Futures: Deze zijn op de beurs genoteerde termijncontracten met verplichte levering van onderliggende waarden / goederen in de toekomst tegen een vooraf vastgestelde prijs. Het pensioenfonds gebruikt deze contracten voornamelijk om het aandelenrisico af te dekken.
- Renteswaps: dit betreft met een betrouwbare partij via de Clearingorganisatie afgesloten contracten, met als doel om vaste en variabele rentes met elkaar uit te wisselen. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2023:

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	12-01-2024	543.435	516	3.028	2.512
Aandelenderivaten	24-09-2057	13	0	0	
Rentederivaten	14-10-2045	2.035.666	-149.481	74.056	223.537
Totaal		2.579.114	-148.965	77.084	226.049

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2022:

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	< 10-01-2023	591.101	11.894	12.538	644
Aandelenderivaten	< 03-12-2053	1	0	0	0
Rentederivaten	< 17-12-2044	1.774.656	-152.030	93.379	245.409
Totaal		2.365.758	-140.136	105.917	246.053

10.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Administratiekostenvergoeding

Inzake het uitvoeren van de pensioenregeling heeft het pensioenfonds uitbestedingsovereenkomst met TKP Pensioen B.V. afgesloten. Het contract loopt tot en met 31 december 2028. De administratiekostenvergoeding bedroeg ca. € 3.751 in 2023.

Vermogensbeheerkosten

Met de custodian Caceis is een overeenkomst afgesloten voor onbepaalde duur die direct opzegbaar is met inachtneming van een opzegtermijn van 90 dagen. De custodykosten bedragen ca. € 550.

Met de vermogensbeheerder Columbia Threadneedle Investments (voorheen BMO Global Asset Management) is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 6 maanden afgesloten. Het pensioenfonds kan bij bepaalde gebeurtenissen tot onmiddellijke beëindiging overgaan. De beheerkostenvergoeding bedraagt ca. € 2.300 per jaar.

Met de vermogensbeheerder State Street Global Advisors is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 3 maanden afgesloten. Het pensioenfonds kan bij bepaalde gebeurtenissen tot onmiddellijke beëindiging overgaan. De beheerkostenvergoeding bedraagt ca. € 400 per jaar (incl. btw).

Het beheercontract met PGGM is beëindigd per 1 juli 2016, maar het pensioenfonds heeft nog de verplichting om de kosten voor informatievoorziening en accountmanagement te betalen, zolang het pensioenfonds nog belegt in PGGM beleggingsfondsen. De beheerkostenvergoeding hiervan bedraagt ca. € 80 per jaar.

Met de vermogensbeheerder BlackRock is een contract voor onbepaalde tijd afgesloten, deze is direct opzegbaar. De beheerkostenvergoeding hiervan bedraagt ca. € 150 (incl. btw).

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan er per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

	2023	2022
Infrastructure Fund	11.911	22.088
Totaal per 31 december	11.911	22.088

Securities lending

Het pensioenfonds stelt een deel van de aandelen- en obligatieleningen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten (securities lending). Het pensioenfonds behoudt economisch eigendom. Per balansdatum is een bedrag van € 47.102 (2022: € 29.629) uitgeleend aan obligaties en een bedrag van € 6.083 (2022: € 59.495) aan aandelen uitgeleend. Het pensioenfonds heeft hiervoor in 2023 voor € 53.027 (inclusief haircut) (2022: € 0, inclusief haircut) aan aandelen ontvangen. En het pensioenfonds heeft hiervoor in 2023 voor € 158 (inclusief haircut) (2022: € 89.749, inclusief haircut) aan obligaties ontvangen. Voor uitleg over de haircut zie de begrippenlijst in paragraaf 12.2 van dit jaarverslag.

10.8 Verbonden partijen

Transacties met (voormalige) bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten bij de pensioenuitvoeringskosten. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op (voormalige) bestuurders.

10.9 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen opgetreden na afloop van het boekjaar die van invloed zijn op de jaarrekening.

10.10 Toelichting op de staat van baten en lasten

8. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2023	2022
Premiebijdragen verplichte verzekering werkgevers	53.821	47.042
Premiebijdragen verplichte verzekering werknemers	35.881	31.361
Mutatie inzake voorziening premievorderingen	-104	-10
Afschrijving premievorderingen	-69	-23
Totaal	89.529	78.370

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2023	2022
Kostendekkende premie	101.380	96.608
Gedempte premie (ex-ante)	85.297	55.043
Gedempte premie (ex-post)	88.055	56.035
Feitelijke premie	88.818	77.954

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

Onderstaand wordt de samenstelling van de kostendekkende premie, de vooraf bepaalde gedempte kostendekkende (ex-ante) premie en de achteraf bepaalde gedempte kostendekkende (ex-post) premie weergegeven:

Kostendekkende premie

	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	77.507	75.456
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	17.517	15.587
Opslag voor uitvoeringskosten	6.356	5.565
Totaal	101.380	96.608

Gedempte kostendekkende premie (ex ante)

	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	47.366	29.816
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	10.799	6.053
Opslag voor uitvoeringskosten	5.977	5.024
Premie voorwaardelijke onderdelen	21.155	14.150
Totaal	85.297	55.043

Gedempte kostendeekkende premie (ex post)

	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	48.273	29.894
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	10.910	6.175
Opslag voor uitvoeringskosten	6.356	5.565
Premie voorwaardelijke onderdelen	22.516	14.401
Totaal	88.055	56.035

De premie voor 2023 wordt getoetst aan de hand van de voorschriften van het FTK op basis van de ex-ante berekende premie. De ex-ante gedempte kostendeekkende premie is € 85.297. De ex-ante feitelijke premie bedraagt € 85.340. De gedempte kostendeekkende premie is lager dan de feitelijke premie. Omdat de feitelijke premie hoger is dan de ex-ante gedempte kostendeekkende premie is de feitelijke premie kostendeekkend.

De regulier verantwoorde premie voor 2023 bedraagt € 89.702. Hiervan heeft € 1.489 betrekking op pensioenopbouw over voorgaande boekjaren. De feitelijke premie (ex-post) bedraagt € 88.818.

De ex-post gedempte kostendeekkende premie is € 88.055. De ex-post feitelijke premie is € 88.818. Ook op basis van de achteraf berekende bedragen is de feitelijke premie kostendeekkend.

De verschillen tussen zowel de ex-post feitelijke premie en de ex-ante verwachte premie en de ex-post gedempte kostendeekkende premie en de ex-ante gedempte kostendeekkende premie worden verklaard door mutaties in het deelnemersbestand van het pensioenfonds.

9. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2023	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	2.860	-21.806	-110	-19.056
Aandelen	10.902	97.543	-525	107.920
Vastrentende waarden	16.024	54.841	-2.772	68.093
Derivaten	-9.760	5.374	0	-4.386
Overige beleggingen	6.802	-2.281	-52	4.469
Totaal	26.828	133.671	-3.459	157.040

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2023 € 3 (2022: € 3).

2022	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	731	12.839	-110	13.460
Aandelen	13.784	-121.182	-525	-107.923
Vastrentende waarden	13.894	-232.998	-3.006	-222.110
Derivaten	5.741	-386.005	0	-380.264
Overige beleggingen	1.883	3.626	-52	5.457
Totaal	36.033	-723.721	-3.693	-691.381

10. Overige baten

	2023	2022
Intrest baten overig	204	5
Andere baten	16	0
Totaal	220	5

De interest baten overig bestaat uit creditrente over het banksaldo.

11. Pensioenuitkeringen

	2023	2022
Ouderdomspensioen	18.239	15.090
Partnerpensioen	3.741	3.190
Wezenpensioen	134	119
Afkopen	1.329	1.374
Totaal	23.443	19.773

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 594,89 (2022: € 520,35) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

12. Pensioenuitvoeringskosten

	2023	2022
Bestuurskosten	655	573
Verantwoordingsorgaan en auditcommissie	15	26
Administratiekostenvergoeding	4.443	3.988
Accountantskosten	68	69
Certificerend actuaris	43	42
Controle en advieskosten	305	322
Contributies en bijdragen	291	235
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige pensioenuitvoeringskosten	1.225	896
Totaal	7.045	6.151

Onder de administratiekostenvergoeding zijn zowel de kosten voor TKP Pensioen B.V. van € 3.751 (2022: € 3.362) als de kosten voor Montae & Partners van € 692 (2022: € 625) verantwoord.

De overige kosten bestaan met name uit de kosten voor het project Wet toekomst pensioen (€ 1.002) (2022: € 600) en daarnaast uit de communicatiekosten van € 122 (2022: € 171), de kosten voor looncontroles van € 76 (2022: idem) en de bank- en incassokosten € 24 (2022: € 49).

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging aan bestuurders heeft betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen en overige bestuurswerkzaamheden. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten, en bedragen in 2023 € 590 (2022: € 523). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

Accountantshonoraria

De honoraria van de onafhankelijke externe accountant(s) zijn als volgt:

	2023	2022
Controle van de jaarrekening	63	64
Controle van de jaarrekening voorgaand jaar		0
Andere controle werkzaamheden	5	5
Totaal	68	69

Voor 2023 wordt voor € 63 aan accountantskosten verwacht voor de certificering van het jaarwerk 2023 door Mazars Accountants N.V. Onder de andere controleopdrachten is voor € 5 aan verwachte kosten voor de controle normportefeuille en Z-score 2023 door Mazars Accountants N.V. verantwoord.

Personeelsleden

Het pensioenfonds heeft in 2023 geen personeel in dienst (2022: idem). De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van TKP Pensioen B.V., Montae & Partners en de vermogensbeheerders.

13. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	2023	2022
Pensioenopbouw	77.927	75.067
Toeslagverlening	73.482	112.136
Rentetoevoeging	50.092	-10.194
Ottrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-23.816	-19.993
Wijziging marktrente	43.823	-719.887
Wijziging actuariale grondslagen	18.959	19.634
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-20.289	-8.336
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-86	4.502
Totaal	220.092	-547.071

14. Saldo overdracht van rechten

	2023	2022
Ontvangen waardeoverdrachten	-2.481	-3.057
Ontvangen WOD KP	-11.754	-11.801
Uitgaande waardeoverdrachten	9.453	17.214
Uitgaande WOD KP	22.858	6.699
Totaal	18.076	9.055

Waardeoverdracht betreft de ontvangst van of overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd.

15. Overige lasten

	2023	2022
Andere lasten	2	4
Interest lasten overig	40	1
Totaal	42	5

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Ondertekening bestuur

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging heeft de jaarrekening vastgesteld in de vergadering van 12 juni 2024.

De heer drs. J.C.A. Kestens
Voorzitter

De heer mr. P. Priester
Bestuurslid

Mevrouw ir. E.M.C. Eelens MBA FRM CAIA
Bestuurslid

De heer drs. R.J. de Vries
Bestuurslid

De heer C.A. van Loon
Bestuurslid

De heer L.R. van Gelder
Bestuurslid

Mevrouw E.R. Schuring
Bestuurslid

De heer M.W. van Rossum
Bestuurslid

11.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3,5 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 321 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Het pensioenfonds heeft in 2022 gebruik gemaakt van het 'Besluit toeslagverlening in bijzondere omstandigheden' van 7 juni 2022 (Staatsblad 2022, 211) bij het besluit tot toeslagverlening per 1 september 2022 en 1 januari 2023. Daarbij heeft het pensioenfonds onderbouwd dat is voldaan aan de in het Besluit gestelde voorwaarden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 12 juni 2024

Ir. M.W. Heemskerk AAG verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

11.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van
Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging (hierna ook: "het pensioenfonds") statutair gevestigd te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging op 31 december 2023 en het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Particuliere Beveiliging zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn van materiële omvang indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op circa € 10,7 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze relevant is voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 321.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Controleaanpak frauderisico's en niet naleven van wet- en regelgeving

Frauderisicobeheersing door het pensioenfonds

Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en de omgeving waarin zij opereert, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop het toezichthoudend orgaan het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

In paragraaf 5.3 van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude.

Onze frauderisico-analyse

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

Het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording is weerlegd, gezien de aard van de opbrengsten. De opbrengsten bestaan uit premiebijdragen die per deelnemer over de pensioengrondslag met een vastgesteld tarief wordt berekend en daardoor op objectieve wijze zijn vast te stellen. De beleggingsopbrengsten bestaan uit directe en indirecte (gerealiseerde en ongerealiseerde) beleggingsopbrengsten. De directe beleggingsopbrengsten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder significante schattingselementen. Ten aanzien van de indirecte gerealiseerde beleggingsresultaten hebben wij het veronderstelde frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties. Ten aanzien van de indirecte ongerealiseerde beleggingsopbrengsten geldt dat deze op eenvoudige wijze af te leiden is van de waardering van de beleggingen.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan de risico's van het doorbreken van interne beheersing door het bestuur. Wij hebben bijzondere aandacht gehad voor posten met een hoge schattingsonzekerheid, waaronder de technische voorzieningen en dan specifiek ten aanzien van veronderstellingen die beïnvloedbaar zijn door het bestuur. We verwijzen hierbij ook naar de kernpunten van onze controle voor onze specifieke controle-aanpak voor dit risico.

Onze specifieke controle-aanpak voor het frauderisico

Ten aanzien van het risico op doorbreking van de interne beheersing door het bestuur hebben wij werkzaamheden uitgevoerd zoals het toetsen van de aanvaardbaarheid van journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht.

Verder hebben wij geëvalueerd of de keuze en toepassing van de grondslagen voor financiële verslaggeving door het pensioenfonds mogelijk wijzen op frauduleuze financiële verslaggeving. Tevens hebben we elementen van onvoorspelbaarheid opgenomen in onze controlewerkzaamheden. Ook hebben wij de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving. Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur en toezichthoudend orgaan.

Niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben inzicht verworven in de relevante wet- en regelgeving voor het pensioenfonds. Wij hebben gesprekken gevoerd met het bestuur en het toezichthoudend orgaan om inzicht te verkrijgen in welke mate er

is voldaan aan wet- en regelgeving. Ook hebben wij communicatie met De Nederlandsche Bank (DNB) en Autoriteit Financiële Markten (AFM) doorgenomen. Wij hebben een schriftelijke bevestiging verkregen van het bestuur dat alle bekende aangelegenheden van (vermoede) non-compliance aan ons zijn gemeld.

Onze observaties

De hiervoor vermelde werkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van de controle van de jaarrekening. Ze zijn daarom niet gepland en uitgevoerd als een specifiek onderzoek gericht op fraude en het niet voldoen aan wet- en regelgeving. Deze werkzaamheden hebben niet geleid tot bevindingen die van materieel belang zijn voor de jaarrekening.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de werkzaamheden voor de periode van minimaal twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening.

Wij hebben de beoordeling van de continuïteitsveronderstelling met het bestuur besproken en geëvalueerd. Bij deze beoordeling hebben wij in ogenschouw genomen dat de vermogenspositie van het pensioenfonds toereikend wordt geacht en het niet nodig is een herstelplan in te dienen bij De Nederlandsche Bank. Deze beoordeling levert geen informatie op die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur met betrekking tot de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van beleggingen De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan naast beursgenoteerde effecten uit belangen in beleggingsfondsen en derivaten. In de algemene toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In paragraaf 10.4.2 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet. De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, omdat de waardering subjectieve elementen bevat.	Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het: • beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen bij de uitvoeringsorganisaties, waaronder Caceis. Voor zover relevant en mogelijk hebben wij gebruikgemaakt van de ontvangen ISAE 3402 type II rapportages; • Voor beursgenoteerde effecten: toetsen van de juiste waardering van de beleggingen gebaseerd op marktnoteringen; • voor een deel van de beleggingen in beleggingsfondsen: het instrueren van de accountant belast met de controle van deze beleggingsfondsen waar het fonds in belegt en kennis nemen van zijn rapportages; • voor het overige deel van de beleggingen in beleggingsfondsen: vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds en dat de waarde per participatie volgens de laatste door een onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde. Voor zover geen recente jaarrekening beschikbaar is: verrichten van andere werkzaamheden, waaronder afstemming met de opgave van de vermogensbeheerder en "backtesting"; • voor de derivaten: beoordelen of de gehanteerde waarderingsmethoden en technieken geschikt zijn om binnen de geldende verslaggevingsregels te komen tot de marktwaarde van deze beleggingen. Daarnaast uitvoeren van re-pricing waarvoor wij een eigen waarderingsspecialist hebben ingeschakeld; • voor de rentederivaten waarvoor "central clearing" wordt toegepast: kennis nemen van de processen met betrekking tot deze "central clearing" en waar mogelijk beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen en vaststellen dat de rentederivaten en daarbij horende collateral zijn afgestemd met de tegenpartij; • toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van de technische voorzieningen De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen, zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds. In de algemene toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In paragraaf 10.4.2 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de technische voorzieningen uiteengezet. In paragraaf 10.6 (toelichting op de balans - risicobeheer) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.	Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaaris en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken. Door ons is tevens nagegaan of: • de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de technische voorzieningen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregeling zijn opgesteld. • de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; • de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; • de interne beheersing met betrekking tot de volledigheid van de aangesloten deelnemers is geborgd; • de verwerking van mutaties juist en volledig heeft plaatsgevonden.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 12 juni 2024

Forvis Mazars Accountants N.V.

Origineel ondertekend door: drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

12.1 Deelnemersbestand

	Stand ultimo 2022	Bij	Af	Stand ultimo 2023
Actieven	22.717	7.567	3.752	26.532
Slapers	36.228	4.710	10.141	30.797
Pensioengerechtigden	5.734	733	203	6.264
Waarvan:				
(tijdelijk) Ouderdomspensioen	4.253	567	138	4.682
Arbeidsongeschiktheidspensioen	0			0
Partnerpensioen	1.354	142	44	1.452
Wezenpensioen	127	24	21	130
Totaal	64.679	13.010	14.096	63.593

12.2 Begrippenlijst

Abtn

Actuariële en bedrijfstechnische nota, hierin wordt de organisatorische en integrale financiële opzet van het pensioenfonds en de actuariële grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

Actuariële grondslagen

De berekeningsgrondslagen waarop de premie en het liquidatievermogen van het pensioenfonds zijn gebaseerd: onder meer de rekenrente, overlevingskansen, arbeidsongeschiktheidskansen, loongroeivoet en kosten.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

AFM

Autoriteit Financiële Markten.

Allocatie

Verdeling belegd vermogen voor diverse beleggingscategorieën.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, bijvoorbeeld: aandelen, onroerend goed en vastrentende waarden mogelijk met een nadere onderverdeling naar subcategorieën.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op prudente wijze in het belang van alle betrokkenen te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds zoekt een balans tussen enerzijds het uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen. Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld. In het Beleggingsbeleid wordt omschreven op welke manier het pensioenfonds hieraan invulling geeft.

Beleggingsfondsen

Een beleggingsfonds is een collectieve belegging in diverse effecten, afhankelijk van de doelstelling van het pensioenfonds. Het opgebouwde kapitaal wordt beheerd door specialisten. Dit gebeurt op basis van een overeengekomen beleggingsbeleid.

Beleidsdekkingsgraad

Het voortschrijdende gemiddelde van de actuele maanddekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor:

- het moment dat het pensioenfonds in een tekortsituatie komt, dan wel uit een tekortsituatie komt;
- de evaluatie van een eventueel herstelplan;
- het doorvoeren van eventuele kortingen;
- de indexaties.

Benchmark (index)

Vergelijkingsmaatstaf. Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van een beleggingsportefeuille of beleggingsfonds.

Contante waarde aanspraken/verplichtingen

Het bedrag dat op een bepaald moment nodig is om in de toekomst de betalingen van de toegezegde uitkering te kunnen doen. Hierbij is rekening gehouden met renteontwikkeling en de actuariële grondslagen.

Corporate Governance

Corporate governance is een term voor de wijze waarop ondernemingen worden bestuurd en de wijze waarop toezicht wordt gehouden op dat bestuur. Voor pensioenfondsen geldt de Code pensioenfondsen. Deze is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, die hiermee normen formuleren voor "goed pensioenfondsbestuur". De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving.

Custodian

Custodian is de financiële instelling die de effecten bewaart en administreert.

(Actuele) Dekkingsgraad

De verhouding op een bepaald moment tussen enerzijds de waarde van de beleggingen en anderzijds de contante waarde van de pensioenverplichtingen.

Dekkingstekort

Situatie dat de aanwezige middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorzienig pensioenverplichtingen en het minimaal vereist eigen vermogen te dekken. Hiervan is sprake zodra de beleidsdekkingsgraad onder de dekkingsgraad behorende bij het minimaal vereist vermogen uitkomt.

Derivaten

Afgeleide financiële instrumenten, dat wil zeggen financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijvoorbeeld een aandeel), een referentieprijs of een index (bijvoorbeeld de AEX-index). De hoofdvormen van derivaten zijn opties, termijncontracten en forward contracten.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Duration

Maatstaf voor rentegevoeligheid van obligaties. Hoe langer de resterende looptijd, des te sterker obligatiekoersen reageren op een renteverandering en hoe hoger de duration.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

Fed

De Federal Reserve System of Federal Reserve of informeel ook wel The Fed is de federale, centrale bank van de Verenigde Staten van Amerika, vergelijkbaar met de Europese Centrale Bank.

Franchise

Het deel van het salaris waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt.

FTK

Financieel toetsingskader, hoofdstuk 6 van de Pensioenwet, geldend vanaf 1 januari 2015.

Grondstoffen

Beleggen in grondstoffen is het direct investeren in grondstoffen of indirect via bijvoorbeeld termijncontracten, waarbij de waarde is gebaseerd op grondstoffen. Verhandelde termijncontracten zijn onder andere energie, metalen en landbouwproducten.

Haalbaarheidstoets

Dit is een toets waarmee het pensioenfonds laat zien in hoeverre naar verwachting de ambities worden waargemaakt. Het pensioenfonds voert deze toets jaarlijks uit danwel bij een wijziging van de regeling.

Haircut

Een percentage dat wordt afgetrokken van de (markt) waarde of van de nominale waarde van posities die als onderpand worden gebruikt, waardoor de gehanteerde waarde voor die posities wordt afgewaardeerd. De haircut wordt vastgesteld op basis van het risico: hoe lager de risico-inschatting, des te lager het haircut-percentage (en hoe hoger de onderpandswaarde).

High Yield (obligaties)

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lagere kredietwaardigheid.

Kostendekkende premie

De premie die nodig is om de onvoorwaardelijk en voorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst in dat jaar en voor de langere termijn na te komen.

Liquide middelen

Alle geldmiddelen waarover een bedrijf op korte termijn kan beschikken.

Marktwaaarde

Waarde van een beleggingsobject als het op dit moment zou worden verkocht.

Monitoring

Monitoring is het continue proces van overzicht van de consequente en juiste werking van de controlemaatregelen. Deze monitoring kan door het pensioenfonds zelf gebeuren of uitbesteed worden aan een onafhankelijk orgaan (bijvoorbeeld audit). Monitoring maakt integraal deel uit van het controlesysteem van het pensioenfonds.

Normportefeuille

Dit is de fictieve beleggingsportefeuille die jaarlijks door het pensioenfonds wordt vastgesteld en waarmee de feitelijke beleggingsperformance wordt vergeleken.

Obligaties / staatsobligaties

Een schuldbewijs van een lening die door een overheidsinstelling, een onderneming of een instelling is aangegaan. Als een bedrijf geld nodig heeft kan het door het uitgeven van een obligatielening aan de benodigde financiering komen. De koper van de obligatie ontvangt van de uitgever een rentevergoeding.

Onroerend goed

Men kan direct en indirect beleggen in onroerend goed. Direct beleggen kan men door specifieke woningen of winkels aan te kopen. Indirect kan men investeren middels participaties in beleggingsfondsen aan te kopen die beleggen in onroerend goed.

Outperformance

Het verschil (positief of negatief) tussen het behaalde rendement en het rendement van de betrokken benchmark. Dit verschil geeft aan hoeveel waarde is toegevoegd door middel van beleggingsbeleid.

Pensioenfederatie

Koepelorganisatie die als doel heeft de gemeenschappelijke belangen van de bij haar aangesloten pensioenfondsen te behartigen.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw en premiebetaling.

Pensioenovereenkomst

Hetgeen tussen cao-partijen is overeengekomen met betrekking tot pensioen zoals kan blijken uit bijvoorbeeld een cao, een protocol of het pensioenreglement inzake de verplichte deelneming in het pensioenfonds.

Pensioenreglement

Het pensioenreglement is een samenstel van regels, waarin de pensioenregeling is beschreven. Het bevat de rechten en verplichtingen van het pensioenfonds, de deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden.

Pensioenvermogen

Het totale vermogen van het pensioenfonds.

Pensioenwet

De wettelijke regels betreffende pensioenen; voor het laatst bijgesteld per 1 januari 2015.

Pensioen 1-2-3

Pensioen 1-2-3 biedt de deelnemer gelaagde informatie over zijn pensioenregeling. Pensioen 1-2-3 is bestemd voor nieuwe en bestaande deelnemers. De deelnemer bepaalt zelf hoe gedetailleerd hij de informatie tot zich neemt: op hoofdlijnen (laag 1), met toelichting op de hoofdlijnen (laag 2) of gedetailleerd (laag 3).

- Laag 1: De pensioenregeling 'in 5 minuten'. In deze eerste laag worden alle belangrijke onderdelen genoemd.
- Laag 2: De pensioenregeling 'in 30 minuten'. Deze tweede laag gaat dieper in op alle informatie uit laag 1;
- Laag 3: De pensioenregeling 'in detail'. Deze derde laag bevat documenten, zoals het pensioenreglement, het jaarverslag en de statuten.

Performance

De performance van (een deel van) het vermogen is het totale rendement op marktwaarde. Deze performance wordt normaliter vergeleken met de performance van de benchmark(index). Door middel van een zogenoemde performance attributie-analyse wordt het verschil tussen deze beiden op een kwantitatieve wijze verklaard.

Rating

De rating van een belegging of een onderneming geeft het kredietrisico of debiteurenrisico van deze belegging of onderneming weer. De ratings worden vastgesteld door gespecialiseerde bureaus en kennen verschillende indelingen.

Rekenrente

Het rendementspercentage dat wordt verondersteld dat het belegde vermogen in de toekomst opbrengt.

Renterisico

Het risico dat het pensioenfonds loopt door een verschil in de rentegevoeligheid (duration) van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

Reservetekort

Situatie dat de aanwezige middelen van het pensioenfonds niet langer toereikend zijn om de voorzienig pensioenverplichtingen en het vereist eigen vermogen te dekken. Hiervan is sprake zodra de beleidsdekkingsgraad onder de dekkingsgraad behorende bij het vereist vermogen uitkomt.

Securities Lending

Securities lending is het proces waarbij effecten worden uitgeleend tegen een vergoeding. Daarbij is onderpand van toepassing om het tegenpartijrisico te mitigeren.

Solvabiliteit

Het benodigde vermogen van het pensioenfonds om op langere termijn aan haar verplichtingen te kunnen voldoen.

Solvabiliteitsopslag

Is de opslag voor de opbouw en instandhouding van de vereiste solvabiliteit.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Strategische beleggingsmix

De lange termijn verdeling van het belegd vermogen over de verschillende beleggingscategorieën (aandelen, vastrentende waarden, onroerend goed). Deze verdeling wordt gebaseerd op een ALM-studie.

Swap

Een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Het pensioenfonds maakt gebruik van renteswaps waarbij korte en lange rentes worden uitgewisseld.

Toekomstbestendige toeslagverlening

Van toekomstbestendige toeslagverlening is sprake indien redelijkerwijs mag worden verondersteld dat deze toeslag ook in de daaropvolgende jaren kan worden verleend.

Toeslag pensioen

Verhoging van een pensioen of van een aanspraak op pensioen, die op voorwaarden wordt verleend.

Toeslagambitie

Hoogte van de toeslag die op de lange termijn wordt nagestreefd.

Uitvoeringsreglement

De overeenkomst over de uitvoering van de pensioenovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers.

Ultimate Forward Rate (UFR)

Pensioenfondsen zijn verplicht om bij de berekening van hun financiële verplichtingen gebruik te maken van de door toezichthouder DNB vastgestelde rentetermijnstructuur, die is afgeleid van de rentes voor verschillende looptijden in de markt. Omdat voor lange looptijden niet altijd voldoende marktinformatie beschikbaar is, wordt gebruik gemaakt van de zogeheten ultimate forward rate (UFR) methode. Kenmerkend voor toepassing van de UFR-methode op de rekenrente is dat de rente voor de waardering van pensioenverplichtingen op zeer lange termijn tendeert naar het niveau van de UFR. De richting voor de rente voor lange looptijden wordt bepaald op basis van een voortschrijdend 120-maandsgemiddelde van de 20-jaarsforward rentes.

Vastrentende waarden

Verzamelnaam voor beleggingen waarop in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt. Voorbeelden van vastrentende waarden zijn obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Vermogensbeheerder

Een professionele beheerder van vermogens voor organisaties (zoals pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen enzovoorts) en/of vermogende particulieren. Vermogensbeheerders zijn vaak onderdeel van een bank, dan wel financiële instelling, maar kunnen ook een onafhankelijke organisatie zijn. In Nederland kunnen vermogensbeheerders zich onder bepaalde voorwaarden laten registreren bij Autoriteit Financiële Markten.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen wordt zodanig vastgesteld dat het pensioenfonds met een wettelijke zekerheidsmaat van 97,5% voorkomt dat binnen een jaar over minder waarden / vermogen beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot dat moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever.

WIA

Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen, in werking getreden per 1 januari 2006 als opvolger van de Wet op de Arbeidsongeschiktheid (WAO).

Z-score

Gestandaardiseerde jaarlijkse meting van de beleggingsresultaten van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds. Gemeten wordt de mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

12.3 Overzicht nevenfuncties bestuursleden

Naam	Nevenfunctie
W. J. Boot	
Reiswerk Pensioenen i.l.	Werknemersvoorzitter
Opf Witteveen en Bos	Lid visitatiecommissie (tot september 2023)
FNV	Pensioenbestuurder
Lions Domstad	President
Bedrijfstakpensioenfonds Schilders	Werknemersvoorzitter (tot maart 2023)
E.M.C. Eelens	
Bedrijfstakpensioenfonds Schilders	Bestuurslid
Pensioenfonds PostNL	Bestuurslid
Getronics UK Pension Plan	Lid beleggingscommissie
Pensioenfonds Robeco	Lid raad van toezicht
Muse Advisory (UK)	Senior Associate
J.C.A. Kestens	
geen nevenfuncties	
R. de Vries	
Pensioenfonds Horeca & Catering	Bestuurslid
Erithakos (management) BV	Zelfstandig ondernemer in arbeidsverhoudingen, arbeidsvoorwaarden en pensioen o.a. voor de Nederlandse Veiligheidsbranche
Aevia BV	Mede-eigenaar/DGA (33,33%)
Stichting Orsima	Roulerend voorzitter/vice voorzitter
Stichtingen contractcatering	Roulerend voorzitter/vice voorzitter
Stichting Vrijwillig Vervroegd Uittreden voor de Contractcateringbranche II	Roulerend voorzitter/vice voorzitter
Sociaal Fonds Particuliere Beveiliging	Bestuurslid (penningmeester)
P. Priester	
Stichting Pensioenfonds Robeco	Voorzitter raad van toezicht
Bedrijfstakpensioenfonds OAK	Uitvoerend bestuurslid Risk en Pensioen & Communicatie
Pensioenfonds Thales	Lid raad van toezicht
Pensioenfonds MITT	Lid bezwarencommissie
Bedrijfstakpensioenfonds Levensmiddelen	Lid raad van toezicht
L. van Gelder	
G4S	Manager processes & rewards
C. van Loon	
Uitvaartverzekeraar DELA	Lid Algemene Vergadering
Harmonie Kolping's Zonen Bergen op Zoom	Penningmeester
M. Verbrugge	
Sociaal Fonds Particuliere Beveiliging (SFPB)	Bestuurslid
Centraal Beheer APF	Lid samengevoegd belanghebbendenorgaan
Onderhandelingsdelegatie werkgevers Particuliere Beveiliging	Lid
NVD Beveiligingen	Financieel en Operationeel directeur
E.R. Schuring	
Stichting Pensioenfonds Thales Nederland	Aspirant Bestuurslid
NGK Hardenberg Baalderveld	Bestuurlijke Diaken
3xM	Aspirant lid raad van toezicht

12.4 Annex IV SFDR

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Middelloonregeling op basis van 'collective defined contribution' (CDC)
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 549300DUQPVCDBMVGR28

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S-kenmerken)

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☒ ☐ ☐ **Ja** ☒ ☐ ☒ **Nee**

☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: ____% ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-Taxonomie ☐ In economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaandeel duurzame beleggingen van ____% ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-Taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-Taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ____%	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging:

Een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet

aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-Taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de Taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

De relevante periode voor deze bijlage is het jaar 2023. Dit product heeft voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die het promootte door gebruik te maken van de volgende duurzaamheidsindicatoren:

- **Voorkomen van negatieve impact op vrede en veiligheid in de wereld:** Wij sluiten aan bij internationale verdragen en voldoen aan wet- en regelgeving die ervoor moeten zorgen dat de negatieve gevolgen voor de wereld worden beperkt. Zo beleggen wij niet in bedrijven die betrokken zijn bij controversiële wapens (zoals clustermunities), landen die op de sanctielijst van de VN Veiligheidsraad staan en landen of ondernemingen op basis van wetgeving (zoals de EU sanctielijst).
- **Geen structurele schade aan goede gezondheid:** Roken brengt structurele schade toe aan de gezondheid. Daarom sluit het pensioenfonds alle schakels in de keten uit die betrokken zijn bij tabak (grondstoffenleveranciers, producenten en verkopers). Hierbij hanteert het pensioenfonds een omzetsdrempel van 5% voor de leveranciers van grondstoffen en kerncomponenten en 10% voor distributeurs, licentiehouders en verkopers.
- **Bijdragen aan het tegengaan van de opwarming van de aarde:** Dit doen wij vooral bij onze beursgenoteerde beleggingen. Onze passieve beleggingen in wereldwijde aandelen en euro bedrijfsobligaties hebben als doelstelling om bij te dragen aan het verminderen van de broeikasgas-uitstoot in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs. Bij de samenstelling van de portefeuilles wordt rekening gehouden met het CO₂-reductiepad dat gevolgd moet worden om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden te beperken.
- **Stimuleren van goed gedrag en verminderen van negatieve impact:** Het pensioenfonds heeft de voorkeur om de dialoog aan te gaan met bedrijven ten opzichte van het uitsluiten van bedrijven wanneer er sprake is van een negatieve impact op mens, milieu en goed bestuur. In de relevante periode werd door onze vermogensbeheerder de beschreven toetsing toegepast en heeft engagement plaatsgevonden of is gedisinvesteerd wanneer uitgevende instellingen op enig moment niet meer voldeden.
- **Meenemen van brede impact die onze beleggingen hebben op mens en milieu en hoe bedrijven omgaan met goed bestuur:** Onze beleggingen worden beheerd door externe vermogensbeheerders. Zowel op het niveau van de vermogensbeheerders (dus het bedrijf dat onze beleggingen beheert) als binnen de beleggingsstrategieën willen wij dat rekening gehouden wordt met duurzaamheid. Zo moeten onze vermogensbeheerders de UN PRI ondertekend hebben. Wij verwachten binnen de (semi) actieve beleggingsstrategieën dat de portefeuillebeheerders ESG risico meenemen in hun beleggingsbeslissingen en oog hebben voor goed bestuur door onder meer ESG due diligence uit te voeren conform het OESO-richtsnoer.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

De duurzaamheidsindicatoren hebben gepresteerd naar verwachting.¹

Indicator	Uitkomst	Toepassingsgebied	
		Mandaten	Fondsen
Beleggingen in uitgesloten ondernemingen en landen (alleen mandaten):	0 beleggingen	✓	
Beleggingen in bedrijven die UN Global Compact schenden (alleen mandaten)	13 beleggingen ²	✓	
Beleggingen in bedrijven met	0 beleggingen	✓	

¹ Bij belegging in beleggingscategorieën die strategische toegevoegde waarde hebben in de portefeuille maar waarvan de omvang van het belegde vermogen te klein is voor een eigen mandaat wordt noodgedwongen belegd in fondsen. Hierbij streven wij ernaar onderliggend zoveel mogelijk invulling te verkrijgen die overeenkomt met ons (uitsluitings-)beleid. We kunnen daarbij niet altijd voorkomen dat in bedrijven wordt belegd die op onze uitsluitingenlijst staan.

² Slantse Stara Zegora Tabak AD, Mativ Holdings Inc, KBR Inc, Spirit Aerosystems Holdings Inc and Spirit Aerosystems Inc, Vector Group Ltd, Fluor Corporation, Turning Point Brands Inc, Rolls-Royce PLC, BWX Technologies Inc, Performance Food Group Inc, Carreras Ltd, 7-Eleven Malaysia Holdings Berhad, and Performance Food Group Company.

betrokkenheid bij tabak				
Aantal ondernemingen in portefeuille waarmee engagement werd gevoerd	366 ondernemingen		✓	✓
Aantal engagement-mijlpalen die met ondernemingen zijn behaald	115 engagement-mijlpalen		✓	✓
Broeikasgasintensiteit (scope 1 en 2 tCO ₂ e per miljoen euro omzet) versus benchmark	Aandelen ontwikkelde markten	74,2 (BM = 105,5)	✓	✓
	Aandelen opkomende markten	152,6 (BM = 326,6)	✓	✓
	Bedrijfsobligaties	96,6 (BM = 97,3)	✓	✓
	Hoogrentende portefeuille	279,8 (BM = 316,1)	✓	✓
Gemiddelde ESG-score versus benchmark	Aandelen ontwikkelde markten	5,59 (BM = 5,53)	✓	✓
	Aandelen opkomende markten	5,49 (BM = 4,94)	✓	✓
	Bedrijfsobligaties	5,83 (BM = 5,74)	✓	✓
	Hoogrentende portefeuille	4,99 (BM = 4,97)	✓	✓
GRESB score	Vastgoedfondsen	90	✓	✓
Alle onderliggende vermogensbeheerders PRI-ondertekenaar	Ja		✓	✓

...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Dit is niet van toepassing aangezien dit de eerste rapportageperiode betreft.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen.

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

In de EU-Taxonomie is het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' vastgesteld, dat inhoudt dat op Taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-Taxonomie en dat vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen ook geen ernstige afbreuk doen aan milieu of sociale doelstellingen.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

In dit product is rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren door toepassing van de elementen waarop screening plaatsvindt. Specifiek werd in dit product rekening gehouden met de volgende elementen:

- Negatieve impact op het klimaat
 - o Broeikasgasemissies, sturing via ESG-integratie en uitsluiting bij beleggingen in beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties.
 - o Geen initiatieven voor koolstofemissiereductie, sturing via ESG-integratie en uitsluiting.
- Negatieve impact op sociale thema's
 - o Schendingen van de beginselen van het UN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren of ontbreken van beleid voor naleving hiervan, sturing via uitsluiting en engagement
 - o Blootstelling aan controversiële wapens, sturing via uitsluiting
 - o Landen die sociale rechten schenden, sturing via uitsluiting
 - o Ontbreken van mensenrechtenbeleid, sturing via ESG-integratie
 - o Gezondheid, sturing via uitsluiting van beleggingen in tabak cf de eerder beschreven omzetzempels

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
Bondsrepubliek Duitsland	<i>Overheid</i>	8,2%	<i>Duitsland</i>
Franse Republiek	<i>Overheid</i>	5,7%	<i>Frankrijk</i>
Koninkrijk der Nederlanden	<i>Overheid</i>	2,0%	<i>Nederland</i>
Apple Inc	<i>Technologie</i>	1,4%	<i>Verenigde Staten</i>
Microsoft Corp	<i>Technologie</i>	1,2%	<i>Verenigde Staten</i>
Koninkrijk België	<i>Overheid</i>	1,2%	<i>België</i>
Republiek Oostenrijk	<i>Overheid</i>	0,9%	<i>Oostenrijk</i>
Alphabet Inc	<i>Communicatie</i>	0,7%	<i>Verenigde Staten</i>
Amazon.Com Inc	<i>Consumptiegoederen</i>	0,7%	<i>Verenigde Staten</i>
Nvidia Corp	<i>Technologie</i>	0,6%	<i>Verenigde Staten</i>
Republiek Finland	<i>Overheid</i>	0,6%	<i>Finland</i>
Volksrepubliek China	<i>Overheid</i>	0,4%	<i>China</i>
Jpmorgan Chase & Co	<i>Financiële sector</i>	0,4%	<i>Verenigde Staten</i>
Koninkrijk Thailand	<i>Overheid</i>	0,4%	<i>Thailand</i>
Meta Platforms Inc	<i>Communicatie</i>	0,4%	<i>Verenigde Staten</i>

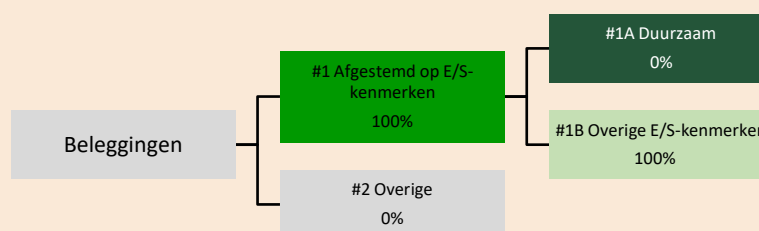
De verdeling van grootste beleggingen is vastgesteld op basis van het totaal belegd vermogen.

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** **beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 1/1/2023-31/12/2023

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa allocatie eruit?

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het gebruikte financiële product om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging kwalificeren.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S-kenmerken** omvat:

- Subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- Subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken die niet als duurzame belegging kwalificeren.

In welke economische sectoren werd belegd?

Het product belegde volledig in beleggingsportefeuilles. Deze beleggingsportefeuilles belegden gezamenlijk in alle economische sectoren zoals energie, materialen, industrie, consumptiegoederen, gezondheidszorg, financiële dienstverlening, technologie, communicatiediensten, nutsbedrijven en vastgoed.

Voor bepaalde deelsectoren golden er wel beperkingen op basis van vastgestelde omzeldrempels, zoals bij (omstreden) wapen en tabak.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-Taxonomie?

Het product had geen doelstelling om duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-Taxonomie aan te houden.

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Om te bepalen of aan de EU-Taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

● **Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-Taxonomie voldoen¹?**

- Ja:
- ☐ In fossiel gas ☐ In kernenergie
- Nee: ☒

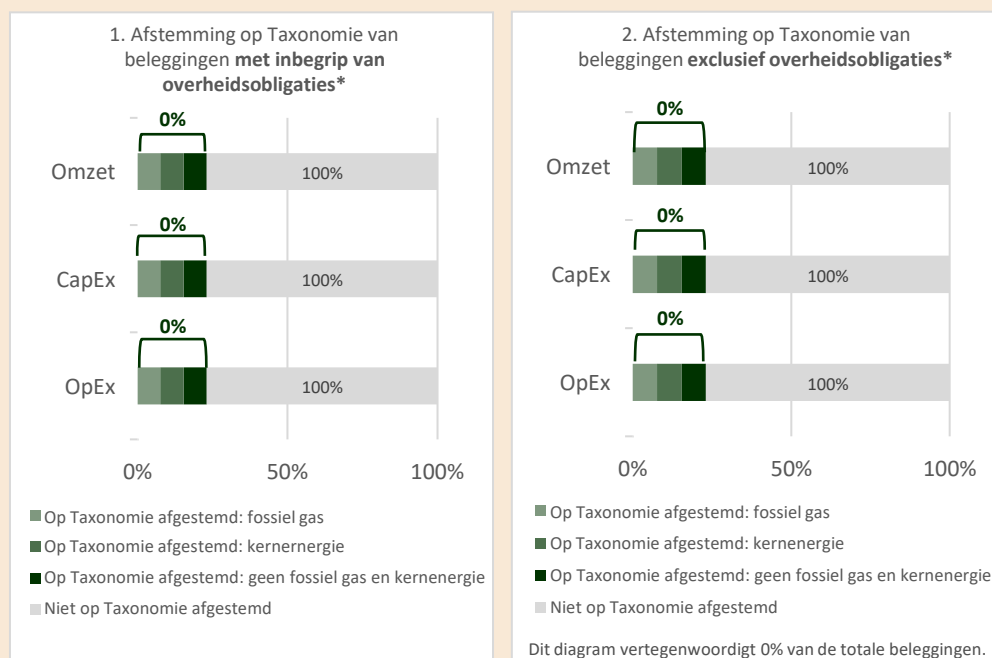
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- **De omzet** die aangeeft hoe 'groen' de ondernemingen waarin is belegd vandaag zijn;
- **De kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- **De operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-Taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de Taxonomie, toont de eerste grafiek de afstemming op de Taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek uitsluitend de afstemming op de Taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.*

* In deze grafieken omvatten 'overheidsobligaties' alle blootstellingen aan overheidsschulden.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

Het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten was 0%.

● **Hoe verhoudt het percentage beleggingen dat is afgestemd op de EU-Taxonomie zich tot het percentage tijdens eerdere referentieperiodes??**

Dit is niet van toepassing aangezien dit de eerste rapportageperiode betreft.

¹ Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-Taxonomie voldoen in dien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ('klimaatmitigatie') en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen dan de EU-Taxonomie -zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-Taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van De Commissie.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de EU-Taxonomie.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-Taxonomie?

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen.

Wat was het minimumaandeel sociaal duurzame beleggingen?

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen.

Welke beleggingen zijn opgenomen in 'overige'? waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De onder 'overige' opgenomen beleggingen omvatten contanten die werden gebruikt voor liquiditeitsdoeleinden, derivaten voor efficiënt portefeuillebeheer/beleggingsdoeleinden en beleggingen in icbe's en icb's die nodig waren om de beleggingsdoelstelling van dit product te behalen. Voor deze beleggingen golden geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De ecologische en/of sociale kenmerken die dit product promoot worden bereikt door het uitsluiten van uitgevende instellingen in verschillende sectoren, die zich bezighouden met controversiële activiteiten en/of internationale normen schenden. Er wordt ESG-integratie in het beleggingsproces toegepast. Daarnaast wordt engagement en het uitoefenen van stemrecht ingezet. De screening van uitgevende instellingen op de gestelde normen is ingebed in het beleggingsproces. Hierbij wordt gebruikgemaakt van verschillende externe dataleveranciers.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Dit product werd actief beheerd en beschikte daarom niet over een specifieke index die was aangewezen als referentiebenchmark om te bepalen of dit financiële product aansloot bij de ecologische- en/of sociale kenmerken die het promootte.

Gepubliceerd op 12 juni 2024

Referentiebenchmarks

zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.